

נְאִי־דִי־מִפְּסָן.

כתבים נבחרים

עם תולדות המחבר ותמונתו.

ספר ראשון ושני.

ספורים, תמונות וציורים.

תרגום

ד"ר נחום סלושין.

הוצאת "תושיה".

פיעטרקוב. תרס"ג.

ברפוס שלמה בעלכאמאווסקי.

КСОВИМЪ НИВХОРИМЪ

т. е.

**Избранныя сочиненія
ГЮИ ДЕ МОПАСАНА.**

Съ біографіей и портретомъ автора.

Перев. Д-РЪ Н. СЛУЩЪ.

Книга I-ая и II-ая

Изданіе „ТУШИЯ“.

ПЕТРОКОВЪ 1908.

Типографія Ш. Болхатовскаго.

Дозволене Цензурою
Варшава, 28 Іюля 1903 г.

גואי־די־מפּסן :

תולדותיו, ספריו ודעותיו.

I.

חיי מַפְסֵן.

אנרי רְנֵי אֶלְבֶר גוֹאֵרְדֵי-מַפְסֵן נולד ביום 6 אוגוסט 1850
בהיכל מירומניל סמוך לעיר פֶּקֶאן בנוף נורמנדיה. אמו, אשה
משכילה וטובה טעם, אלמנה מבעלה, חנכה את הנער במועצות
ודעת. והנער שקד על למודי בית הספר בילדותו, ואחר גמר
את חוק למודי הליציום ברוֹאֵן בירת נורמנדיה. הוא היה נער
בריא וחזק ושום דבר לא העציב את רוחו: העליו תמיד וישקוד
על למודיו בהריצות.

וברואן ישב אז הסופר הגדול גוסטב פליבר, והוא היה ידיד
נעורים לאם מפסן ודאחיה. ויהי פלובר מקרב את הנער ויראהו
אוהות חבה ויאמצהו כבן וכתלמיד לו, ויחזק את רוחו ויעוררהו
לכתוב על הגליון את מערכי לבו ואת כל הקורות אותו. ויהי
סתקן בעצמו את כל אשר הביא לו הנער, ואם כי התקון היה
מרובה על הנשאר לפליטה, נתן תקוה בלבו כי יצליח בדרכו.
כאשר גמר מפסן את למודיו בליציום נכנס לעבוד בלשכת
המיניסטרים לעניני העם בתור עוזר-מוכיר, ויעמד על משמרתו

זו בעשר שנים רצופות. אמנם הוא עבד בתור פקיד, אבל שנוא שגא מאד את העבודה המשוממת הזאת, כאשר נראה מספורו „על-המים" ומתאור חיי הפקידים בספוריו, ועל כן לא מלא את תפקידו באמונה, כי רוחו נשאו לדברי שיר וחזון. מפי החכם ה' דרנבורג ועוד אנשים נאמנים, אשר היה להם שיח עם מפסן לרגלי משרתו, שמעתי כי לא הבירו מקומו כלל בעבודת עמל זאת, שהיתה לו למורת רוח.

בכל השנים הרבות האלה היה כותב דרצות, שירים, ספורים ויהי מביאם להסופר לכוליה וביחוד לפלובר, אשר גר אז גם הוא בפריס; ועוד בשנת 1873 הוצג חזיונו בבית פרטי במעמד גדולי הסופרים כפלובר ומורגניב; אבל פלובר הניאו מפרסם את פרי עטו בעודנו בוסר, וייעצהו לחכות ולעבוד.

בבית פלובר התודע מפסן לטובי הסופרים. מורגניב מדבר כבר על אדותיו בכתביו, ופלובר עצמו, אשר אהבו מאד, ממלא פיו תהלתו במכתבו לאם מפסן. שמו נודע גם לאלפונס דוֹדָה, שהיה עושה לו קורת-רוח והיה מפרסם בפעם בפעם בעתונים שונים מאמרים וציורים של מפסן חתומים בשם כרזי. אולם בלבו חשב, כי אין כשרון אמתי בצעיר הזה, כאשר הודה אחר כן בעצמו.

והיה כזה עד שנת 1880. בשנה ההיא מת פלובר; ועד שלא שקעה שמשו של הרב, זרחה שמשו של מפסן תלמידו היותר נאמן.

ואלה תולדות גדולה מפסן. בבית פלובר התודע מפסן לאמיל זולא, שכבר יצא שמו בעת ההיא בתור ראש חבורת הנטורליסטים ומחדש עשוי לבלי חת. ויתלקמו אליו טובי צעירי הסופרים: פול אלכסיס, אנרי סיאר, הויסמנס ואנגניק ואליהם נזוה גם מפסן, אשר כבר נוכחו חבריו כי ברכה בו, אם כי טרם יצא שמו בעולם. ויהי מנהגם לבלות את נשף יום החמישי בבית זולא מדי שבוע בשבוע בחברת סופרים וציירים אנשי שם, אשר נועדו שמה לשוחח על הספרות והאמנות. ויהיו נועדים חמשתם יחד באחד מבתי המשהה במונטמר לפנות ערב, ויהיו אוכלים שמה ומשיחים בסעודתם ואחר הלכו יחד לבית זולא.

ויהי היום ויועצו הסופרים הצעירים להוציא מאסף, אשר בו ישתתפו כלם בספורים „ריאליים“, חפשיים בתכלית החפש, למען פנות דרך למהפכה בספרות על ידי הטבעיות והאמת הציורית, כנגד הדמיון, המשפטים המקובלים והנושאים היוצאים מן הכלל אשר בספורים. ויגידו הדבר לזולא, וירצה את הצעתם וגם קבל עליו את עריכת המאסף.

בעת ההיא ומפסן כתב את ספורו *Boule de Saif* (השקמה), והביאו כדרכו לפלובר, והפעם אמר לו רבו בשמחה:
— עתה לך בכחך זה וצלח. עוד עשרה ספורים כאלה — והיית לאיש.

ואת הספור הזה אסף זולא אל מאספו והעיד עליו, כי הוא הטוב בכל הספורים שבא במאסף, אשר הוציא לאור בשם „נשפי סדן“ על שם בית הקיץ, אשר היה לזולא בקדן סמוך לפרים.

ספורו של מפסן עשה רושם חזק מאד ויפרסם את שמו לתהלה ביום אחד. הכל השתוממו לראות את הסופר המתחיל היוצא אל שדה הספרות כסופר שלם ורגיל.

והם לא ידעו, כי פלובר הוא אשר עמד שנים רבות בין מפסן ובין קהל הקוראים, כי הוא הוא אשר מנעהו שנים רבות מצאת אל הקהל בפרי בוסר.

אולם פלובר לא זכה לראות את ילד שעשועיו אשר מפת ואשר רבה בגדולתו.

בה בשנה נרפס קובץ של „חרוזים“ מאת מפסן; כי כן מנהג רוב הסופרים בצרפת להתחיל בדברי זמר. חרוזיו הם נאים, אבל חסרים עומק השירה ויפעה המליצה. אולם הם מצטיינים כבר בחפש ציורי קיצוני, וגם נתבע לדין בשבילם בעון פריצה גדרי המוסר. מלבד זאת נמצא כבר בהם את החקירה הפסיכולוגית, את הספקות הנואשה ואת הבז לאדם המיוחדים למפסן.

בעת ההיא נמנה מפסן למבקר המידי בעתון „גולוא“ בשכר הגון ויהתפאר ממשמרתו במיניסטריום, ויחל מעתה להקדיש את כל עתותיו לעבודה הספרות בלי מעצור עוד.

ומאז כתב וכתב. הוא נשאר נאמן לשימת מירו להועיל, ויהי מהאר בשרד נאמן את כל אשר ראה ושבע זהאזין והבין, מבלי שאול שאלות ובקש חשבונית רבים, כמו שנבאר להלן.

כל ספור וספור הגדיל את שמו וינשאהו מאד, ולמרות דבת ירבים, אשר הזהירו על ספוריו הכתובים ברוח חופש ובלי כל הברה מוסרית למראית עין, נמכרו לרבבות.

כשלוש מאות ספורים, ובהם ששה רומנים, כתב מופסן במשך אחת עשרה שנה, ויראו אור בחמשה ועשרים כרכים, שיצאו זה אחר זה.

הוא נחל כבוד רב מכל עברים וגם ראה ברכה בעמלו, אשר הביא לו כששים אלף פרנק לשנה.

ויהי לו בית קיץ באַמֶרֶט, נוה בקנן כנגב ואניה לסיל בת, אשר קרא לה בשם אחד מטובי ספוריו, "דוד נעים" (Bel-Ami). מימי נעוריו עד השנים האחרונות לימי חייו היה איש בריא. יקומתו בינונית, עיניו אפורות-כהות ונוצצות, שפמיו חומים ומגודלים וכלו מלא חיים ובריאות.

הוא היה איש מתבודד מטבעו, ממעט בהשתפכות הנפש ובקרבת רעים, וגם בחליפת מכתבים; וגם בשבתו במסכת אנשים זרים היה בוחר בשתיקה ובכלל התרחק מחברת האנשים, כמעט את כל שעותיו הפנויות היה מבלה בעבודה רבה וקשה. ובהיותו ריאליסט במלוא המובן לא בדה אף ציור אחד, אף שיחה אחת, והכל עלה לו בעמל ויגיעה רבה; הוא היה מתבינן בשים לב לכל אשר ראה, היה חוקר לכל המצבים, דושם רשימות עד בלי די ואחר היה מעבד בסתר חדרו את כל אשר העלה בידו. ובהיותו ציר אמן מטבעו, הקפיד מאד על הסגנון שכל מלה ומלה תבוא במקומה, ואין לשער בכמה עמל עלתה לו כל שורה ושורה. כל ספור וספור עדי היותו לכליל השלימות.

כאשר כתב את ספורו Bel-Ami היה נודד בלילות במשך זמן רב להתבונן בעצמו לחיי הלבלים, המוציאים לאור, הליכות הנשים בחברות ידועות, השלהנים וכו', אשר

בפרים, והארם אחר כך ככל מה שראו עיניו. והעבודה הרבה הזאת הרסה לאם לאם את בריאותו המוצקה, ומה גם כי מחלת העצבים באה לו בירושה מאמו ומקרוכיו. וכשהיו לו חיי פרים לזרא, כאשר תאר כבר את ה"קבת פרים" לכל פרמיה וצדריה, את הפקידים, הסוחרים וכל באי כח המפלגות, הלך לכפר, לשרה, ויעקר לפנינו את האכר ואת בן ערי השדה כמו שהוא.

כשמנה שנים העביר את מוחו עבודה רבה עד אשר הרגזו עצביו ובריאותו המוצקה נהרסה.

לשוא נלחם נגד המחלה, לשוא השתדל בעוד עת לחזק את גופו בעזרת חלוץ עצמות ושיט על פני הנהר ועוד אמצעים כאלה.

אז קנה לו את אני השיט, אשר קרא לו בשם "דוד נעים", ויעזוב את היבשה ואת כל מכיריו וישוטט על הים, אשר אהב מילדותו, וירחק נרוד לארצות הנגב החמות והפוריות, לאיטליה, אלג'יר ומונים, אשר תאר את קורותיו בהם בכשרון ידב כל כך, בספורים ובספרים מיוחדים. אבל הרוח הרעה של יאוש, בוז ונועל לכל החיים, וביחוד פחד מר המות הצפוי לו, החל לבעתו יותר ויותר. כאב ראשו התגבר ויהי נגוע ברוב הימים. ולמען אשר יוכל להוסיף לעבוד עבודתו, אשר הביאה לו גם כסף וחיי חפש ויכולת לנדוד כחפצו וגם נחמה מעט על כרירותו, התחיל להשתמש באמצעים מגרים ומעוררים את כח העבודה והמחשבה כאתיר, קופאין ודומיהם, אשר אמנם הועילו לפי שעה— כמו שהוא מתאר באיזה מספוריו וביחוד ב"על המים",— אבל הביאוהו לידי טרה שחורה גמורה ברפות כחותיו השכליים. אז החלו צלמי בלהות לענותו ולבעתו, ועוד בשנת 1887 כתב את ציורו "הורלא" (תרגם עברית בכשרון רב מאת ר. בריינין), אשר בו ובעוד איזה מספוריו תאר את מצוקות האיש הרואה במר רוחו כי דעתו מסתתרת, כי ימיו ספורים וכי מר השגעון והמות תולך וקרוב אליו. לספוריו אלה יש ערך פסיכולוגי גדול, כי כל מה שהוא מתאר בהם, מכשרו ונפשו חזה אותם, והם תאור רגשות ורשמים

ומצוקות, אשר הרגיש וסבל בעצמו ואשר כשרונו הגדול והחודר הצליח להעלותם על הגליון.

בשנת 1888 כתב את ספרו הנפלא „על המים“, אשר בו נראה את כל עצמיות הסופר, את יאוושו, השקפותיו וגם את הרוח הרעה המבעתת אורו ואת כל הבוז והאיבה אשר רחש לבו לכל האדם. אמנם הוא נחל כבוד ועושר, הוא היה גם חפשי וחי על פי דרכו, אבל כמעט שלא ידע אשר מימיו. הוא היה מיִנְמָרוֹפּ, מואם האדם בטבעו ובתכונתו, הוא התרחק מחברת רעים וידידים, המוסיקה ועוד תענוגים כאלה לא צודדו אותו מימיו. ובכוזו לאדם, לחפציו, לשאלותיו ולמעלליו היה מבטל את כל החי כלו. הוא היה מתפאר, כי הוא כותב לשם כסף או תענוג בלבד, אף כי רובי ספריו, וביחוד בשנים האחרונות, יעידו עליו, כי היה לו לב רגש וחומל וכי נענה מן הרעות אשר תאר; אבל הוא הסתיר מכל את מצוקות נפשו ואת עניויו, בחשבו כי כל האדם כוזב.

והדבר היותר מצוין הוא, כי הוא, מספר ה„אהבה“ היותר נאמן לא ידע גם את האהבה בתענוגים. בימי עלומיו נהנה עוד מן ההנאה הגשמית של יחוד „שני בשרים“ בלבד; אבל עד מהרה היה לו הדבר לנועל, זה החבור של „שני גופות“ בשעה שנפשמם בל עמם, בשעה שהנפשות הרוחניות אינם מתאחדים לעולם. כמה פעמים הוא מזכיר על דבר היחס בין האיש והאשה ומתאונן כי הוא לא ידע אהבה, יען כי ידע את כזבה...

ואף כי ידע את הנשים, היה נזהר מהן, בחשבו כי מצודה פרושה לרגלן. ולפעמים כאשר נאחו בסכך, כאשר הכיר כי נשים ממנו רשת לו, וכי חופשתו בסכנה, ידע להמלט בעוד עת (1).

(1) אחר כתבי זאת נגלה ע"י אחד העתונים, כי היתה למפסן אשת שלא כדת אשר ילדה לו בן אחד ושתי בנות באחת ערי המדינה, ועפ"י בקשתו נחחנכו כבעלי כלאכה, כי יותר מכל מאם מפסן בעולם הספות והעליה. בנו הוא משרת בִּנְק. בתו הבכירה עושה כובעים והקמנה עורגה בבית הספר.

בשנים האחרונות, כאשר נברה עליו המרה-השחורה ורוחו נעכר בקרבו, שנה מעמו ויתנחם לרגעים בהבלים ובהזיות; אז היה מההדר ומתענג על החנופה והכבוד, אשר חלקו לו מלא חפנים, ויהי מבקר את ה"סלונים" של הגבירות ממרום העם, אשר העתירו עליו דברי חנף וחלקות עד בלי די, אשר ירדו כמל על נפשו העיפה. הן היו משעשעות ומנחמות אותו, ויהי זר דרכו להתהדר בנוצות של אצילות וגדולה ובקמנות, אשר ככה בו להם בעצמו.

לפעמים, כאשר שב רוחו אליו וירוח לו, היה כותב גם אז דברים נפלאים בדעה צלולה ובכשרון רב, דברים המוכיחים, כי הכיר בעצמו במצבו הנואש, שאין לו תרופה. אבל ברובם נראה את המצוקות הפנימיות ואת יסורי נפשו, אשר ענוהו עד מות, ואת פחד מר המות, אשר צפה כי קרוב הוא. בשנת 1891 זכה לראות את המחזה Musotte עולה על במת התיאטרון ויעמרהו כבוד רב. בספורו "לבנו" נראה, כי היסורים נסכו עליו רוח חדשה, ולו חי כי אז היה משנה את מעמו ושיטתו. אבל בה בשנה הסתתרה בינתו, הוא חפץ ברגע של יאוש אחר לשלוח יד בנפשו, אבל מיודעיו הקדימיהו בעוד עת ויביאוהו לבית הרפואה של הר"ר גלאנש בפרים; כששה ירחים ההפך עוד במצוקותיו ובענוייו הנוראים, עד כי בא המות, אשר פחד ממנו מכבר, וינאלהו, וימת ביום 6 יולי 1893 בהיותו כבן 48 שנה.

וביום 6 יולי 1900 העמידו מצבת זכרון למפסן בעיר רואן בתכונה רבה.

ככה חי ומת אביר ה"ריאליסטים" בקץ המאה. הוא חי חיי ריאליסם באמת. בהולדותיו לא תמצאו מקרים ומאורעות יוצאים מן הכלל. הוא חי, ראה, התכונן, צפה הכל, אכל מעץ הדעת טוב ורע, ועל כן לא ידע אהבה בהענונים. לא ידע אמונה, לא ידע רגע של אושר מימיו.

"אני השגתי הכל, - הוא קורא במר נפשו, - אבל לא נהגיתי משום דבר" . . .

מעץ הדעת טוב ורע אכל וימת . . .

II.

נַפְסָן בְּתוֹר כּוֹפֵר .

אמרתי , כי גואי די מפסן הוא „ריאליסט“, או סופר המתאר את החיים כמו שהם , לשם האמת הציורית בלבד . הקוראים , אשר יאבו להתחקות על תולדות ההפתחות הספורים בצרפת , ימצאו את מבוקשם בקצרה בספרי „אמיל זולא“ אשר יצא ב„ביבליוטיקה העברית“. ואמנם אין סופר , אשר בתכונתו , בחנוכו ובכל מסבות חייו ואופיו הוא ראוי לשם „ריאליסט“ כמפסן . הוא היה ציר מלידה , אשר ידע להביע במלה אחת , בפירוט אחת קצרה רעיון שלם או ציור שלם לכל פרטיו ודקדוקיו . הוא היה איש בעל טוב טעם ומדה ציורית , וידע להסתכל בדברים ולמצא בהם את תמציתם ואת עיקר מהותם . והוא לא היה בעל דמיון נפרז , ועולם החזון , האידיאלים ומשאות-הנפש זרו לו . רוחו לא נשארו לגדולות ונצורות ממנו ועל כן לא רצה להשקיע את הממשיות המציאותית בעולם החזון , עולם שכלו טוב או נעלה ומלא הלך-נפש . כל מאמר ומאמר , כל ספור וספור שכתב – הוא דבר הלקוח מעולם החיים , אשר ראה בעיניו ואשר שמע באזניו או אשר שאב רוחו מעולם המציאות . הוא לא חונן בלב רגש , לב מלא סימפטיה והשתתפות בכל אשר ראה ויתארו . הוא לא היה אופטימיסט , אשר ראה כל דבר וכל מעשה באספקלריה המאירה . קר ויהיר היה מטבעו , בודד לנפשו ולרגשותיו , מבלי השלות את נפשו בתקוות ומבלי בקש חשבונות מעבר למראה עיניו ובינתי . מרבתי פלובר ופן נחל את השיטה המבארת את העולם ואת יושביו בתור שלשלת פשוטה של מחזות הרצים תכופים זה אחר זה בלי חשך , מבלי חשוב מה לפנים ומה לאחור . האדם הוא בעיניו אחת החיות סתם , חיה , אשר יצר לבה רע וגם , המתאוה תאיות להגאחה ולטבעה בלבד והרודפת הענוגים ועדנים

המריים בלבד; בקצרה, כמראה אשר נראה בחכרת רוב האנשים הבינונים בעולם בכלל ובצרפת בפרט; בדורותינו. הוא היה גלוי-עינים במדה מרובה, ויהבונן בעצמו בשעת תאוהו בשעה שיצרו מתגבר עליו, ויסתכל בשאר בני האדם, בעירוניים ובכפריים, במרום העם ובדלת העם, ולא מצא בכלם דבר מבלעדי בהמיות בלבד. הוא לא שם לב לרגשות נדיבי עם או למעשים יוצאים מן הכלל, כי ברובי כתביו הוא מתאר את האדם הבינוני כמו שהוא, כמו שהוא עושה ופועל, והוא מוצא, כי ההבדל בין איש לרעהו תלוי במזג ובתכונה בלבד ולא בפסיכולוגיה פנימית, בנפש מיוחדת לכל איש ואיש.

פלובר הורה לבלי נסוך מעצמיותו, מרוחו הוא על כל אשר יתאר, לבלי בקש טעמים ובאורים מדעתו. והוא הרחיק ללכת כמורהו. פלובר היה איש מלא חזון ושירה, איש אשר האמין, שאף, יצר, קוה לשנות עולם ומלואו בעזרת האמת הציורית והריאלית שבה מצא את האידיאל שלו; אבל תלמידו מפסן היה בן דורו, דור חכם בעיניו, דור שאין לו אלא מה שעניו רואה, ויחשוב כי גם הלך-נפש כזה וחלום האמנות לשם האמנות הוא הבל הבלים.

בהקדמה לספור „פיר וי'ן" מבאר לנו מפסן בעצמו את מהות הריאליות, אשר אמנם כבר בארתי אותו בספרי „אמיל זולא" הנזכר, אבל פה אביא את דעת הסופר הזה עצמו בקצרה.

הוא, כזולא בשעתו, חושב, כי על הסופר המבטי לתאר לא מקרים יוצאים מן הכלל, כי אם מקרים מחויבים, תולדות מוכרחות הנובעות ממסכות שונות בתנאים ידועים בחיי האדם. עליו לתאר את האדם הבינוני ואת מעשיו אשר יעשה אותם במקרים ובמסכות דומות ולא ספורי הגדות ונפלאות לא-מצויים. וכזאת ישתנה הסופר הציור מאחד העם הרואה מקרה עובר נגד עיניו, כי לבו ונפשו ערים לקבל רשמים וכשרונו יעמוד לו לדעת לברור מכל אשר יראה בעיניו את המקרים והפעולות, אשר בהם יוכל לבאר

את הנפש המשותפת הכללית של האנשים הבינונים בתוך המון המחזות והמעשים העוברים לפניו. הוא יודע עת לבנות נשר בין מקרה למקרה אשר יקרה את האדם, לחברם יחד ולברא מהם ספור, אשר כל קורא ירוץ לקרא בו את הרעיון היסודי המחיה אותו.

אבל הסופר צריך להיות אוביקטיבי מאד-למעלה מנושאי הדברים שהוא מתארם ומספרם. עליו להזדר מהביא באור הטעמים והמניעים, אשר הסבו לו לראות את הדברים מנקודת הראות הזולת. עליו להמנע מזכות או מחיב וככלל מחוות את דעתו.

עיקר עבודתו הוא תאור הדברים שהוא מספר בלבד, תאור הנותן דמיון מן המציאות על פי ההשקפה המיוחדת על החיים שיש לו, והקורא ישפוט כרוח מבינתו את המוסר היוצא מכל הדברים שהוא קורא.

אמנם לא נעלם מעיני מפסן, כי כל הכותב רומן פסיכולוגי, ראוי לשם הזה, יכול להעמיד את עצמו במקום האישים שהוא מתאר, אבל לא להגיע למקומם הם בעצמו, וכי לכל היותר הוא יכול להראות בהשהלשלות המקרים מה שהיה הוא עושה, לזו היתה נפשו תחת נפש האישי המדובר. אבל הכל הלוי בכשרון הסופר, בטוב מעמו, בהתרשמות חזיונות החיים בנפשו, בבינתו הפסיכולוגית וברחב דעתו.

מפסן הספקן מטבעו מסופק גם בהצלחת השיטה הזאת ובאמתתה ועוד יותר בכשרונו.

כבר היו סופרים רבים וגדולים, אשר הגידו את האמת. זמי מאתנו כיום יוכל להתפאר ולאמר, כי הביע פרזה או רעיון, אשר לא קדמוהו בו אחרים? הוא מתענה מאד על שאין לאל ידו לגלות צדדים חדשים לא שערום עד כה בתאור העולם והאנשים. העבודה היא נחמתו האחת בעניו.

רבותיו לבוליה ופלובר הודוהו לעבוד ולעבוד. לבוליה היה אומר לו, כי די במאה חרוזים טובים וגם בפחות ממאה,

אבל נושאים הכונה מקורית עליהם, כדי לזכות בהם לשם סופר לעולמים, ופלובר היה אומר לו:

„איני יודע עוד אם יש לך כשרון, אם כי בכל מה שכתבת עד כה יש ממני שאר רוח; אבל אל תשכח את מאמר החכם בופון, כי הכשרון הוא פרי סבלנות ועבודה ארוכה”.

ואחרי שבע שנות עמל וסבלנות אמר לו פלובר:

„כל מי שיש בו מקוריות צריך קודם כל לגלותה לעיני הכל, וכל מי שאיננה בו צריך ליגע ולבקשה עד שימצאנה... את הכשרון רוכשים בעבודה ובסבלנות. כשהנך רוצה לתאר איזה דבר עליך להסתכל בו בשימת לב רבה וארוכה, עד אשר תגלה בו צדדים, שלא הרגיש בהם איש עד כה. כי הסכך הסמינו בני האדם לשים את משפט האחרים להם לקו, ובאמת אין לך דבר, גם הקל שבקלים, שאין בו צד אי-ידוע עוד, ואת הצד הזה צריך למצוא בו. אם רוצה אתה לתאר אש כוערת או עץ נאה בעמק, הסתכל באש או בעץ הזה עד אשר תגלה בו פרטים, אשר בהם ישתנה מאש או מעץ אחר. וזהו סוד המקוריות. ואם תשים אל לב, כי אין שני דברים בעולם דומים זה לזה, כי גם שני גרגירי חול, שני זבובים, שתי ידיים אינם דומים, או הוכל לחקור על פיהם את ההבדל ביניהם”.

ומאת פלובר היתה שומה, כי מפסן יצא לבקש את הצדדים החדשים, אשר בכל דבר בלי משוא פנים. וכמעשהו במעשים ובדברים אשר ראה וידע, כן היה מעשהו בסגנון:

„לכל דבר ודבר, לכל הנדרה והגדרה נמצאה מלה מתאימה לה, שם תואר אחד או פעל אחד בלבד; ועל כן צריך ליגע ולבקש את המלה הזאת עד שתבא במקומה ולא להסתפק במלים לא ברורות ובהסבת הדברים, או לגבב מלים בַּרְבָּריות מוזרות ומרכבות כדרך רוב סופרי דורנו. מעט שמות עצם ותאר ופעלים שמוכנס איננו מדויק ע"פ הרוב, אבל יותר פרזות בנויות באופן שונה זו מזו משולבות יחד במעט ומצלצלות היטב. הסגנון ולא מבטאים מיוחדים עיקר”...

והדעות האלה פוטרות אותנו מהאריך בהן. בקשת הצדדים המקוריים והחדשים בכל דבר ודבר ומציאת מבטא נאות בהיר ופשוט, סגנון קל ושלווה הרעיונות והמשפטים במדה וטעם והגיון—והכל בכח, עמל ועבודה ועיון רב, אלה הם גופי תכונות יצירותיו הספרותיות של מפסן, אשר עשו אותו לאביר הריאליסטים ברעיון, בהצעה ובסגנון.

III.

מפסן הצייר.

אולם מפסן היה לא רק תלמיד נאמן ומקשיב לרבותיו לא רק עובד חרוץ ושוקד על עבודתו בלבד, כי אם גם צייר אמן ובעל נפש יפה ומרגשת למרות הסתירות שבו. הוא חונן בטוב טעם טבעי הדרוש למען דעת לברור את הבר מן הפסולה המרוכה שבחיים, ובנפש הכפולה—בגלוי העינים של הסופרים הרואים נכוחה, הצופים ומסתכלים בעיני שכלם, היודעים להרגיש ולקבל רושמים, להתבונן ולהסתכל גם יחד, להיות פועלים ונפעלים בהכרה ברורה. וכן הוא אומר:

„דומה אני, כי הנני כלי פתוח לרוחה וכל דבר ודבר יחדור בי, יעורר בי שחוק ויִתְרַת בקרבי לאורך ימים“. ובמקום אחר הוא אומר: „בל אברי היו שותים את האויר החי לשכרה; אזני בחנה הברת נגינה כאלו נפשם עורי מעלי והייתי לכלי קבול לכל הרשמים“.

וטוב הטעם הציורי הטבעי הטבוע בו, הוא אשר עמד לו, כי השכיל לתאר כל דבר בריאליות אמתית, בלי הכללות והגזמות ובלי הפוך את כל הדבר שהוא מתאר לסמלים, לטפוסים של מפלגת אנשים שלמה כולא; הוא אינו מדבר ואינו מתפלסף על סבות המחזות העוברים לפניו ועל מקורם, אך הוא כקיים את העובדות הקימות והנמצאות בעולם.

הוא אינו הולך בגדולות ממנו, עוסק בפסיכולוגיה, בחקר נפש כוללת של טפוס שלם, אשר על פיו יבאר את כל הדברים הנמצאים בתבל; אך הוא טפנה מקום בראש בתאוריו להרעיונות, החפצים, המלחמות, השאיפות וכל התאוות והמניעים המושלים בעולם הפסיכולוגי המיוחדים לכל נפש ונפש מגבוריו, שהם אמנם אנשים בינוניים מצויים, אבל סוף סוף שונים הם זה מזה. בקצרה, לא ללמד מן הכלל על הפרטים הוא בא, כי אם ללמד מן הפרט על הכלל, ממושגו והשקפותיו של האיש הבינוני הפרטי על בני האדם בכללם.

הוא אינו מעמיק שאלה, אינו מתפלפל מעולם, אינו מציע שיטה של פסיכולוגיה מפשטה וחוקים כוללים. הוא מספר עובדות ודברים כהויתם, אמתים ונאמנים מבלי להוציא מהם מסקנות.

והוא היה מספר ספורים, בעל אנדה צרפתי אמתו, זה הכשרון המיוחד למספרים הריאליים בצרפת בדורות עברו. כמוהם ידע להפוש את הצד הנלעג, המעורר צחוק והתול שבחיי יום יום. כמוהם ידע לבלי התקצף ולבלי הלל או חלל את כל מה שראו עיניו והבין לבו, ולתאר את הכל כצופה, כפוטוגרף עומד מן הצד בלבד.

וכמוהם זרו לו עולם החוון והאידיאלים, וחוקי המוסר ודרך ארץ המקובלים לא לקחו את לבו מימיו. בספוריו, ביחוד בתקופה הראשונה, לא תמצאו אף צלן של השאלות: "למה?" ו"מדוע?", גם לא שאלת "איכה?" ו"באיזה אופן יעשו הדברים?" השאלות שאנו מוצאים בכל ספורי זולא. דמיונו של זה האחרון, רוחו הקשה וכשרונו החוה חזיונות, זרו לסופר הצעיר הקר והאינדפֶרנטי לכל הויה, אשר נשאר בודד בחייו, אשר לא האמין בדבר שלא ידעהו ואשר בו לכל והטיל ספק בכל אשר ידע.

הוא תאר את כל אשר ראה: אכרים מנורמגדיה, עירוניים ובני הבירה, פקידים ובעלי אחוזות, זונות ונשים

בוגרות, חוטאים ומשונעים, ואת הכל באוביקטיביות נפלאה, בשויון רוח ובלי משוא פנים ונמיה לאיזה צד שיהיה. כל חפצו היה לתאר את הכל לשם התאור האמתי בלבד. הוא בו לכל הגבוה והנמאם בעיני העולם, כמו שלעג לכל המרומם והנשא בעיניהם—מפני שבו לכל העולם כלו, אשר לא מצא בו כל הכלית.

כל ספור וספור הוא ציור נאמן מן החיים שראה, שידע; בו תמצאו צדדים חדשים שגלה בכשרון הסתכלותו מחיר מפלגות שונות, שפעת אירוניה וטוב מעם שלא שערום עד כה; אבל לשוא תבקשו בהם את לב הסופר, את עיני רוחו, את השתתפותו או את התמרמרותו או את נטיותיו ורגשותיו—הוא עומד מרחוק ומגבוה ישפוט...

רק את הטבע הוא אוהב לתאר בכשרון עצום כציר נאמן, את השדות הירוקים, את שמש הנגב ואת הים כהדר גאונו, וכל שורה ושורה אומרת, כי הדוממים האלה יקרים בעיניו מכל החי...

בעיניו שוים הם כל בני האדם, יען כי אין עושה טוב ואיש אמת אין גם אחד, יען כי יצר לב האדם הבינוני רע מנעוריו, יען כי הצביעות, הרשע, החטאים והשפלות הם בטבע האדם המצוי—ואת הבהמה השפלה והרעה מכל הבהמות, יען כי אין לו כל תועלת מזה שישתדל לעשות טוב ולחיות בהשכל ודעת, כי הכל הבל... להפך, הוא הרחיק כל כך ללכת במשפטו זה על העולם והחיים בו, עד כי אם נשוא את ספוריו המתארים את הזונות ואת ספורי חיי נשי עם הארץ והגבירות, נראה כי הוא נוטה יותר כלפי הזונות מאשר כלפי שאר הנשים, יען בזונות הנמכרות בגלוי הוא מוצא יותר אמת, פחות צביעות מאשר בנשים המפורות דרכן בצנעה, האוכלות והמוחות פיהן ואומרות: לא פעלנו און... או גם בנשי העירוניים בכלל, החיות כבהמות ממש, לשם התענוג והתאוה בלבד. בספוריו הגדולים „דוד געים“ ו„הר אריל“ הוא מתאר את שחיתות הדור ואת חיי פרים מכל המפלגות וגם השלחנים היהודים המתבוללים בכלל בכשרון רב ובכוז עמוק.

קהל הקוראים, אשר בהפקירות ניחא לו, פגש את ספורי מִפְסָן הראשונים בשמחה רבה, בראותם כי נמצא סופר המצדיק את נטיותיהם ופעליהם, ובעלי המוסר והצבועים התמרמרו על הפריצות הזאת, על הנבול־פה הזה, אשר צגלו בכשרון רב כל כך. אבל הוא לא שם לב לזה, כי נוכח האמת הציורית דרכו. ובאמת אין לדעתו נעלה ושפל, נכבד ונבזה, באמת הציורית הזאת אין גם רגשות והשתתפות לצרה. הוא לא שם גם לב לפעולה המוסרית שיפעלו ספוריו, יען כי בו גם למוסר.

IV.

הָאֱהָבָה בְּסִפּוּרֵי מִפְסָן.

באהבה, בדברי זמר החל. הוא לא ידע דאגה ומחסור, ואף לא מלחמה קשה בעד הקיום וההצלחה כרוב הסופרים, ועל כן היו כל מעיניו באהבה בלבד – הדבר האחד, אשר השתוקק לו, נלחם בעדו, ונהנה ממנו בימי עלומיו. אין סופר אשר הרבה לתאר את האהבה בכל צורותיה, את אהבת הדור, את אהבת בבל החדשה לכל פרטיה, במִפְסָן. החשק וההאווה הגשמיים מעסיקים אותו יותר מכל בראשיתו וגם אחרי כן. בימים ההם והוא עודנו צעיר לימים מלא כח עלומים, איש בעצם כחו שאינו מבקש חשבונות, אינו מעמיק לחקור בתהפוכות החיים וכל משובותיהם, ועל כן בל ספור וספור קורא לנו: שמח בחור בילדותך, כי אין טוב לאדם אלא לשמוח ולראות בטובה בימי הבלו. ובכוזו לכל עולם הרעיונות, המוסר והנפלא ממנו, לכל הלך־רוח ומשא גפש. מצא את פשר החיים וחפציהם בהנאה הגשמית הטמטמית לבדה.

ואם המוסר וחוקי דרך ארץ המקובלים הם הבל הבלים,

אם השמחה וההוללות הם עיקר, מדוע לא תהיה הנערה הזונה בספורו הראשון „השמנה“, אשר מצא בה דברים טובים ולב מתנה, יותר געלה ונדיבה מנשי האזרחים האוהבות עצמן ואינן מסוגלות לנתר על אנכיותן אפילו במשהו? ומה נשתנה נערות בית הזונות של „בית מליה“, העושות מה שעושות בתם, משאר הנשים בבתי האזרחים בצרפת, אשר מצא בהן צביעות ומרמה ובגד בוגדים עד בלי די? או האם לא מוכה הזונה היהודיה בספור „פיפי“ אשר ידעה להקריב את עצמה על מזבח ארץ מולדתה מכל הנשים העירוניות. הצרפתיות הדואגות לנפשן הגסה בלבד? ...

והוא אהב את האשה, את ה„שאר שבאשה“ כצרפתית ממש בלי כל חשבונות וכלי כל גועל או מרי נפש; הוא אהבה כפרחים, כבשמים, כיפי המבע; הוא שתה בתאווה מכוס האהבה בתענוגים באשר מצא אותה, באשר ראה אותה. וכל חטאת פרים, טומאות הנדה, בגד אשת איש, חשק הקמנות וכל תענוגות הבשרים עוברים לפנינו בספורים מושכים את הלב, לא רק בכשרון המחבר הגדול, כי אם גם בתם ציוריותם המחפה על כל הפשעים, המגלה לפנינו את כל נגעי החברה החדשה כדברים מצויים בחיים בלי כל משפטים קדומים ונמיה לאיזה צד.

ישמח כל מי שיש בידו לשמוח, יהנה כל מי שיכול להנות, ישתה האיש כל עוד כחו אתו ויטיב לבו בבחורותיו — כי זה כל האדם. זהו המוסר היחידי היוצא מספורי מפסן אלה. אבל ה„בחור“ היה לאיש, ומפסן נולד לאחר זמנו. התקופה התמימה של בוקמשיה ותלמידיו, שבה התעלסו בני האדם בתום ילדות מבלי הדעת טוב ורע ויקחו גט את האמונה לסוכנת לתאוותיהם. העוברות גבול, כבר עברה מבלי שוב עוד. „קץ המאה“, דור הדעת טוב ורע, הנה זה בא, ומפסן גלוי-העינים ואיש בעל-שאר-רוח הביט אל כל סביבו ויתבונן במחזה אשר נגלה לפניו, או חלף רוחו ויעבור. . .

עוד בספוריו הראשונים אנו מרגישים בהבל ההבלים של התענוגים בלי כל אידיאל והלך-רוח, ובנועל אשר תעורר

התאווה הנהיה בקרב כל איש שנפשו לא התבהמה ולא עֲפָלָה בו.

נסיון המספר הולך הלוך ומתרחב. הוא מתבונן אל כל סביבו ורואה לא רק את הפרחים שבאהבה, את התענוגים שבחשק, כי אם גם את הפרי. והפרי מה נבאש, מה נבוה! אז יחל החיזה הנרדם בו לבקש חשבונות: אם בתחלה בו לאדם כמו לבהמה, שהכל מותר לה רק כי תשמח ותהנה בחייה – הנה ראה כעת כי האדם ישחית דרכו גם מן הבהמה, וכי גם להנאת האדם יש גבול. הוא רואה בהתבוננו אל השמחה, אל רדיפת התענוגים, כי אחרית כל שמחה – תונה, אחרית כל הענוג – רעה וצרה. אזי יתמרמר לבו, אז יִנָּאש גם מן הדבר האחד אשר נחם אותו מהבלי החיים, אז יהפך רגש הבז למרי נפש וגועל.

והוא מתאר לנו בספורים קורעים לבב את פרי האהבה כמראה שנגלתה לפניו בכבל החדשה. הוא מעביר לפנינו את הוצאות הריסת חוקי המוסר והטבע. הוא מגולל לפנינו את כל שחיתות המלחמה בעד החיים, ועוד יותר בעד התענוגים, הנטושה בכל החברה החדשה בלי מבשולי-לב והכרה-מוסרית, את חללי האהבה, את המעשים הנוראים הנעשים לעינינו בכל אשר נפנה, את האב השוכב עם בתו, את הבן ההורג אביו, את סבלות הממזרים וכל רעות הנשים הבוגדות והאנשים חחומדים עד בלי די.

הוא מראה את הרדיפה אחרי הכסף המוביל בדרך האהבה לשמה את כל תועבות הרור, דור לא אמן בו החי בשרירות לבו.

אז יביט הסופר אל אשר הלל, אל אשר האמין כי זהו נחמת החיים האחת, והנה צר וחושך וגעל מסביב. אמנם הוא עודנו מחזיק בדעתו, כי האהבה והחשק הם מעמי החיים היחידים, אבל הוא מתענה כבר על תוצאותיהם הקשות. וכל ספור וספור אומר עתה: שמח בחר בילדותך; אבל דע לך כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט. האלהים? אבל קהלת עוד האמין באלהים ובמשפט;

אולם מפסן הריאליסט החיובי של קץ המאה הי"ט, בן דור לא אמון בו, לא האמין עוד לא באלהים ולא במשפט, ועל כן החלה רוח רעה ויאוש בלי מצרים לבעתו, ויהפך לפסמיסט נואש יותר ויותר. הוא מרגיש את כובד הגועל, את הפטליות המרה המושלת בכל, הוא רואה כאדיפ בשעתו, כי לא ידע האדם את עתו כדגים הנאחזים במצודה – ונפשו עליו האכל.

V.

היאוש בספורי מפסן.

אבל הוא עודנו בעצם כח יצירתו. מובן מאליו, כי אין מוקדם ומאחר מודרג כראוי בכל אשר הגנו מדברים ובכל נטיות הנפש של הסופר. אבל יכול נוכל לראות השתלשלות נכונה בדעותיו והרגשותיו.

וכבר בספורו הנפלא "החיים" או יותר נכון "חיי נפש אחת", הוא מעביר לפנינו חיי אשה אחת, סמל רוב הנשים, חיים של ששונים קצרים ויגונים ארוכים, חיים של יסורים וענויים גילים ומצויים המשאירים רושם מר לכל החיים, חיים של תקוה המהעקשת למרות כל קשי-הגורל לקוות ולחיות עוד. הגבורה היא אשה כרוב הנשים, אשר היתה יפה ושלוה ואשר אהבה, אשר נשאת למי שאהבה. ובעלה בגד בה באופן נהוג כאד, ואחר בגד בה גם בנה יחידה, נחמה בעניה; אז תשליך שארית תקוהה על נכדה הנשאר בידה והיא מסיימת: "החיים אינם טובים ואינם רעים לעולם, כמו שחושבים אותם בני האדם". כאלה הם חיי כל בני האדם הכינונים, אלפי רבבות בני חלוף החיים בחשך והמוצאים נחמה קצת בהנאת עצמם בתקוה, אשר רק לעתים רחוקות תקום ותהיה. בתקופה השניה, או יותר נכון, בסוג ספוריו השני, היה

הסופר הרואה יותר ויותר את החיים לבעל מרה־שחורה, לנואש הממאן הנָחם.

בספורו „פִּיר וי'ן“, אשר זולא מעיד עליו „כי הוא פנינה יקרה ונפלאה, יצירה אמתית וגאונית שאין למעלה הימנה“ – בזאת המרגריה האכזרית של לב האם והבן, נראה את נפש האם החוטאת, אשר אין לה כפרה מאת המבע למרות הכל, להפך מן הכנסיה המכפרת על הכל. בספורו „קשה כמות“ (האבה, כמובן), נראה עוד הפעם ענויי נפש אחת, נפש צִיר בא בימים האוהב מאז גבירה אחת, והנה אהב את בהה אהבה עזה והוא סובל סמר הפִּליות, מכל יסוריו ומתארתו הקשה.

בספור היפה „איִנְטָה“ נראה נערה חביבה יתומה בת זונה, אשר מחטא אמה נגע לה ואשר לשוא תחפוץ ללכת נגד גורלה, כי לפתח קלון רובץ ומעות לא יוכל להתקן הוא. בספור „הילדה רוק“ נראה בחקר נפש נפלא את יאוש הרוצח, אשר ברגע של עושים אחד, עשה מעשה רצח שלא יכול עוד לכפר עליו. בספור „העלמה פרל“, „ההגשני“ ובספורים אחרים (כמו „הנוחם“ ועוד), נראה פרק מחיי האנשים ההולכים בחשך וגם טובה לא ראו בעולמם, והמחבר נד להם ולגורלם. והעצב הזה, אשר יגלה מכל ספורי מפסן בתקופה הזאת, הוא מר ונואש כל כך, עד כי לשוא יתאמץ הסופר להסתיר את עצמיותו להיות מהאר את החיים בלבד כפוטוגרף נאמן, בלי לב, כי באמת הוא סובל מכל אשר הוא מתאר, סובל ממה שאינו מוצא כל נחמה: „אל תקנאו בנו כל חוברי חבר, – קורא הוא במר נפשו ב„על המים“, – נודו, נודו לנו!...“ הוא היה חיובי, רציונליסט גם בסבלותיו, גם בענוייו, ריאליסט במצוקות נפשו, הוא היה גם פה צופה ומסתכל מן הצד בהכרה ברורה.

הוא לא היה חוזה בעל־רגש והלך־רוח לנפלא ממנו, הוא לא הלך בגדולות ונצורות ממנו, כזולא חברו הגדול, הוא זולא המספר המתאר, הנטורליסט, אשר ברוחו הגדולה נהיה למורליסט, לאיש הרוח, המאמין בנצחון הצדק והאמת

והשוב בעזרת המדע והעבודה והחיים בדרכי הטבע. המדע, הספרות והעבודה עמל הם בעיני מפסן, אשר לא יראה בהם כל תכלית, אשר לא יאמין בכח האדם לעלות למעלה, אשר לא יאמין בעולם האצילות ואשר יכחיש ביכולת האדם לשבור את דלתות החשך הגודרות בעדו (ראה על המים").

גם האהבה, אשר תאר, יותר שגדל נסיונו בה לא נקטה בעיניו, יען כי ראה בה רק תאות בשרים, ולעולם לא תקרב נפש אל נפש, לא תחדור מבעד לקליפת העור והבשר המסתרת אותה גם מן הנפש האוהבת והנאמנה.

והוא לא היה "מבטל היש" ומאמין בנצחיות כטולסמיי. איככה יוכל ויבטל את היש, החיים, והיסורים מטפחים על פניו בכל אשר יפנה? היסורים, הענויים אשר ירגישו אותם, יכירו, יענו, יציקו אותו. הוא תאר בכשרון רב עוד קודם לכן את מצוקות הלב והנפש, את הענויים לרגלי כל חפץ ותאוה והנאה גשמית, את גועל התאוה הנהיה, את הנדודים בבקעת צלמות זאת, אשר אף קודאור אחד לא יפקע אליו. והוא מתאר את קשי היסורים במר נפש בספוריו בשנים האחרונות; בספורו הגדול "לבנו" ובספוריו הקטנים, אשר נראה בהם כי לבו, לב האבן, נמס בקרבו וכי קר-רוחו עזבהו למראה דמעת העשוקים אשר אין מרחם להם...

והוא מתענה, הוא כואב ומצר על עצמו ועל כל העולם. הוא מתענה מפני שהוא יודע כי לא יאמין לעולם בשום דבר, כי לא יאמין באיש. הוא מתענה עוד יותר מדעתו, כי הרוח הרעה נחה עליו מרוב עבודה וממחלה באה בירושה, ויהי חולה ננוע ונרדף מאין רודף כל היום, מאז החלו צלמי בלהות לבעתו ולענותו; ועליהם נוסף גם פחד מר המות, ההרגשה כי קרב קצו, כי לא יאריך ימים. זה חלק כל אנשי הרוח, אשר לא יואילו הלוך אחרי האידיאליים ועולם האצילות ואשר כבד הגשם מעיק עליהם עד כלותם ברעה...

עוד בשנת 1884 הוא כותב, כאלו צפה את אשר יבואהו: "... וגם הוא ימות... מה איום הדבר! אנשים אחרים יחיו, יצחקו, יאהבו... מה זר הדבר כי אפשר לצחוק,

להשתעשע, להתעלם בבטחת המות הנצחית הזאת. ולו היה המות ויק דבר אפשרי בלבד, אבל הוא בטוח, ודאי – שאין כל נסתר ממנו...".

וברגעי זְכָר מֵר המות הזה צר יהיה לו על הארץ אשר הוא אוהבה כבהמה ואשר יהנה בה: "יש מקומות על הארץ שאני אוהב בתאות־בשרים, בחשק גופני", אבל "שמח בחיים, אכול ושתה, ישן ואהב, עבוד ונסע, הבט והתפלא, לאינו מטרה אפוא? מות המות".

ונוסף על כל המצוקות האלה הצטער גם על כחותיו, אשר דלו וימקו ואשר הפריעו אותו מעבוד, יען כי בעבודה מצא נחמתו האחת.

"אני לא אאריך ימים, – אמר למשורר די הַרְדִּיה בצאתו בפעם האחרונה לארץ הנגב, – לא אאריך ימים, איני רוצה לחיות אחרי אבוד כשרוני. הונעתני בספרות כבן־רשף ואעלם כברק".

וככה התענה והתענה. הוא התאבק עם מר המות ועם השגעון בחרף נפש. הוא האר את עצמו בספורו הנפלא והנשגב "על המים", אשר בהם נראה כראי את עצמיותו, את כל יחוסו המבזה אל העולם והאדם יחד.

אבל הוא הרחיק עוד ברוב כשרונו. הודות לשניות כשרונו הנפלאה עלה בידו לכתוב את "הורלא", את "המשונע" ועוד ספורים־ציורים מלאים הזיה, אבל ריאליים גם הם, יען כי הם תאורי מצוקות נפשו ויסוריו הנוראים, אשר ידע לכתבם לזכרון.

דומה היה כאלו נכנס לפרדס והציץ ומעם מעץ הדעת טוב ורע ונפגע, ויהאבק עוד עם רודפו הנסתר בשארית כחותיו השכליים הנפלאים עד כי פרחו נשמתו בעמל אין קץ.

VI

פְּעוּלַת מַפְסָן וְעֶרְכוֹ.

כזה הוא הסופר אשר יצא שמו בהור מספר ספורים מלאים נבול־פה בלבד.

בלא עתו נאסף סופר חמאת הדור ועניויו, אבל הוא השאיר אחריו ספורים למאות. ודור לדור יביע תהלתו וכשרונו לספר ולציר את חיי המוסר של דור־הדעה הגדול, דור "קץ המאה".

כעת נוכל לשפוט בלי משא פנים ולהבין, כי אם לא היה מפסן מורליסט, מלמד מוסר לקהל, אם רבים מספוריו הם פרועים מאד, הנה מעטים הסופרים, אשר הועילו במרה מרובה כל כך – מדעת או שלא מדעת – לחשוף את כל חמאת הדור ולהוקיעה גלוי נגד השמש כמהו. האמת, חותמה של הקב"ה, לא תחת מפני כל, והעורים העושים זר מעשיהם בחשכה, רוח אחרת תהיה אתם כאשר יגלו כל מעלליהם בקהל...

גם ברוב ספוריו החפשיים עד הכלית החפש הביא מפסן טובה גדולה, בהוכיחו כי התאוה והרדיפה אחרי ההענוגים בלי מצרים מעבירים את האדם מן העולם, כי ה"תאוה הנהיה" בלי הנאה מוסרית או רוחנית אחריה, היא הבל הבלים; כי האדם המשכיל לא נברא כדי לאכול ולשתות ולהתענג בלבד, כי רוח האדם צריכה, מחויבה לעלות למעלה ולא תכון חברה משכילה בלי אידיאל והלך־נפש. ועל כן היה מפסן גם האחרון בריאליסטים, האחרון בצירים הגדולים לשם הציוריות בלבד, ועל כן נראה כבר בכתביו האחרונים נסיון למצוא דרך אחרת בעולם החוץ והרוח, כמו שיראה לנו מולטטוי במאמרו על מפסן. ואלה קצות דבריו:

„כמעט אין סופר, – אומר מולכמיי, – אשר האמין באמונת תום כל כך, כי כל טוב העולם ומעם החיים הוא באשה ובאהבה ואשר תאר בתאווה רבה כל כך את האשה ואהבתה מכל הצדדים, וכמעט אין סופר אשר הראה באופן ברור, נכון ומדויק, כל כך את כל הצדדים האיומים אשר למחזה הזה, שראה בו את מטרת החיים היותר נשאה ונעלה. יותר שהעמיק לחקר במחזה האהבה, יותר שהוקיע אותה נגד השמש, יותר נבער מצפוניה ונשארו רק תוצאותיה הגוראות והנשחתות... הוא התחיל בראשונה לרומם את האהבה, אבל יותר שהכירה, שחקרה, יותר קלל אותה. הוא מקלל אותה על האסונות והיסורים שהיא נושאת. אתה בכל מקום ועל התקוות הנכזבות שהיא גוררת אחריה; וביחוד על זיופי האהבה האמתית, על השקר וההונאה אשר בה, אשר כל המרכה להאמין בתרמיה הזאת מרבה יסורים וצער.

וההתפתחות המוסרית של מפסן הצועדת בצערי ענק חרותה באמרים לא יפחו בספוריו הקטנים וביחוד בשוב שבספוריו „על המים“...

ואת ההתפתחות המוסרית של הסופר נראה לא רק במה שהוא מסיר בלי משים ובלי רצונו את התאווה הגשמית מגבירה, כי אם גם בתביעות היותר גדולות שהוא תובע מן החיים. הוא רואה את הנגוד בין חיי הבהמה וחיי השכל בכל; הוא רואה, כי העולם הגשמי כמו שהוא איננו הטוב בעולמות ואינו מתאים לדרישות השכל והאהבה, והוא סובל ממה שהוא בודד ברוח, בודד בנפש מהעדר אהבה מהורה רוחנית אלהית, הוא מבקש ואינו מוצא. והוא אשר גדל בסכיבה אי-מוסרית היותר נוראה ונשחתה, בקש מוצא לו בכח כשרונו והמאור שברוחו מאסורי ההשגחה של כל הסובבים אותו, בקש חופש, דרוך לנפשו, אבל העלה זאת בידו? ... וכמוהו כל אנשי הקולטורה הם מבקשים את פשר החיים. בכל הדורות קמו אנשים גדולים נביאים, אשר יצרו ובראו את תכלית החיים ומובנם, והקהל הבינוני הלך אחריהם. אבל בדורנו קמו תרבות אנשים האומרים כי אין כל תועלת באידיאלים ובהלך-הנפש. והאנשים

נמצאים על פרשת דרכים בלי דעת במה יבחרו: אם להאמין בקתוליות, בקדושת לורד; הפפה, או לחיות כעצת רינן בלי הבנת החיים וללכת בשרירות לבם ותאותם בלבד" ...
 הדברים האלה, יחד עם כל מה שאמרנו והוכחנו ויחד עם ספורי מפסן עצמם, יראו לנו ברור עד כמה לא צדקו כל אלה אשר חשבו את מפסן בתור מספר בדים מלאים נכול-פה והבלים בלבד.

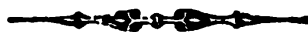
אבל מולסמיי הרואה עמל בכל החיים וגם הטבע לא יצדק בעיניו. לא ברר את ערכו החיובי של מפסן. הוא לא רומם כראוי את תאורי האהבה המהורה, אהבת עלומים, אשר תאר הסופר בספורים נפלאים כ"נוגה הירח" ועוד; הוא לא הרים על נס את ציורי הטבע הנפלאים, את ריח השרה וגאון הים, אשר ככה אהבם הסופר וירבה להפליא בהם בכשרונו הגדול, גם לא את העונג אשר השבע כל נפש יפה למקרא הספורים האלה הכתובים ברוח אמן ובכשרון רב שמעטים כמותו בכל הדורות, ועל כלם את חקר הנפשות, את הפסיכולוגיה הנפלאה, אשר נמצא ברוב הספורים האלה, המספרים לדורות את חיי החברה המשכילה בקץ המאה הי"ט.
 אחרי כל מה שאמרנו למותר הוא להצדיק את תרגום ספורי מפסן הטובים לעברית. "אדם אנחנו וכל הנוגע לאדם קרוב לנו", הרוצים בתחית עמנו בתור יהודים ואנשים גם יחד. ספורים כאלה נועדו לא רק לברח ולשעשע את הקורא, כמו שיאמינו רבים, כי אם להשכילו בינה ולפקוח את עיניו, למען יראה במעשה הרע והטוב הנעשה תחת השמש. הם מראים את הצד השלילי אשר בהשכלה החדשה, למען יראו כל אלה מקרבנו המבקשים ארחות חיים חדשים ויכירו, כי לא כל הנוצץ מחוץ לגיטו זהב הוא. והם גם מראים לנו את הצד החיובי, אשר בחיי החופש והרגשות של האדם החדש: את הרר הטבע והאהבה המבעית בתענוגים, את חקר החיים הפנימיים של כל הנבראים בצלם. רק האיש היודע את הטוב והרע מה הם יודע לבחור בטוב, ועל כן אם באמת רוצים אנחנו כי

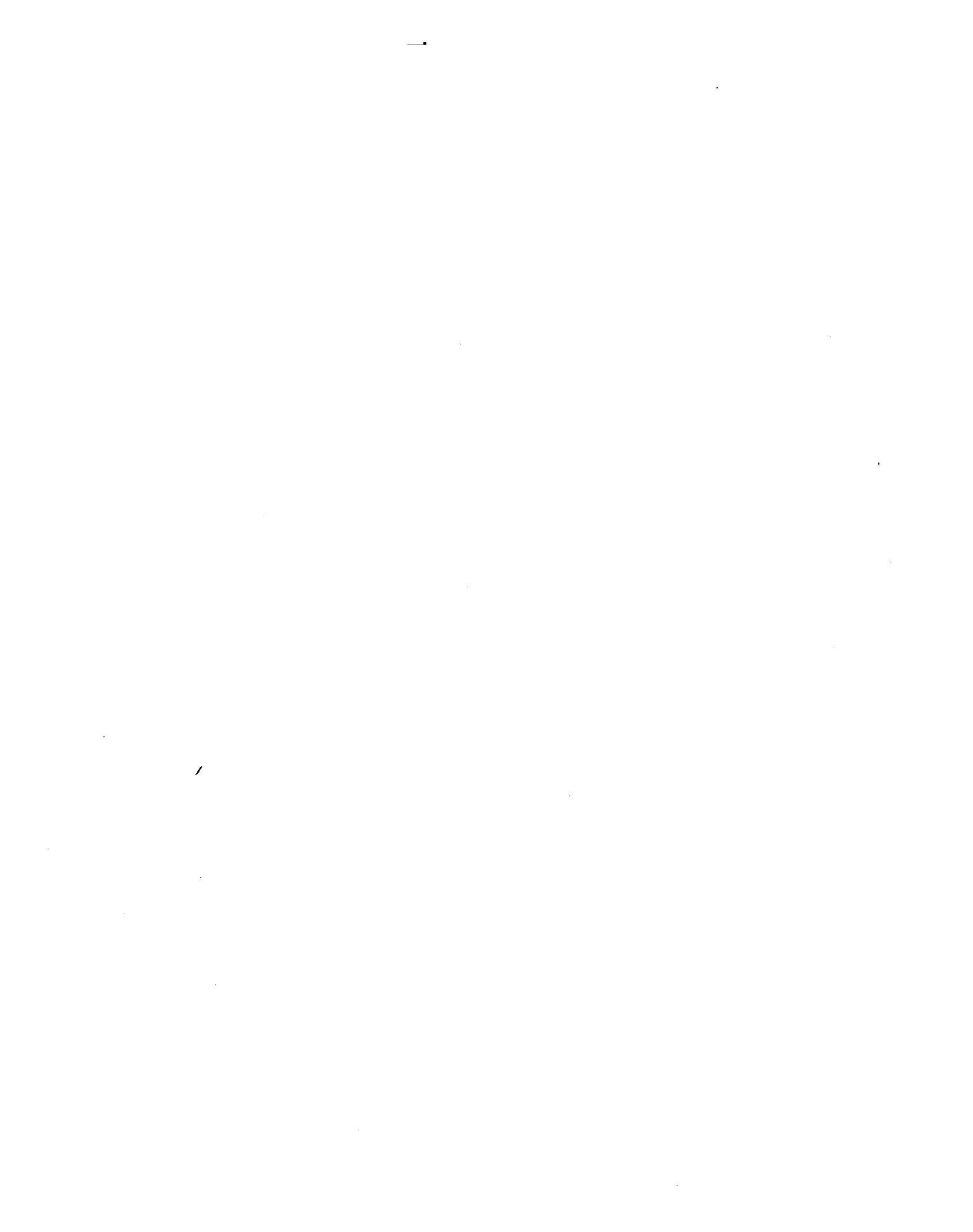
צעירינו לא יתעו ארחות עקלקלות ויאבדו דרך החיים והדעת, עלינו להכניס לתוך ספרהגנו האידיאלית מראשיתה ועד סופה גם גשמיות קצת, אשר תמהר מעט את הרוחניות הקיצונית המשחיתה כל חלקה טובה בתוכנו, והמרחיקה מכל גבולנו את כל אלה אשר יבקשו את דרך החיים החדשים.

הספורים שהגנו נותנים לפני הקוראים הם מטובי ספורי מפסן, והרחק התרחקתי מאלה אשר נכתבו ברוח חפש פרוע לשמצה לשמו של החופש בלבד. בנוגע לסגנון הנה עלי להזכיר עוד הפעם, כי סגנונו של מפסן הוא אחד היותר מדויקים והיותר טבעיים להפליא בספרות העולם, ועל כן השתדלתי לתרגם בדיוק האפשרי ולחדש בשביל זה הרבה מלים ומבטאים, אם כי נמנעתי ככל האנשים מהשתמש במלים חדשות שאינן מקובלות עוד ושאין ברוח שפתנו; והתרגום הזה – אם נשנה אותו אל התרגומים האשכנזים והרוסים – יוכיח עוד פעם אחת, אחרי התרגומים המדויקים השונים שראו אור בעברית בשנים האחרונות, כי שפתנו חיה ומוֹדֶרְנִית היא וכי עבודתנו עשתה פרי ישנה לה.

פריס, ארץ א תתל"ב לגלותנו.

נחום סלושיץ

על המים.

6 אפריל.

ישנתי שנה עמוקה בשעה שזרק רב־חובלי קָרָר מלא
כפו אבק בחלוני. פתחתיו וארגיש בפני, בקוֹזי ועד נפשי
פנימה את נשיבת רוח הלילה הקרירה והנעימה. השמים היו
בהירים וכחולים נוצצים לאור הכוכבים ההולכים וכבים.

המלח העומד מתחת אמר:

– לילה יפה, אדוני.

– הרוח מהיכן?

– רוח היבשה.

– טוב, אני יוצא.

בעבור חצי שעה ירדתי בצעדים רחבים אל החוף. האופק
הלך הלוך ותור, ואראה למרחוק, מאחורי מפרץ „המלאכים”,
את מאורות ניצה, והלאה – את המגדלור (1) הסובב של וילפרנש.
מלפני הופיע אָנְשִׁיב השוקע באורו הבהה עם שני מגדליו
המתנשאים מעל לעיר הבנויה בגליל מוצק והסגורה עד היום
בחומות העתיקות של זבֶן.

בחוצות נראו רק איזה כלבים ואיזה אנשים, הפועלים
היוצאים לעבודתם. בנמל נראה רק הנענוע הקל של אניות התֶּן לארך
החוף ומֶשֶׁק המים הקל נשמע כמעט. לפעמים נשמע גם משק
קל של חבל אניה המתמתח, או קול סירות שהתנגשו זו בזו
בדפניהן. האניות, האבנים, הים עצמו נראו כאלו ישנו את שנתם
מתחת לרקיע הנקוד בנקודות הזהב ותחת העין הצופיה של
המגדלור הקטן העומד על המשמר במלוא הנמל לשמור את
הנמל הקטן שלו.

(1) מגדל־האור, המגדל חמאיר.

ושמה, מנגד לחרושת-אניות של החרש ארדואן, ראיתי אור, חשתי תנועה, שמעתי קולות. הם מחכים לי. ה"דור-הנעים" היה נכון לצאת.

ירדתי אל האולם המואר בשני נרות תלויים המתנועעים במחמ-שואב על יד הספוח הממששות בלילה למטות, לבשתי את מעיל העור, כסיתי ראשי בכובע חם ועליתי אל הספון. החבלים המושכים כבר הוסרו, ושני אנשים משכו את הכבל בהעלותם את העוגן. אחר פרשו את המפרש הגדול אשר התנשא לאט בהמולת תלונה מונומונית. הוא התנשא רחב וחור בעצם הלילה, והוא מכסה את השמים יאת הכוכבים, ומתנועע כבר מנשמת הרוח. והרוח היבש והקר ירד אלינו מן ההרים שלא נראו עוד.

החובלים הניחו את העוגן במקומו, ואקח את המשום בידי; האניה הדומה לחזיון-ליל גדול, החליקה על המים השקטים. כדי לצאת מן הגמל נמל עלינו לחרור בינות לאניות-הירן ישנות. הגנו מתנהלים חרש מחוף למשנהו, פוחכים מאחרינו את צנתנו הקמנה והעגולה הצפה אחרינו כאפרוח, שזה עתה יצא מן הביצה, אחרי הברבור.

ואך באנו למעבר אשר בין המלוא והמצודה המרוכעה, החישה האניה את הליכתה. דומה היה כאלו חיתה פתאם, כאלו מלאה שמחה. היא חוללה על הגלים הקלים הנמוכים והרכים לאין ספורות, אלה הלמי בקעת-אין-סוף המתנועעים; אך יצאה מאת מי הנמל הפתים - הריחה את ריח חיי הים. המים היו בלי כל תנועה. נכנמתי בינות לחומת העיר וציון ההצלה הנקרא בשם "חמש מאות פננק"; הוא הציון המורה את הדרך הראשי, ובהיות הרוח מאחורי נהגתי את אניתי הלאה בדרך הסובב את הצוק.

היום האיר, הכוכבים כבו זה אחר זה והמנדלור וילפרנש עצם בפעם האחרונה את עינו הסובבת; ואראה בשמים מרחוק מעל לעיר ניצה, אשר טרם נראתה לעין, אור מחר אדמדם. -

זה היה זהר הקרח על הרי האלפים , אשר נגה השחר הזהיר את ראשיהם .

מכרתי את המשוט לברנר ואלך לראות את צאת השמש . הרוח גבר וידלקנו על פני המשברים המזרעזעים והכחלילים . והנה נשמע צלצול פעמון ; הרוח נשא אלינו את שלשת הכאות „המלאך” לבשר את בוא הבקר . מדוע זה נדמה כי קול הפעמון הוא יותר קל במולד היום ויותר כבד כבוא הלילה ? אני אודה את שעת בקר הקרה והקלה הזאת , בעוד האדם ישן והארץ סקיצה . האויר מלא רעידות מספרות , אשר לא ידעון כל המאחרים לקום . הגנו שואפים , שוהים , רואים את החיים הגולדים , את חיי העולם הגשמיים , החיים החולפים בכוכבים , אשר סתרם הוא מקור מצוקותינו העצומית .

רימון אומר :

– עוד מעט ויבא רוח קדים .

בְּרִנֵּר עונה :

– ואני חושב כי רוח – ים .

ברנר המלח הראש הוא איש רזה , מהיר , נקי , שוקד וזהיר להפליא . זקנו המגודל עולה עד עיניו ומבטו טוב וקולו טוב . הוא איש נאמן ולבו פתוח . אבל הוא דואג לכל הקורות בים , לאֲדוּוֹת הנפגשות פתאם והמבשרות רוח ברחבי־ים , לעב מְאָרְךְ הגראה מעל האֶסְתֶּרְל והמבשר רוח הַיִּסְטֶרְל ממערב , וגם מודד־החום העולה במעלות מפני שהוא מזהירנו מפני סופה הבאה ממזרח – אבל הוא סָפֵן נעלה , חוקר הכל בלי חשך ומקפיד על הנקיון עד כדי לשפשף אה כלי הנחשת שנתו עליהם נטף מים .

רימון גיסו הוא איש בריא , חום ושקמי , לא־מְעֵף ונועז ; הוא גם הוא לבו פתוח ונאמן רוח כראשון , אבל הוא פחות מונד וער ועצבני , ויותר שקט ונכון למשובות הים ותעלוליו .

ברנר , רימון ומודד־החום סותרים כפעם בפעם זה את זה ושוחקים לפני קומדיה בשלש נפשות , אשר האחד מהם – והוא האֶלֶם – הוא היותר מוכחה בהם .

– יקחנה אפל! הגנו הולכים מחר, – אומר ברנר .
 ואמנם יצאנו את המפרץ הסליי, עברנו את הנדופה
 והגנו מתקרבים לצוק גרו, הוא סלע חלק ושפל היורד לתוך
 הים. וכל רכסי האלפים מופיעים לעינינו, והם דומים לגלים אדירים
 המאיימים על הים, גלי-חליש המעומרים בשלג, אשר ראשיהם
 הגבוהים דומים לזרמי חמר שדממו וקפאו. והשמש מתגשא
 מעבר לענקי הקרח האלה ושולח את קרניו הנפלות עליהם
 כרצי הכסף.

ואחרי שסבבנו את צוק אנטיב הגני ראינו את איי לרין,
 והלאה מהם – את השרשרת התלולה של האסטרל. האסטרל
 הוא הר נחמד – הבר עיר קן. הוא כחלולי וחשוב בנוי, בדמיון
 נפרו, אבל גם בשוב מעם, כאלו לוקח מספר ציורים של ציר
 אמן, אשר צירו על שמי החזיון האלה להיות לתבנית (1) לאנגליות
 העוסקות פה בציור, או למקור לא אכזב לשמחת הרזונים
 חולי-שחפת ההולכים פה במל.

בכל שעה ושעה משנה האסטרל את מראהו המרהיב את
 עיני בני מרום העם הבאים הנה.

שלשלת ההרים המתארים בקצב ובברור בשמי התכלת
 נכרים בבקר בתכלת הרכה והצחה שלהם, תכלת ברה ויפה,
 תכלת של חזון נפש המיוחד לחוף הנגב. אבל בערב יחשכו
 גבנוני-היערים של ההרים ויפתמו בכתם שחור של שמי האש,
 על השמים הנהדרים והאדומים פלאים. בשום מקום לא ראיתי
 עוד שקיעת החמה בקסם נפלא כזה: אלה בְּעֵרֹת האופק
 כלו, אלה סְפָצֵי העבים, אלה מערכות המחזה הנשגב,
 אלה החזיונות הנפלאים הנהדרים במבעיותם, המתחדשים מיום
 ליום ומעוררים בנו רגשות פלא, בעוד שְׁפָנו צִירו בידי אדם
 היו מעוררים קצת צחוק.

איי לרין הסוגרים מפאת מורח את מכרזים קן והמבדילים
 בינו ובין מפרץ יואן, דומים גם הם, שתי בטות חזיון,
 אשר הוקמו במקום הזה למרבה העונג של החוקים המכלים
 פה את החרף.

מצד הים הפתוח שבאנו לתוכו כעת, הם דומים לשני צנים ירקקים־כהים, אשר צצו מתוך המים; ואצל רחבי הים בקצה סן־הונורה כתנשאה חורבת קדומים מלבבת, אשר רגלה בתוך המים; זה הוא היכל מספורי וְלְמִיר סקוט ממש, היכל שהגלים מכים בו תמיד. לפנים הגינו עליו הנזירים מפני חיל הפרצינים, כי סן־הונורה היתה כל הימים אחוזת הנזירים, אך בימי המהפכה הגדולה קנתה אותו משחקת התאמרון הצרפתי בפריס.

מצודה־עז, כהגים לוחמים, אשר נהיו היום לנזירים מרפיסטים־שמנים, משחקים והקובצים על יד, בכרה קלה, אשר באה הנה בלי ספק למען המתיר את אהבתה באי הזה המכוסה חרשות עצי ארן, והעמור בשורות של סלעים נחמדים, — כל אלה עם השמות המצלצלים: לָרִין, סן־הונורה, סנט־מרגריט, הכל הוא חביב, רומנטי, הדור, פיוטי וגם מרתק־לזרא על חוף קן הגעים הזה.

ומנגד למצודת ההיכל הישן הזה מתנשא בקצה סן־הונורה סכצר סנט־מרגריט המפורסם, אשר בו נכלאו „מסכת־הבחול” זהשר בֶּזֶן. בֶּזֶן ראש הקרואטים והמצודה הזאת עובר מעבר רחב כמיל, ומראה המצודה כבית ישן והרום שלא תאר לו זלא הדר לו; קירותיו שחו והוא כלו עצוב ומלא בקיעים, כלוב של עכברים ממש.

הגני רואה את שלשלת המפרצים יחד. מלפני, מעבר לאיים, את לשון ים סגורה, והקרוב אלי הוא מפרץ י'ואן, ומאחורי לשון הים „המלאכים”, אשר האלפים ופסגות השלג יתנשאו מעליה. והלאה יגוללו החופים אשר מעבר לגבול איטליה. והגני רואה במשקפתי את הבורדיגהרה בקצה הצוק.

ואני רואה לאורך החוף הרחוק הזה את הערים על שפת הים, הכפרים התלויים למעלה בצלעי ההרים, מעונות קיץ המובלים בידק ודומים לביצים לבנות אשר המילו בחול ועל הסלעים צפרי־שרץ הבאים בלילה מארצות השלג הנשקפות במרומים.

ועל צוק אנטיב, כנבעה ארוכה, גן הפלאות העומד בין שני ימים, בו יציצו פרחי ארופה היותר יפים. שם הננו רואים עוד מעלנות קיץ, ובקצה צוק אילן-רוק - מעון מרהיב ומלא קסם אשר יבאו מניצה ומקן לבקרו.

הרוח יורד, האניה הולכת בכבודות. אחרי רוח היבשה, אשר נשב כל הלילה, אנו מחכים לרוח הים, אשר נפגשהו ברצון מאיזה צד שיבוא. ברנר עודנו מחזיק ברוח הים, רימון ברוח הקדים ומודר-החם עומד בלי-נוע קצת מתחת למעלה 76°.

השמש מפיץ קר ושוטף את הארץ. הבתים הנוצצים דומים גם הם מרחוק כשלג מתפורר, ומזנה אורו נהפך לצפית בהירה מתכלת מזהירה.

לאט לאט הננו עוברים בעזרת נשיבות-הרוח הקלות, - אלה גפופי האויר החולפים בעור מבלי שיורגשו כמעט, והמניעים בכל זאת את האניות הקלות והמפְרָשות היטב, - על פני המים החלקים את קצה הצוק האחרון, ולפנינו נגלה מפרץ זואן כלו עם צי המלחמה באמצעו.

אניות-הצנח דומות מרחוק לסלעים, לאיים, לשני-סלע מכוסים עצים מתים. ועתה עשן הרכבת עולה על החוף סקן בואך לזואן-לי-פן, אשר תהיה אולי בקרוב אחת התחנות היותר יפות בכל חבל הים; שלש אניוית עם תרניהן הלמניות, מהן האחת אדומה והשתים האחרות לבנות, עמדו במעבר אשר בין סנט-מרגריט והיבשה.

ויהי שקט, השקט הנעים והחם של בקר יום אביב בנגב; נדמה לי כי עזבתי זה שבועות, זה ירחים, זה שנים את האנשים המדברים והמתרגשים; הגני חש בי כי שכרון הבדידות מסוך בלבי, השכרון הנעים של המנוחה, אשר דבר לא יפריעה, לא המכתב הלבן, לא הטלגרמה הכחולה, לא צלצול בדלת ולא נביחת הכלב. אי-אפשר לקרא לי, להזמיןני, להוליכני, להציקני בבת-צחוק, להרדיכני מנוחה בחלקות. והגני לבדי, באמת לבדי, באמת חפשי. הרכבת רצה עתה על החוף! ואני הנני שוחה במעון הכנפים המתנודד,

נאיה כצפור, קטן כקן, יותר דק מהמק (ערש פראים),
המשוטט על המים בשרירות הרוח מבלי ההזק בדבר. ופה
אתי שני חובלים הסרים למשמעתי, איזה ספרים למקרא וצידת
לחמשה עשר יום. חמשה עשר יום מבלי דבר דבר – מה
רב אשרי!

עצמתי את עיני לזהר השמש, ואני נהנה ממנוחת הים
העמקה; והנה ברנר אמר בלחש:
– לספינה העומדת שם יש די רוח.

ואמנם שם מרחוק, מנגד לאני „בריק“ הולך לקראתנו.
הגני רואה היטב במשקפת את מפרשיו המעגלים, המנופחים
בפי הרוח.

– הבל הבלים! שטף רוח הבא מאני הוא, – עונה רימן:
– אזל צוק „רו“ שקט.

– פטפט כנפשך, אבל רוח ים יהיה לנו, ענהו ברנר.
הגני כופף ראשי לראות את הברוקמטר בתא. הוא ירד
בחצי השעה הזאת. הגני מספר את הדבר לברנר השוחק,
ואומר:

– הוא חש רוח ים, אדוני.

נהיתה; סקרנותי מתעוררת, זאת הסקרנות המתעוררת
אצל יורדי הים, המסבבת להם לראות את הכל, להסתכל בכל
ולהתרשש מכל דבר, גם מן היותר קל. משקפתי איננה עוזבת
עוד את עיני והגני מביט אל צבע המים באופק. הוא עודנו
צח, נוצץ ומבריק. ואם גם אָתָה רוח – עודנו רחוק מזה. מה
רבה גדולת ה„אדון הגדול“ בעיני הספנים. הם מדברים בו כמו
באדם, כמו במושל כביר כח ואיום המלא רצון חליפות, ישיחו
כו כל הימים, יהגו בו יומם ולילה. לא תדעוהו, אתם יושבי
היבשה! ואנחנו הגנו יודעים אותו יותר מאשר את אבינו ואת
אמנו, את האינרנראה הזה, האיום הזה, ההפכפך הזה,
הנוכל הזה, הגלוי הזה, האכזר הזה. אותו נאהב ומפניו
נגודה. הגנו יודעים את תעלוליו ואת קצפו, אשר אותות
השמים והים ילמדונו לאט-לאט לצפותם מראש. הוא ממריצנו
להגות בו בכל דק, בכל רגע, יען כי המלחמה אשר בינו ובינינו

לא תשבה לעולם. כל יצורי גופנו ערים למלחמה הזאת: העין המתאמצת לתפוש את האותות שאינם נתפסים, העוזר המקבל עליו את סלסולו או את מכתו, השכל המכיר את תכונתו, הצופה את משובותיו, השופט אם ינוח או יתהפך בתחבולותיו. שום שונא, שום אשה בעולם אינם נותנים לנו כמדו את הרגשת המלחמה; שום אויב אינו ממריצנו ככה לעמוד על המשמר, יען כי הוא ארון הים, שאפשר להשתמש מפניו, להשתמש בו או לברוח מפניו, אבל אין לכבשו לעולם. ענפוש הפפן ישתרר, כמו רעיון האל הקנא והכביר בנפש המאמינים, הפחד המקטר, חרדת הקדש הנצחת מפני הרוח ירחשי כבוד לעוזו.

– הנהו, אדוני, – אמר לי ברנר.

ושם מרחוק, שם בקצה האופק נראה קו תבלת-כהה המתמתח על המים. זה אינו ולא כלום – אך צל קל, צל-עובר, לא יותר – והוא זה. כעת אנו מחכים לו לעתחום השמש הבוער.

והנני רואה השעון. הגיעה השעה השמינית. אני אומר:

– לאברון, עוד לא עת-בא רוח הים.

– הוא יהיה חזק אחרי הצהרים – עונה ברנר.

הנני נושא את עיני על המפרש החלק, הרופף, הדומם: שלש קצותיו המבריקות כאלו הגיעו לשמים, יען כי הרימונו על תרן-הפוף את מוט-הנם הגדול המתנשא בנובה שני מטר מראש התרן. אין כל תנועה: כמדומה שהננו על הארץ. הברומטר יורד ויורד, והקו הנראה מרחוק הולך וקרב. ברק-המתכת של המים המְשֻׁחָרִים הפך פתאם לצבע עפר; השמים מהורים, בלי עבים.

פתאם ופה ושם מסביב לנו החליקו על הים החלק הדומה ללוח עשת, אֲדוּוֹת מהירות הנמחות ברגע הופיען, עד כי כמעט לא תִּרְאִינָה, כאלו נזרקו לתוך המים אלפי חפנים אבק ברוד. המפרש הזדעזע לאט, אחר החל לשנות מקומו ולנפות לאפו אל הימין. נשיבת הרוח מסלמלת את פני ורעידות המים מתרבות סביבנו כאלו זרקו להוכם בלי הפוגות מטר של חול. דאגיה החלה כבר להתנועע. היא מחליקה ישר ומשק קל נשמע

לארך ירכותיה. המשוט אשר בידי מתמתח, זה משוט הנחשת אשר כמו הפך תחת קרני השמש למטה אש. הרוח מתחזק מרגע לרגע. הננו אנוסים לחתור, אבל אחת הוא, האניה הולכת הוטב לפני הרוח, אשר יביאנו, אם לא ירפה בדרך, לְסֶן־רְפָאֵל כבוא הלילה.

הננו קרבים לצייהמלחמה, אשר שש אניות הצנה ושתי אניות המצפה אשר בה, מתנועעות אמ על עוגניהן ומהפכות חרטומן למערב. אחר הננו מהפכים אך הים הפתוח לעבור את פורמיג באמצע המפרץ, אשר מגדלור עליו. הרוח מתחזק יותר ויותר במהירות נפלאה והגלים מתנשאים, קצרים ומבוהלים. האניה נמתה הצדה, נושאת את מפרשיה מטהרת דרכה, והצנה הקטנה נמשכת אחריה בחבל המתוח, ראשה לכעלה וירכותיה כאיים מבינות לשני משברי חמר.

בקרבנו לסנט הונורה, עברנו מול סלע חשוף, ארום וסמור כקפוד, מלא שנים, שפודים ועוקצים שכמעט אין לעבור ביניהם. שם הסלע הוא סֶן־פְּרִיאול.

מעט ארמה, לא נודע מאין, נצבר בחורים ובסדקים של הסלע; ובהם צמחו מיני חבצלת ואיריסי־תבלת נחמדים, אשר זרעונים כאלו נפלו מן השמים.

על צור השרטון המשונה הזה אשר בתוך הים, היה קבור במשך חמש שנים המנגן פֶּנְגִּינִי. המאורע הזה היה ראוי לחיי האמן הגאון הזה, אשר אמרו עליו כי „דבוק“ שכן בו. ככה היה זר דרכו, גופו, פניו. כשרונו—למעלה סכח אנוש, גם רזון גופו המבהיל עשהו ליצור מעולם האגדה, מגבוריו של הופמן.

בשובו מגנוא, עיר מולדתו, בחברת בנו, אשר הוא לברו ידע לשמע אל אשר ידבר, כי נחלש קולו לפני מותו, מת בניצה בכולירה ביום 27 מִי לשנת 1840.

בנו הביא את גופת אביו לאחת האניות ומגמת פניו לאיטליה. אבל הכהנים בנגוא מאנו להת לבוא אל קבר איש ששכן בו „דבוק“. והחצר ברומה, אשר פנו אליה, לא נעזה נת את הרשיון. אולם כאשר רצו להעלות את הגוף אל

היבשה התנגד לזה שלמון העיר , במצאו תואנה כי המזמר מת ככולירה . ואף כי הכולירה עשה או שמות בעיר , נתנו מעם כי הבאת הגוף הזה תחזק את המגפה יותר .

אז שב בן פגניני למרסיליה , אבל שם מאנו לתת לבא העירה מאותו המעם . אחר הלך לקן וגם שם לא יכול לעלות . וככה נשאר בתוך הים , נעונו על המים עם גוף המזמר הגדול המשונה , אשר בני האדם דחפוהו ממקום למקום . הוא לא ידע מה לעשות עוד ואנה ללכת , אנה לשאת את המת החביב לו , וכאשר ראה את המלע החשוף זה בתוך הים העלה את ארונו אליו ויקברו בגב האי הזה .

רק בשנת 1846 שב בלוית שני ידידים להוציא את עצמות אביו ולהעבירם לגנוא לקברם בוילה ג'י'נה .

אפשר שמושב היה להמנגן הגדול שישאר על המלע הערום הזה , אשר הגלים יכו בו כל הימים .

הלאה מתנשא מעל הים הפתוח היכל סנט-הונורה , אשר ראינוהו בסבבנו את צוק אנטיב , ועוד הלאה מזה שורה של סלעים , אשר סופם במגדל הנזירים .

כעת הם כלם לבנים , נחמרים וסואנים .

זה הוא אחד המקומות היותר מסוכנים של חבל הים בלילה , יען כי אין כל ציון מאיר עליו והסערות מצויות שם מאד .

דכי פרא המה את האניה הצדה , עד כי באו מים אל הספון . הנני מצוה להוריד את בד הנס העליון , אשר אין בכחו עוד לשאת את סבלו מבלי לשבור את התרן כלו .

המשברים מהעמקים , מתרחבים ומתחמרים – והרוח שורק

רועש , מאים וקורא : השמרו !

– כנראה נהיה אנוסים ללכת ללון בקן , – אמר ברנר .

ואמנם כעבור חצי שעה נמל עלינו להוריד את המפרש

הגדול ולשים במקומו את האחר בשימנו את המבעת על המפרש .

ובעבור עוד רבע שעה לקחנו את המבעת השניה , אז גמרת

להגיע לחוף קן , חוף דל וחשוף שאין לו כל מחסה מרוח ,

ספני שהנמל פתוח לצד דרומית-מערבית , ועל כן האניות

עומדות בו בסכנה . כשאנו חושבים על הכומים הגדולים שהיו

האניות מביאות לעיר הזאת, לז' מצאו בה מקלם במוח, אז גבין מה היא אי־דאגה בני הנגב, אשר עד כה לא השכילו להשיג מהממשלה את קצבת ההוצאות הדרושה לזה. בשעה העשיריה המלנו את העונן מנגד לאניות הקיפוד קנא, ואעל אל החוף, נעצב מהפסקת הגסיעה. הגמל כלו היה לבן כקצף.

קן 7 אפריל, שעה 9 בערב.

נסיכים, נסיכים! כָּפֹל פה נסיכים! אשרי חובבי הנסיכים. אך עמדו רגלי המול בערב ברחוב־המזיל קרואזים ואפגוש שלשה נסיכים זה אתר זה. בארצנו העממית היתה קן עיר אנשי־התארים.

לו היה בידינו לפתוח את סגור מוח האדם כמו שמסירים צמיד מעל קדרה, כי אז מצאנו במוח חכם החשבון מספרים בלבד, במוח המשחק צאלי אקצורים הקורצים בידיהם ומקריאים בקול, צורת אשה במוח האוהב, ציורי־חשק במוח בעל־התאוה, תרזים במוח המשורר, אבל בגלגלות האנשים הנאים לקן נמצא עמרות מכל המינים המשומשות בו כפתותים במק. האנשים מתאספים בבתי המשחק, מפני שהם אוהבים את הקלפים, האחרים רצים לשדה המרוץ, מפני שהם אוהבים את הסוסים. אולם לקן מתאספים מפני אהבת „הדדרוממה“ קיסרית או מלכותית.

ה„רוכסים“ הם פה בניהם מושלים בשלום בסלונים של הגאמנים להם מהעדר ממלכה, אשר לקחה מהם. פה נפגשו גדולים וקטנים, עניים ועשירים, עציבים ושמחים, לא יהסר המזג לכל המעטים. בכלל הם צנועים, מתאמצים למצוא חן וככניסים במנעיהם עם בני חלוף פשוטים גמסויות וחכיבות, אשר לא נמצא כמותן אצל הגאמנים בבית הנבחרים, אלה נסיכי קפסת הבחירה. אבל אם הנסיכים הנודדים העניים בלי הבגמתי־חוקים וכלי נתינים, הבאים לראות חיי אורח בעיר הגהדרה והפורחה הזאת, — מתנהגים כבשר ודם פשוטים ואינם נוהגים מקום לצחוק, או גם פתחון פה להקל

בכבודם, הנה אין הדבר כן בנוגע לחובבי ה"רוממות".
 הם מחזרים אחרי אליליהם בחררת קדוש נלענה, ואך
 יאבדו אחד מהם, הם ממתיים לבקש אחר במקומו, כאלו
 יכול פיהם להפתח אך ורק למען העלות על שפהם את זכר
 הוד רוממותו, או הדר גדולתה, בלשון נסתר; לא יעברו עליכם
 חמשה רגעים בחברתם מבלי שיספרו לכם, מה ענתה להם הנסיכה
 ומה הגיד הדוכס הגדול, את דבר הטיוול הנועד להם עם
 האחד או את חרודו של השני. הגך מרגיש, רואה ומכיר, כי אינם
 מבקרים כלל אנשים מעולמות אחרים, זולתי האנשים מזרע
 המלוכה, ואם הם מואילים לדבר אתכם, אין זה אלא להשכילכם
 לדעת את הנעשה במרומים ההם.

ונפתולים נואשים, נפתולים אשר ישתמשו בהם בכל
 מיני תחבולות שבעולם, נפתולים למען הגיע לזכיה להאכיל
 לחם לפחות פעם אחת בזמן את אחד הנסיכים, נסיך אמתי,
 מאלה העוברים ראשונה. מה רב הכבוד אשר יעורר כל השוחק
 עם דוכס גדול בלאון-טננים, או מי שזכה להתיצב בלבד לפני
 ולם, כאשר יקראו בני עליה את הנסיך האואלסי.

אין לכם עסק יותר מתמיד, נדיב, לוקח-לב ונכבד
 מאשר לרשום את השם בביאת ה"גולים" האלה, כמו שיקרא
 להם אלפונס דודה; או ה"מטולמלים" האלה, כמו שהיו אחרים
 אומרים. ספר הזכרונות מונח בביאה בינות לשני משרתים,
 אשר האחד מהם יגיש את העט לכל הבא והוא כותב את
 שמו תחת אלפי שמות אחרים מכל מיני הפלָת. בהם ידגו
 הטימולים וישרצו ה"אישים" (איש - de); ואחר ילך לו בגאון כאלו
 נהיה ברנע זה לאציל, מאושר, כאלו מלא חוב קדוש ויאמר
 בנאוה למכיריו אשר יפגוש: "זה עתה חתמתי את שמי אצל
 הדוכס הגדול גרולשמין". ובערב בעת הסעודה הוא מספר בכבד
 ראש: "כאשר חתמתי את שמי על רשימת הדוכס הגדול
 גרולשמין ראיתי את שמות נ. או ס". והכל שומעים בקשב,
 כאלו הם עסוקים בענין רבי-הערך.

אבל למה נצחק ונתפלא על הפְּסֵלָה התמימה והענוה של
 חובבי הנסיכים המתהדרים, אם אנו פוגשים בפרים חמשים

צינים שונים של חובבי האנשים הגדולים העושים לנו שחוק. כל מי שמחזיק „סלון“ (בית פתוח לאורחים) נכבד, דואג בכל יכלתו להראות בו אדם מפורסם, ואז יחל הציד אחריו. אין אשה אחת ב„עולם“, גם בעולם המובחר, שאינה שואפת למשוך אליה צירי-אמן מיוחד לה, או גם אמנים אחרים מאנשי השם, והיא עורכת משתה לכבודם למען דעת כל העיר וגם המדינה כולה, כי ביתה בית ועד לאנשי עליה.

להתהלל בדבר החסר לו לעצמו והמוצג לראוה בתכונה רבה, או בקרבת הנסיכים – היש איזה הכרל בין שני אלה? הגדולים הם המנגנים. ישנם בתים המאספים חבורה שלמה של מנגנים אל ביתם. אמנם למנגנים האלה יש מעלה אחת, אשר לא יסולא מחירה: הם מועילים בנשפים, אבל אלה המתאיים לזכות ב„יקר המציאות“ באמת, אינם יכולים לקוות לעולם, כי ישיגו שני אנשי השם כאלה במסכה אחת. נוסף לזה כי אין שפלות בעולם, אשר אשה חשובה, השואפת לפאר את סלונה בקומפוזיטור מפואר, אינה מסוגלת לה. המפולים הקטנים, אשר תטפל בהם בדרך כלל כדי למשוך לביתה את אחד הצירים או הסופרים, אינם מספיקים כלל בשעה שהיא עסוקה ב„סוחר בקולות“. בו נוהגים מנהגי פתוי ותחבולות-חנף יוצאים מן הכלל. היא נושקת את ידיו כמו את ידי המלך, היא כורעת בדרך לפניו כמו לפני אלהים, אם הוא מואיל בחסדו לזמר את זמרו בכבודו ובעצמו. היא נושאת שער מוקנו בטבעת, היא עושה מטבע, מטבע קדושה התלויה על לוח לבה בשלשלת זהב מן הכפתור אשר נקרע ממכנסיו באחד הערבים, כאשר הגיע בידו בחזקה, בכלותו את שירת „מנוחת הנעם“ שלו.

הצירים הם פחות מהבקשים, אף כי גם אחריהם מחזרים הרבה. בהם יש פחות אלהיות ויותר צועניות: בהליכתם אין די רכות ובכלל אין בהם די הוד וחקן. הם מחליפים כפעם בפעם את „הרוח מטרומס“ בדברי לצון והכלים. הם מריחים יותר מדי את ריח הצבעים בבית מלאכתם, ובאחרונה גם אלה אשר בעמל רב הצליחו לאבד את הריח הנה, לובשים גאות

כאד; מלבד זאת הם משתנים חליפות, קלי דעת ופושקי שפתים, דאין לבטוח בהם לעולם כי ישארו, בעוד שהמנגן מכונן קנו בקרב המשפחה לאורך ימים.

בשנים האחרונות החלו לחזר גם אחרי הסופר. ואמנם יש לו כמה מעלות טובות: הוא מדבר, הוא מדבר הרבה, מדבר באריכות, הוא מדבר בעד הכל. ויען כי מפורסם לחכם לכן מהראוי לשמע את דבריו ולהתפעל מהם.

האשה המתאוה תאוה מוזרה לזכות בסופר, כמו שבת ההמון זוכה בתכי המאסף בפמפוטיו את כל השוערות מסביב, יכולה לבחור בין המשוררים והמספרים. במשורר יש יותר אידיאליות, במספר יותר פתאומיות. המשורר חביב במסבת חיוביים. הכל תלוי במעם ובמוג. המשורר חביב במסבת רעים, ולמספר בכלל יש בינה יתירה. אבל המספר מביא לידי סכנה, אשר לא יפגשוה במשורר: הוא גזול, הוא שולל, הוא משתמש בכל מה שעניו רואות, ואי אפשר להיות בטוח לעולם, כי לא יפשימך יום אחד ערום על עמודי אחד מספוריו; עינו כספוג הסופגת הכל, כיד גנב העסוקה תמיד. אין נסתר מנגדו: הוא מקבץ ומאסף בלי חשך, את התנועות, המגעות, הפונות, את כל החולף והעובר והנעשה בפניו; הוא מלקט את המלים היותר קלות, המעשים היותר קטנים, הדברים היותר קלים; הוא אוצר מן הבקר ועד הערב את החזיונות מכל המינים, אשר יעשה מהם ספורי מעשיות למכרם, ספורי מעשיות העפים עד קצות העולם, אשר יקראו אותם, יתוכחו עליהם, יבארום אנשים לאלפים, לאלפי אלפים. והיותר איום בו הוא, כי הוא החנבל, עושה גבורי ספוריו דומים מאד לאלה שהוא רואה מסביב לו יען כי הוא רואה נכוחה ומספר מה שעניו דואות, ולמרות כל תחבולותיו ומזמותיו לשנות את אישיו, אומרים הכל: „האם הכרת את מר פ. או את מרת צ. ? הם מדויקים ואמתים להפליא“.

כאמת, בני ה„עולם“ המושכים אליהם והמחבבים את המספר הם בסכנה כסכנת סוחר קמניות המגדל עכברים בביתו. ובכל זאת, חכה יתרה נידעת לו.

והיה כאשר נתנה אשה את עינה באחד הסופרים, שהיא רוצה לאכזרו כבן ביתה, היא שמה מצור עליו בעזרת מחמאות, תשומת-לב ושעשועים מיוחדים. כמים ההם השוחקים טפה אחר טפה את הסלע היותר קשה, כן התהלה נופלת מלה אחר מלה בלב הרגש של הסופר, ואך תראה כי התרכך, נפעל ונפתה לשמע החנופה המתמידה הזאת, היא מיחדת אותו לה, מפסיקה לאט לאט את הנימים היכולים לקשר אותו למקום אחר ומרגלתו בלי משים לבא אליה, להתענג בחברה, לכוון את מחשבתו בה. ולמען יתערה כאורח בביתה, היא יודעת עת להכין לו רגעי הצלחה ויקר בביתה, היא מבקרת אותו על האחרים ומחלקת לו נגד כל באי ביתה כבוד בראש, הערצה שאין דומה לה.

ואז כאשר ירגיש את עצמו כאליל, ישאר לכהן בהיכל הגדול הזה. אמנם הוא מוצא בזה מעלות רבות, מפני ששאר הנשים מעטרות אותו כל רצון טוב, אך למען הניאו מאחרי זו שמשכתו בחרמה, אבל אם איש מהיר הוא, אז לא יתעשת לכל העתירות והחנופות אשר תרבינה עליו. ויותר שישאר נאמן יותר ירדפו אחריו, יבקשוהו, יאהבוהו. יודד נא מהמשך אחרי כל אלילות הסלונים, כי אז יגרע מערכו שלש טונים בהיותו „עובר לסוחר“.

והוא בורא שם מהר חוג ספרותי, בית תפלה, אשר הוא אלהיז, האלוה היחידי, יען אין לאמונות האמתיות איזה אלהיות יחד. ואז ינהרו לבית הזה לראותו, לשמע אותו, להעריצו, כמו שנהרים מרחוק למקדשים ידועים. יקנאו בו, יקנאו בה. הם ידברו על הספרות כדבר הכהנים על עקרי הדעת בהשכל ובחשיבות, והכל ישמעו אותו ואותה ויצאו מן ה„סלון“ הספרותי הזה ברחשי-לב דומים ליוצאים מהיכל התפלה.

יש עוד גדולים המתבקשים, אבל אך במדה מועטה: באלה הם הגנרלים, הגקלים ב„עולמות“ האמתים, אשר שם כמעט אינם נחשבים יותר מן הדפוטטים, והמכובדים בראש בעולם האזרחים הקטן; הדפוטט מתבקש ברגעי משבר בלבד, ונוהרים

בכבודו ומזמינים אותו לסעודה כפעם בפעם בימי שקמ הפרלמנט. גם לחכמים יש מוקירים, מפני שמרובים מעמי האנשים. וראש „לשכה" גם הוא יבקש מאד מאת האנשים הגרים בקומה הששית. אולם אלה אינם הולכים לקן. חזון העירוניים אינו נפרץ במקום הזה.

האורחים הנאורים נפגשים בקרואוים עד חצי היום בלבד. הקרואוים הוא מקום טיול ארוך. מראהו כחצי גורן ההולך לארך החוף מן הציון מול סנטי-מרגריט ועד הנמל אשר העיר העתיקה מתנשאה עליו.

הנשים הצעירות והרוזות-הרוזן הוא טוב הטעם כעת-לבושות בנוסח אנגליה, הולכות בפסיעות מהירות בלוית צעירים קלים לבושים בבגדים מיוחדים לשחוק הכדורים. אבל כפעם בפעם נפגוש יצור אמלל צנום, אשר יתהלך בכבודות נשען בזרוע אמו, אחיו או אחותו. האמללים האלה משהעלים ושואפים רוח בכבודות, עטופים במטפת למרות החם, והם מביטים על העוברים בעינים עמוקות, נואשות ורעות.

הם סובלים, הם גועים, יען כי האדמה הנחמדה והפורחת הזאת היא גם בית החולים של העולם ובית-עולם פורח של אצילי ארופה.

החלי המר שלא ידע רחם ושקוראים לו היום טוברקולוז - הוא השחפת - החלי הזולל, הצורב והמהרס אנשים לאלפים כאלו בחר בחבל הים הזה לקצות בו בקרבנותיו.

ומה מאד ירבו לקללה ולאררה בכל קצות העולם, את האדמה הנחמדה והמסכנה הזאת, זה הפרוודר של המות המלא בשמים ונעם. בו השאירו משפחות דלים ומלכים, נסיכים ואורחים כאחד נפש אחת משלהן, לריב את נפש ילד אשר השליכו עליו כל תקותם וישימו בו את כל מעיני אהבתם.

אני זוכר את מְנַטון החמה והבריאה בכל ערי החרף האלה. כמו שאנו רואים בערי המבצר את המצודות המתנשאות מעל הקומות הסובבות אותה, ככה נראה מעל חוף הגְנָעים הזה את „בית-העולם" מתנוסס בראש גבעה.

מה נפלא המקום הזה לחיות בו, זה הגן אשר בו ינוחו
המתים! שושנים, שושנים, שושנים מכל עברים. הן קאדמות,
זָזורות או לְבָנוֹת מהולעות כשנים. הקברים, השָׁדוֹת, המקומות
הריקים היום והמלאים מחר, הכל מכוסה שושנים; בשמם
ההריף מהם, מסבב את הראש ואת הרגלים כגלגל.
וכל אלה השוכבים פה היו בני שש עשרה שנה, בני שמנה
עשרה שנה, בני עשרים שנה.

מקבר לקבר ילכו האורחים ויקראו את שמות הברואים
והאלה, אשר ספו עודם באבם ממחלה מאנה הרפא. זה הוא
בית-העולם של ילדים, בית העולם הדומה ל"גשפים הלבנים"
אשר לא יבאו אליהם אנשים נשואים.

ומן בית העולם הזה נשקפה אימליה משמאל, עד הנקודה
אשר שם בורדיגרה השולחת עד הים את בתיה הלבנים, ומימין
עד צוק מרמין המובל בים את ירכותיו המכוסות בעצים.
אולם מכל עברים לכל אורך החוף הנשגב הזה הגנו
בחצר צוה. אבל הוא מצניע לכה, מהבסה, יודע עת לכל
חפץ, באחת בעל גמוס". לעולם לא תראוהו פנים בפנים,
אם כי תפגעו בו בכל רגע ורגע.

גם אמור יאמרו, כי לא ימותו במקום הזה, מפני שהכל
פה הם בעצה אחת באותה ההונאה, שהמות רוצה בה. אבל
מה מאד ירנישו אותו, יריחותו, לפעמים גם יחזו אפס קצהו
סבעד לקצה שמלתו השחורה! אמנם רבים השושנים ותפוחי
הזהב הדרושים בשביל שלא יריחו לעולם את ריח הרקבון
העולה מחדרי המות.

אין ארון בחוץ, אין פרוכת שחורה, אין קול הפעמין
לאבל. ההלך הצנום של יום אהמול לא יעבור עוד מהיום
והלאה מתחת לחלוננו, -וזה הכל.

אם תהפלאו על שלא תוסיפו לראותו ותשאלו לשלמו,
יענכם סוכן הוֹטָל וכל המשרתים כלם בבת-צחוק, כי הוטב
לו וכי הלך בעצת הרופא לאימליה. ובאמת בכל "הוֹטָל" יש
סולם נסתר, מיוהר למות, איש סודו ועצתו.

חכם-המוסר בימים עברו היה מרבה דברים נאים על

ההפכים ועל הפנישה הזאת של ההדר והאבל במקום אחד .
 חצי היום . מקום המיול שמם , והגני שב ל"רוד הנעים"
 ששם חכתה לי ארוחה טובה , אשר הכין לי רימון שמצאתי
 עוד עומד בקנור לבן וצולה תפוחי אדמה .
 כל שארית היום עברה עלי בקריאה .
 הרוח נשב בחוקה והאניה חגה ונעה על עונניה , מפני
 שנמל עלינו להמיל גם עונן מאחור .
 התנודה ישנתני סוף־סוף ואישן זמן מה .
 כאשר נכנס ברנר להדליק את הגרות בתאי , ראית כי
 הגיעה השעה השביעית , ומפני שהמשרים בחוף לא נתנו
 לחתור אל היבשה , סעדתי באנית .
 אחר עליתי ואשב למעלה . העיר קן נוצצה לפני בשלל
 אורותיה . אין לכם מחזה נאה כעיר מוארה הנשקפה מעל הים .
 משטאל , רובע העיר העתיק , אשר בתיו נראים כאלו מטפסים
 הם זה על זה ואשר אורותיו התבוללו בכוכבים ; ומימין קרני
 הקן נראו לעיני כנחש אור ארוך כשני קילומטרים .
 אז עלה על דעתי , כי בכל הבתים האלה , בכל ההוטלים
 האלה , ההאספו הערב בני האדם , כמו שעשו אמש , כמו שיעשו
 מחר , וממפטמים . הם מפטמים ! על מה ? על נסיכים ! על עת !
 ואחר ? ... על האויר ! ... על נסיכים ! ... ואחר ? ... על לא דבר .
 האם יש לכם דבר יותר מגועל מן השיחה לפני השלחן
 הכולל ? בהוטלים גרתי ואכיר את נפש האדם הנגלית שם בכל
 פחיתהוה ; דרוש באמת להיות קר־רוח קצוני בשביל שלא
 לבכות מיגון , מבושה ומגועל בשמעכם את האדם ברבר .
 האדם , האדם המצוי , העשיר , הידוע , החשוב , המכובד ,
 המרוצה מעצמו , אינו יודע מאומה , אינו מבין מאומה ומדבר
 על אדות השכל בגאווה מעציבה .
 היתכן כי יהיה האדם עיר ושכור כל כך מנאות אגלת ,
 בשביל שיראה את עצמו כדבר שונה הרבה מבהמה ונעלה על
 שאר בני האדם . שמעו אותם , כשהם יושבים יחד על השלחן .
 המסכנים ! הם נפטמים ! הם נפטמים בחמימות , בבטחון ,
 בנעם , ולזה הם קוראים "חליפי הרעיונות" . איזה רעיונות ? הם

מספרים איפה מילו: "הלכנו בדרך נאה מאד, אבל בשוכנו היה קצת קר". - "המסקנה אינו רע באכסניה זו, אף כי התכשילים מקלקלים מעט את הקיבה". והם מספרים מה שיעשו, מה שיאהבו, במה שיאמינו!

ואני מדמה, כי אני צופה שפלה נפשם כראותנו עקר של חיה מזקת מבעד לצלוחית מלאה אלוהול. הנני מתבונן להתפתחות האמית של הדברים השגורים שהם חוזרים עליהם כל הימים, הנני מרגיש כי כמו מאוצר-חבלים המלים נופלות זו אחר זו אל פיות-האנל שללהם, ומפיותיהם אל האויר הדומם המביאם לאנני.

אבל האם רעיונותיהם עצמם, גם היותר נעלים, היותר נשאים, היותר נכבדים, האם אינם הראיה היותר נצחית של בעיותיהם הנצחית, הכללית, שאינה נפסדה ומושלת בכל? כל מושגיהם מאלהים, מן האל השונה ושב ובורא שנית, המאזין לסודותיהם וכותבם על ספר, האל-השומר, הישועי, העורך דין, הגנן, האל הלוכש שריון, מעיל או נעלים; ואחרי כן על דבר הכפירה באלהים הנוסדה על ההגיון הארצי, הראיות שבעד ושכנגד, תולדות האמונות הנקדשות, הכרות, המינות, הפלוסופיה, החיובים והספקות, כל הילדות של העקרים, האונם האכזרי והמלא דמים של יוצרי ההנחות, התהו ובהו של המחלוקות ושנויי הדעות, כל המאמצים הדלים של היצור העני הזה, הרפה אונים להשיג להבין ולדעת והמהיר להאמין - כל זה מוכיח כי השלך אל העולם הקטן הזה רק לשהות, לאכול, להוליד בנים, לחבר שירי-זמר, ולרצוח איש את אחיו כדי לבלות את העת בטוב.

אשרי המרוצים מן החיים, כל היודעים לשמוח, כל הנהנים מעולמם. ישנם אנשים אוהבים הכל, השמחים בכל. הם אוהבים את השמש ואת המטר, את השלג ואת הערפל, את החגים ואת המנוחה בביתם, את כל מה שהם רואים, שהם עושים, שהם אומרים, שהם שומעים.

אלה רואים חיים בנעימים, בנחת וברצון בקרב צאצאיהם; ואלה חיים חיים נגרשים וסוערים בהענוגים ובפזור הנפש.

אלה ואלה לא ישוממו.

החיים הם בעדם חזון שעשועים, אשר הם הפועלים בהם, דבר טוב ומשתנה, אשר מבלי הפליאם יותר כדי הוא מענג אותם.

אבל ישנם אנשים העוברים במחשבתם המהירה כברק את החוג הצר של ההנאות האפשרות, והם נפעמים מפני אפיסות האשר, דלות כל הענוגי החיים ומונוטוניותם.

אך יגיעו לשנת השלשים, כבר הכל נגמר בעדם. למה יצפו עוד? אין דבר המענינם עוד, הם כבר שתו את כוס: הענוגיני הדלים עד תומה.

אשרי האנשים שאינם יודעים את השעמום הנתעב אשר במעשים הנעשים וחוזרים ונעשים המיד; אשרי כל מי שיש בו רוח לשוב בכל יום ולהחל את אותה העבודה, באותן התנועות, בתוך אותם המטלמלים, נוכח אותו האופק, תחת אותם השמים, להתהלך באותם הרחובות, אשר בהם יפגוש את אותם הפנים, אותן הבריות. אשרי כל אלה שאינם חשים בנעלי עצום כי אין דבר המשתנה, אין דבר החולף, אין דבר הנהיה למורח תחת השמש.

מה דל, מה נעול, מה אט שכלנו! מה מעט הביעותיר אם הוא מסתפק במה שיש לו. איככה זה לא קרא המון הרואים במחזה העולם עד היום: הורידו את המסך! איככה זה לא דרש עוד את המערכה השניה, אשר יעברו בה יצורים אחרים בלעדי האדם, בצורות אחרות, בחגיגות אחרות, בצמחים אחרים, בכוכבים אחרים, בהמצאות אחרות, במאורעות אחרים? ובאמת, האם לא נמצא איש, אשר יבחל במראה צורת האדם הדומה המיד, אשר ימאס בחיות, שבחושיהם הטבעיים: הבלתי-משתנים, העוברים אצלם בירושה מדור לדור, הם דומים: בענינו למכונות חיות, אשר תקוץ נפשו במראות הטבע הדומים: נצח זה לזה ואשר יבזה את התענוגים החוזרים המיד?

הנחמו, אומרים לנו, באהבה למדע ולאמנות.

האמנם אין רואה כי הגנו כלואים נצח בנו בעצמנו, מבלי יכולת לצאת מעצמנו, נדונים לשאת אתנו את גרגיר חזון לבנו,

שלא ימצא מוצא. כל הושיה עמלנו השכלי עמדה לנו רק לקים איזו עובדות חומריות בעזרת כלים גרועים עד כדי לעורר צחוק, המסיעים קצת בכל זאת למלא חסר-יכולת אברינו. אחת לעשרים שנה מגלה אחד החוקרים התם לנו בעמלו, כי האויר מכיל עוד גו אי-ידוע עד כה, או כי אפשר להשיג כח חדש אשר לא ישקל, לא יערך ולא יבואר, על ידי שפשוף הדונג בכד, או כי בין כוכבי-אין-מספר הנסתרים נמצא אחד, אשר לא ראוהו עד כה, והוא סמוך לחברו הנראה והנקרא בשם מכבר. ומה בכך?

מחלותינו באות כמיקרובים? טוב מאד. אבל מאין באו המיקרובים? ומחלות היצורים אי-הנראים אלה עצמם? והמאורות מאין הם באים?

איננו יודעים מאומה, איננו רואים מאומה, איננו יכולים מאומה, איננו פותרים מאומה, איננו משוים לפנינו מאומה. הננו סגורים, כלואים בנו בעצמנו. והאנשים משתוממים על נאון רוח האדם!

האמנות? כל הציור אינו אלא העתקה בצבעים של הצלמונות המונוכרומיות, ככלי שידמו לעולם לטבע, או העתקה של צלמי בני האדם בעמל רב, אבל מבלי יכולת לעולם לעשותם כצלם החיים. וככה יגעו בעמלם ללא הועיל במשך שנים רבות לחקות את הנמצא, ובעמל רב יצליחו לתת בינה לעינים הרגילות להכיר בהעתקה המתה והדוממה הזאת של פעולות החיים את אשר התאמצו לעשות בדיהם.

למה כל ההתאמצות הזאת? למה חקוי-השוא הזה? למה ההעתקה הרלה הזאת של דברים העצובים כל כך גם כשהם לעצמם? אויה לנו!

המשוררים עושים במלים מה שהצירים עושים בצבעים. גם זה למה?

אם אנו קוראים את ארבעת המשוררים היותר טובים, היותר מקוריים, אין מועיל עוד לקרוא את האחרים. יותר מהם אין יודע עד מה. הנשארים יודעים לחקות את מעשי האדם בלבד. הם מוציאים כחם בעבודה עמל, יען כי אם האדם אינו

משהנה, אמנותם שאין בה מועיל גם היא אינה משהנה. מאז החלה מחשבת האדם להתרגש לא שנתה; רגשותיו, אמונתו, הרגשותיו הם אלה שהיו קודם; הוא לא התקדם, הוא לא נסוג אחור. הוא לא נע ולא זע. למה לו אפוא ללמוד לדעת את עצמו, לקרא מה שאני חושב, לראות את עצמי במאורעות המסכנים של אחד הרומנים?

הה! לו יכלו המשוררים לעבור את קצות המרחב, לחקור את המאורות, לגלות עולמות אחרים, יצורים אחרים, להחליף למעני בלי-חשך את טבע הדברים ואת צורתם, להוליכני בלי-חשך בנעלמות משתנים ומפליאים, לפתוח חלונות סתרים אל חוגים לא-צפויים ונפלאים, כי עתה הייתי קורא אותם יומם ולילה. אבל הם לא ידעו, לא יוכלו, כחם מגיע רק לשנות מקום המלה ולהראות לי את צל צלמי אני כצירים. למה זה אפוא?

יען כי מחשבת האדם לא תנוע.

אך תגיע לגבולים המוגבלים, הקרובים, שאין לעבור עליהם, היא סובבת כסוס במעגלה, כזכוב בבקבוק סגור, המתעופף עד הדופן, אשר יהנגף בו תמיד. ואחרי כל אלה, מאין מצב טוב מזה, מה נעים לחשוב כשהאדם הוא לבדו.

על האניה הקטנה הזאת, ואשר הים מטלמל אותה, אשר דיו לגל אחד להמביעה ולהפכה, אני יודע ואני מרגיש כמה אינם במציאות כל מה שאנו יודעים, יען כי הארץ השטה במרחב הריק של העולם בתהום היא עוד יותר בודדה, יותר אבודה ובמלה מן הצנה הזאת על המים. ערכם אחד הוא, גורל אחד להם, ויבא יומם. והנני שמח להבין את אפיסת האמונות ואת הבל התקוות שהיתה והגתה גאות תולעת האדם. שכבתי. הגלים הניעוני ואישן שיגה עמוקה, שנת "על

המים" באמה, עד אשר העירני ברנר ויאמר:

— אויר רע, אדוני, לא נוכל לצאת הבקר.

הרוח נדם, אבל סערת הים הפתוח לא תתן לנו לעשות דרכנו לסן-רפאל.

עוד יום עלי לבלות בקן.

בחצי היום קם רוחים אך רפה מרוח יום האתכול ואחלים להשהמש בו וללכת לבקר את צי המלחמה בסן-יאן. ה"רוד הנעים" רקד כאיל ואצטרך לנהגו בקושי רב למען לא יזרוק כל גל וגל העובר עלינו צרורי מים בפנינו. אבל מהר הנעתי אל האיים ואבא למעבר אשר מנגד למצודת סנט-מרנריס. חומתה הימנית נשענת על הסלעים הטובלים רגליהם בים, וראשה אינו גבוה הרבה מן החוף הזה שגם הוא אינו גבוה ביותר. פה נראה הישב את המקום, שבו ירד בזין, אשר נסגר במצודה ובעזרת אשתו נמלט על אניה איטלקית. וכאשר החל רב החובל לחשוד כי דברים בגו, הצילתו אשתו בחכמתה וינצל משביו.

הננו מתקרבים לצי המלחמה, אשר אניות הצנה הכבדות שלו עומדות בשורה אחת, דומות למגדלי-נשק הבנויים ברחבי הים. הנה ששת אניות הצנה, שתי אניות המצפה וארבעת אניות המפץ המספרדות בלשון הים. הנני רוצה לקרר את ה"קורבי", הנחשבה ליותר שלמה בכל אניות צי המלחמה שלנו.

אין דבר הנותן מושג מעבודת האדם, מן העבודה הפעוטה והעצומה של זאת החיה הקטנה בידיה המהירות, כמצודות הברזל האלה השמות וההולכות, הנושאות צבא חולים, בית נשק של כלי-זין עצום ונורא. והמוצקים האלה נעשים פתחיות ברזל קטנות, מיושרות, מקבלות, מדובקות, מרסקות באש, עבודת נמלים וענקים כאחד, המראה בה בעת על כל הגאון והפראות של הגזע הזה רב הפעלים כל כך ורפה-האונים כל כך, המוציא את כחותיו ביצירת כלי יוצר לחבל את עצמו.

אנשי הימים הקדמונים, אשר בנו מאבנים קתדרלים עם שורות עמודים חטובות, היכלים-קסם להסתיר בהם את חלוטות הילדות והקדושה, האם לא היו טובים מבני דורנו השולחים על מים רבים בתי-עשת, היכלי המות המר?

וברגע שעזבתי את האניה לשוב ולעלות אל "קלפתי" אני, הגיע לאזני קול ירית קנה רובה על החוף. הגרוד האנטיבי-דינא אשר עשה את תרגיליו לירות בתוך החול והארנים. עתר

העשן עולה בתמרות לבנות דומות לענני צמר גפן המתפזרים לכל עבר, ולאורך החוף חלפו ועברו המכנסים האדומים של החילים הרצים.

פקידי האניות יכוננו פתאם את משקפותיהם אל הבמה, מתענגים למראה חקוי המלחמה הזה.

כי שם „מלחמה“ אשמע הנני כמשתולל, כאלו ספרו לי על הכשפים, על האינקוויזיציה, על דבר רחוק מאד, דבר בטל ועבר כלו, נורא, משונה, מתנגד למכע.

לשמע דבר האנתרופופנים או „אוכלי אדם“ הננו שוחקים בנאות בהכרת יתרונונו על הפראים ההם. אבל מי הם הפראים, הפראים האמהים? אם אלה הנלחמים בשביל לאכול את בשר המנוצחים או אלה הנלחמים בשביל להרוג, רק בשביל להרוג בלבד?

הנזלים האלה הרצים מנגד עתידים למות כעדרי הצאן בידי הטבח. הם ילכו לנפול על אחד השדות, בראש רצוף ממכת חרב או בלב נקוב בכדור; והם הלא צעירים היכולים לעבוד, לפעול, להביא תועלת. אבותיהם הזקנים והעניים, אמותיהם אשר במשך עשרים שנה אהבו באהבה כל כך נפלאה, ישמעו כעבור ששה ירחים ואולי גם שנה, כי הבן, הילד, הילד הגדול המפוח בעמל רב כל כך, בכסף רב כל כך, באהבה רבה כל כך, השלך לאחד הפחתים כנבלת כלב, אחרי אשר יצאו מעיו על ידי כדור מות, והפרשים בוססוהו, רמסוהו, הפכוהו לגוש חמר. למה הרגו את בן יקירה היפה, את הקורה האחת, את נאוהה; את חיתה? היא אינה יודעת. אכן, למה?

מלחמה!... להלחם... לרצוח... לשחוט אנשים!... ולנו כיום הזה במצב השכלתנו, רוחב מדענו ומעלת הפלוסופיה שהגיע לה, כמו שידמו, המין האנושי, יש בתי ספר – שבהם ילמדו להרוג, להרוג מרחוק, בהשלמה, הרבה אנשים בבת אחת, להרוג עניי צאן אדם המימים, בעלי משפחה וחפים מכל פשע.

והיותר מתמיה הוא, כי העם אינו מתקומם כנגד זה, כי כל החברה כלה אינה נקומה בפני המלה „מלחמה“ בלבד. אהה! נצח כה נשא את סבל המנהגים הישנים והמגעלים;

דעות קדומות, חטאות, רעיונות אכזרים של אבותינו הפראים, יען כי חיות הגנו וחיות נשאר, חיות שהיצר ימשול בהן מבלי כל שנוי.

לצחוק היה כל סופר בלעדי ויקטור הוגא על הרהיבו עוז בנפשו לקרא את קריאת האמת והגאולה הגדולה הזאת:

„כיום הזה הוחל הכח להקרא בשם אונם ולהתבע לדין; המלחמה היא הנאשמה. מפני תלונת המין האנושי עושה ההשכלה את חקירת המשפט ועורכת את ספר האשמה הגדול כנגד הכובשים ושרי הצבא. העמים מתחילים להבין כי הוספת פשע על פשע אינה יכולה לגרור אחריה את המעטת הפשע; אם הרצח הוא מעשה עון, הגה הרצח בסך רב אינו יכול להמתיק את כדת הדין; אם חרפה הוא לגנוב, הגה חמס הכובשים אינו יכול להיות לכבוד.

הבה נשמיע בקהל את האמתיות המחלטות האלה, נחלל את כבוד המלחמה!”

כעס־שווא, ההמרמרות־חנם של המשורר: מעולם לא העריצו ככה את המלחמה כבימנו אלה.

האמן המהיר בכקצוע הזה, גאון־הרצח מולמקי, ענה פעם אחת לשלוחי אנודת־השלום כדברים המוזרים האלה: „המלחמה קדושה, מוסד אלוה הוא; היא חוק אחד מחקי עולם הקדושים; היא המחזקת בקרב בני האדם את כל הרגשות הגדולים והנדיבים: את הכבוד, שנאה הכצע, הצדקה, האומץ, והמפריעה בעדם לשקוע בחמרויות היותר מנואלה”.

ובכן, - להתאסף עדרים עדרים של ארבע מאות אלף איש, ללכת יומם ולילה בלי מנוח, לא לחשוב מאומה, לא ללמוד מאומה, לא להשכיל מאומה, לא לקרא מאומה, לא להיות להועיל לאיש, להקב ברפש, לשכב בכצות, לחיות כחיה במהומת נצח, לחמוס ערים, לשרוף כפרים, להרוס עמים ולפגוש אחר כן קהל אנשים אחר, להשתער עליו, לשפוך נהרות דם, למלא השדות בשר חתוך כלול בטיט מאדם, לערוס פגרים חמרים, חמרים, לצאת ביד

או ברנל קצועה, בטוח נפוץ בלי הועיל לאיש ולמות מות
נבלים באחד השדות, בעוד האבות, הוקנים, האשה, הבנים
צועים בבית ברעב, - לזה יקרא שלא לשקוע בחמירות היותר
מגואלה.

אנשי המלחמה הם שוט העולם. אנחנו לוחמים במבע,
בבערות, במכשולים מכל המינים כדי להקל מעמ טורח חיננו
הרלים. אנשים נדיבים, חכמים מבלים כל חייהם בעבודה,
בבקשת הדברים היכולים לעזור, להקל מעל עני אחיהם. הם
הולכים במסירות נפש בעבודתם המועילה, מנבבים המצאות
זו על זו, מרחיבים את דעה האדם, מעשירים את המדע,
מוסיפים בכל יום המון ידיעות חדשות. נותנים בכל יום לארץ
טולדתם עתרת טובה, ספוק, כח.

ותבא המלחמה - ובמשך ששה ירחים הרסו שרי הצבא
עשרים שנות עמל, סבלנות ובשרון.

ולזה יאמר שלא לשקוע בחומירות היותר מגואלה.

בעינינו ראינו אותה, את המלחמה, ראינו את האנשים
נהפכים לחיתו טרף, משהוללים, רוצחים מעונג, מפחד, מנדל
לכב. ראינו כאשר יחדל המשפט, יופר החוק, וכל המושג של
הצדק יאבד; ראינו אנשים נקיים מומתים ביריה על שנמצאו
בדרך, ונחשדו מפני שהם מפחדים; ראינו כלבים מרותקים לדלת
בעליהם נהרגים כדי לנכות בהם קני רובה חדשים; ראינו מורים
בפרות רובצות בשדה לשם תענוג בלבד, בלי שום טעם, רק
למען ירות, לעשות צחוק בלבד.

ולזה יאמר שלא לשקוע בחומירות היותר מגואלה.

לעלות על אחת הארצות, לרצוח את האיש המגין על
ביתו, יען הוא לבוש כתונת עובד ואין לו כבע צבא על ראשו,
לשרוף את בתי האמללים הרעבים ללחם, לשבור את המטלמלים,
לנגוב מהם, לסבא את היין הנמצא במרתפים, לאנוס את
הנשים הנפגשות ברחוב, לשרוף אלפי אלפים פרנק באבק שרפה
ולהשאיר אחריהם דלות וחלי-רע.

ולזה יאמר שלא לשקוע בחומירות היותר מגואלה.

ומה עשו אנשי המלחמה אלה להוכיח על חכמתם לו

גם במעט ? לא כלום. מה המציאו ? כלי תותח וקני רובה +
וזה הכל .

האם לא עשה יותר בעד האדם ממציא עגלה-המשא
ברעינו להישיר את האופנים לשני מוטות יותר מבוני המבצרים
היותר-חדשים ?

מה נותר לנו מין ? ספרים , פסלי-שיש . האם גדול שמה
בשביל שנצחה או בשביל שיצרה ?

האם פולמוס הפרסים הוא אשר הפריע בעדה מלשקוע
בחמירות היותר מגאלה ?

האם נפוליון הראשון הוא הממשיך את התנועה השבלית
הגדולה , שהחלו הפלוסופים בקצה המאה העברה ?

אין לאיש זכות מחלמה למשול על אחרים , בלתי אם
כונן לטוב אלה אשר ימשול בהם. חובת המושל למנוע בעד
מלחמה כחובת רב החובל למנוע בעד שבר-האניה .

קפיטן שהאביר את אניתו שופטים ועונשים אותה , אם
הכירו כי אשם הוא מבלי הוזהר או גם מאי-כשרון .

למה אפוא לא ישפטו את הממשלות על כל מלחמה.
שקראו ? לו ידעו והבינו זאת העמים , לו עשו בעצמם משפטים
בשופכי הדם , לו מאנו לתת את עצמם לטבח בלי טעם ,
לו השתמשו בנשקם נגד אלה , אשר נתנום בידיהם להרוג
ולאבד , כי אז נשבתה המלחמה . . . אבל היום הזה לא
יבוא !

אגוי , 8 אפריל .

— האויר , יפה , אדוני .

הנני קם ועולה על הספון . שלש שעות בבקר . הים חלק ,
השמים של איך-הסוף דומים לכפה אפלה עצומה הזרועה גרגירי
אש . רוח קל נושב מצד היבשה .

הננו שותים את הקהה בעודנו חם , ומבלי אבד רגע הננו
ממהרים להשתמש ברוח הכשר ויוצאים לדרכנו . הננו מחליקים
על הגלים נכח הים הפתוח . החוף נעלם , דבר לא נראה עוד

זולת האפל. זוהי הרגשה מחרידה ונעימה, להשקע בריק הלילה זהו, בדומיה הזאת, על המים האלה, הרחק מכל. דומה כאלו עזבנו את העולם, כי אין חפץ עוד לבא לאיזה מקום, כי לא יראה עוד החוף, כי לא יאור עוד היום. לרגלי פנס קטן המאיר את הדרך לפני, צריך לעבור שלשה מילים לפחות בים, הפתוח לסכב במח את צוקי רו ודרכמן, למען נהיה נכונים לכל רוח שיבא בבקר. צויתי להדליק את הפנסים לאותות: את האדום משמאל והירוק מימין, למען הפנע מכל מקרה ופגע. נפשי מתמלאה שכרון כן הרב העונג שאני מתענג על המרוצה החרישית, המתמידה והשקטה הזאת.

פתאם נשמע קול מלפנינו. רעדתי מהיותו קרוב מאד. ואני אינו רואה מאומה, מאומה, זולתי חומת האפל החשכה, שאני שוקע בה, הנסגרת מאחורי. נִימון העומד על המשמר לפנים אמר לי: „זוהי ספינה הבאה ממזרח; נחה מעט הצדה, אדוני, ונסור מפניה“.

ופתאום התגשא קרוב אלינו חוץ אימים עכור, צל תרן מרחף גבוה נראה, וכרגע חלף לו. אין דבר יותר מזור, יותר פְּנִימָי ויותר מזעזע את הנפש מאלה ההופעות החולפות חיש על הים בלילה. הדיגים אינם נוהגים כמעט להעלות אור, ועל כן לא יראו עד אשר יפגשו אותם מקרוב, בהשאירם רגש של חרדה דומה לפגישת דבר, שהוא למעלה מן הטבע.

הגני שומע שריקה צפור מרחוק. היא קרובה, היא עוברת, היא מתרחקת, מדוע לא אוכל לעוף כמוה? לבסוף האיר השחר, לאט ובנעימות, בלי עבים, ואחריו בא היום, יום קיץ אמתי.

נִימון מחליט, כי רוח קדים יבואנו. ברנר עודנו עומד על דעתו כי רוח ים תקום ומיעץ אותי לשנות את ההליכה ולנמות לימין, לדרכמן הנשקף מרחוק. הגני שומע לעצתו והגנו קרבים על ידי הרחיפה הקלה של הרוח הגוסס, אל אסתרל. החוף האדום הארוך יורד לתוך מי התבלת ההופך את מראהו להכלת כהה. החוף המזור, הקרח, הוא יפה ועליו

צוקים וגולפים לאין מספר, סלעים חצובים במראות ממראות שונים ונהדרים, ושלל שרמשי ההרים הכרהיבים. ועל צלעיו יערות אורן העולים עד ראשי הצור ודומים להיכלות, לערים, לחילות אבן החולפים זה אחר זה. והים לרגליו צלול כל כך, עד כי פה ושם יראה קרקע החול ועשבי הים, אשר במצולה. יש ימים, שאני חש בהם מגור מכל הנמצא, עד כדי לשאול את נפשי למה. הנני מרגיש את אי־הגְּנוּיִת, אי־ההשתנות של הצלמונות, הצורות, המחשבות, עד כאב אנוש. בינוניות הבריאה מבהילה ומרגיזה אותי, פעימות כל הדברים ממלאה אותי גועל, עניות היצורים האנושיים מכרעת אותי תחתיה.

ולהפך, יש ימים שהנני מרוצה בכל ושמח בשמחת החיה. אם רוחי הסוער המעונה הנלאה מרוב עבודה, משתוקק לתקות שאינן ראויות לדורותינו, ואחר ישוב לשקוע בבזו לכל, אחרי היכחו לדעת את כל אפסותו, – הנה גופי, גוף הבהמה, שותה לרויה מכל ששוני החיים המשכרים. אוהב אני את השמים כצפור, את היערות כזאב־ערבות, את הסלעים כנמל, את העשב העמוק להתגולל ולרוץ בו כסוס, ואת המים הזכים לשוט בהם כדג. הנני חש איזה דבר מזרעזע בקרבי מכל מיני החיות, ככל היצורים, מכל החפצים הנטובים של היצורים הנטובים. אוהב אני את הארץ כפותרם ולא כמוכם, אתם האנשים. אני אוהב מבלי העריצה, מבלי פארה בחזון שירה, מבלי התלהב ממנה. אני אוהב באהבה רבה ובהמית, באהבת בוז, את כל החי, הצומח, את כל הנראה, יען כי כלם יחד מהממים את עיני ואת לבי מבלי הרגיו את שכלי, פֶּלֶם: הימים, הלילות, הנהרות, הימים, הסערות, היערות, השחר, מבט האשה ושָׁאֲרָה.

סלסול המים כחול החוף, בחלמיש צור מניע ומעֵדן אותי; והשמחה הממלאה אותי בעת שאני מרגיש את הרוח הדוחף אותי ואת הגלים הנושאים אותי, נובעת ממה שאני מהסכר לכחות העולם הנסים והטבעיים, ממה שאני שב לחיי בראשית.

ביום בהיר כיום הזה נזל בעירקי דם חיתו קדם החומרות

והגודרות. אינני עוד אח לאנשים, אבל אח לכל הברואים ולכל הדברים.

השמש עולה על האופק. הרוח נדם כמו שלשום. אבל רוח הים, אשר בשר ברנר, והרוח הקדים, אשר בשר רימון, לא באו גם שניהם.

עד השעה העשירית הננו עומדים בלי נוע כסלע. אחר שב רוח ים קל להניענו בדרכנו. הוא יורד, חוזר, דומה כמתלוצץ בנו, מוזעזע את המפרש בהבטיחו לנו את הרוח הממשי, והוא איננו כלל. זה אינו מאומה, נשמת אדם או נשיבת המניפה. אולם די בזה כדי שלא נעמיד על מקומנו. חזירי הים, אלה לצני הים, משחקים מסביב לנו, קופצים מתוך המים בקפיצה מהירה כאלו ברצונם לעוף, חולפים מהר כברק, ואחר הם שוקעים ומופיעים במקום אחר.

בשעה הראשונה בבואנו קרוב לאגני חדל הרוח כלה. הבינותי כי יהיה עלי לישון ברחבי ים אם לא אבקש עצות למשוך את האניה אל לשון הים. ואצוה את שני האנשים לרדת אל הצנה הקטנה, וישבו בה ויחלו לסחבני במרחק שלשים קטר. השמש הנוער שלח אורו על המים ויאר וילהט את ספון האניה.

שני המלחים שימו לאט ובמדה כשני מנעולים ישנים המתנהלים בכבדות מבלי חדול אמנם מתנועותיהם המכניות. נמל אגני הוא ברכה יפה החסויה והסגורה מצד אחד בסלעים האדומים והישרים, אשר עליהם יתנשא הקמפור בראש ההר, ואשר ימשכו מול הים הפתוח לאי הזהב, הנקרא כן בשביל צבעו; מן הצד השני טור סלעים שפלים וכף חול קטן השוקע ומובל במעט במים, ועליו עומד המגדלור המראה את המבוא.

ובקצה - אכסניה המאספת את הקפיטנים הנמלטים הנה מסופות ואת הדיגים בקיץ, ועל ידה תחנה, אשר יעמדו בה רק שתי רכבות ביום ואשר לא ירד אליה איש, ונהר יפה הגוזל באסטרל ועד העמק הנקרא בשם "מלן-פּרְגֵי", המכוסה שושני יער כאחד השיחים באפריקה.

בארץ פנימה אין דרך מוביל אל המפרץ הנפלא הזה. רק שביל אחד העובר את מכרה הפורפיר בדרסון מוליך לסן-רסאל, אבל אין לעבור בו במרכבה. הגנו בעצם ארץ ההרים. גמרתי בדעתי למיל רגלי עד הערב בשבילים אשר בינות לעצי לבונה ובטנים. ריח חריף של צמחים פראים יבשים מטלא את האויר, מהול קברים החזק של הופת ביער הגרול, אשר נדמה כמו התעלף בחום הבווער.

אחרי לכתו כשעה נמצאתי בעצם יער עצי אורן על גבנון הר. חלמיש הארגמן - עצמות האדמה המה - כאלו אדמו מזהב שמש, ואלך אם, מאושר, כאושר הלמאות על האבנים הלוהטות, ואראה בראש ההר שני אהובים הולכים לקראתי והמה לא ראוני, כי היו שכורים מחזון לבם.

יפים היו, נחמדים היו - אלה שני היצורים היורדים בידים משולבות ובצעדים העוברים חליפות מאור השמש אל הצל. היא נראתה לי מלאה חן ופשוטה מאד בשמלת הדרך האפורה ובמצנפת הקדד¹ המנוהצה והמפופה. אותו לא ראיתי אבל הכרתי כי הוא אדון כדבעי. ישבתי בין ענפי ארן עבת לראות בהם בעברם. הם לא ראוני ויוסיפו לרדת מתרפקים בלי אומר ומתענגים באהבהם.

כאשר נסתרו מעיני, הרגשתי כי לבי נמלא עצב. הנה פגשתי אושר אשר לא ידעתי, אם כי בינתי מה הוא, האושר הטוב מכל, - ואשוב לחוף אניי לנוח מעט ולהוסיף ולמיל עוד. עד הערב שכבתי בעשב על שפת הנהר ובשעה השביעית נכנסתי לאכסניה לסעודה.

שני מלחי בשרו את כואי לבעל הבית, אשר חכה לי. שלחני נערך בחדר מלובן במיד, סמוך לשלחן אחר, אשר עליו סעדו כבר פנים אל פנים ועין בעין שני האהובים, אשר ראיתם זה עתה.

בושתי להפריע אותם, כאלו עשיתי בנה מעשה אשר לא יעשה.

הם הביטו עלי רגעים מספר ואחר החלו לשוחח בלחש.

1) לקד - פילץ.

בעל האכסניה, אשר ידעני מכבר, ישב על כסא סמוך לי ויספר לי על חזירי יער ושפנים, על האויר היפה ועל רוח צפונית-מערבית, על רב חובל אימלקי, אשר לן פה בלילה העבר; ואחר הלל, למען עשות לי חונף, את אניתי, אשר את קליפתה השחורה ואת התורן הגדול הנושא על ראשו את הנם האדום והלבן הכיר בעד החלון.

שכני אכלו בחפזון וימהרו לצאת. ואני אחרתי להביט במגל הירח הדק, אשר הפיץ קוי אורו על הנמל הקטן. באחרונה ראיתי את צנתי הקטנה ההולכת וקרובה אל היבשה, בחצותה בעברה את הזר הדומם והחור הנופל על המים. כאשר ירדתי להפליג בה ראיתי את שני האהבים עומדים על מרצפת החוף ומסתכלים בי.

ובעוד אני מתרחק להמולת הגלים המהירה, הכרתי עוד את צלליהם על החוף עומדים זה בצד זה. הם מלאו את המפרץ, את הלילה, את השמים. האהבה הגמולה עליהם התפשטה בחלל האופק, עד כי היו גדולים, היו סמל האהבה.

וכאשר שבתי וירדתי אל האניה, ישבתי זמן רב על המכסה מלא תוגה מבלי הדעת בשלמה, מלא דאבון מבלי הדעת מה, מבלי יכולת להחליט בדעתי לרדת לתאי, כאלו התאויתי לשאוף עוד מעט מן העדנה הזאת המתפשטת באויר אשר מסביב להם.

פתאם הואר אחד מחלונות האכסניה ואראה באור את שני צלמיהם, אז הציקתני רוח בדידותי. ובליל האביב הפושר הזה, להמולה הקלה של הגלים על החול, מתחת למגל הדק, אשר נשקף בים הפרוץ, חשתי בלבי חשק אהבה עצום, עד כי חפצתי לצעוק מיגון.

אחר בושתי פתאם מן החולשה הזאת, ומבלי הפץ להודות לי לעצמי כי הנני איש כאחרים, האשמתי את נוגה הירח, כי הוא הוא אשר בלבב את עשתנותי.

ואמנם כל הימים האמנתי, כי הלבנה משפיעה על מוחות בני האדם השפעה מסותרת.

היא המביאה את הפיטנים לידי הויה, היא העושה אותם לנחמדים או לנלענים והפועלת על אהבת הנאהבים את פעולת "גליל רומקוף" על הזרמים האלקטרים.

האיש האוהב במדה לאור השמש מעריץ בשגעון לאור דהלבנה.

אשה צעירה ונחמדה העידה לפני פעם אחת - איני זוכר עוד בשלמה - כי מכות הירח הן אלף פעמים יותר מסכנות ממכות השמש. הן באות כחהף בלי משים בשעת המיול, בלילות היפים, ואינן נרפאות לעולם, וכל המוכה יהיה משוגע בל ימיו, לא משוגע מתהולל, משוגע מעון דם:ר, אבל משוגע לדבר אחד; הוא אינו חושב עוד דבר, כמו שחושבים שאר האנשים.

אכן, כלילה הזה דומה כי מכת-ירח הויה בו, יען מלאתי הזויה; והמגל הקטן היורד הימה מועזעני, הוממני. ומה הוא הקסם אשר בלבנה הזאת, מאור זקן מת, המהלך בשמים בפניו הצהובים ובאורו העצוב, כי יהממנו ככה, כי ירעיש את מחשבתנו הנודדת?

האם נאהבנה מפני שהיא מתה, כמו שאומה המשורר הרוקור:

... ואחר בָּאָה הַקּוֹפֵת בְּזָקֵב שֶׁל הַאֲדִים וְהַרְוֹחוֹת.
 נִתְפָּלֵא הַלְבָנָה שִׁים לְחַשׁ גְּפִשׁוֹת בְּחַיִּים,
 וַיְהִי כִּי יָפִים לֹא יִפְדּוּ וְנִהְרֹת לְאִין מִסְפָּר,
 עֲדָרִים, עָרִים, בְּבִיזֹת וְשִׁאוֹן יִשְׁמָחוֹת,
 וַתְּהִי בָּהּ הַאֲהָבָה, אֲמָנוֹת, חֲקִים וְאֵלִים לָהּ הָיוּ,
 וְלֹאֵט לֹאֵט יָשְׁבָה לְחַסוֹת בְּחִבּוֹן צִלְמָת.

האם נאהבנה מפני שהמשוררים, שלהם אנו חיבים את כל הזיות הדמיון הנצחיות, אשר נתחפש בהם בחיינו אלה, דולֵיכו שולל את עינינו על ידי כל הצורות, אשר ראו ויכירו בקרני

אורה וילמדו אותנו לחיות בהרגשתנו המהפעלת באלפי פנים את
 הפעולה המונוטונית והחרישית שהיא פועלת על העולם ?
 כשהיא עולה מבעד לעצים, כשהיא שופכת את אורה
 הרועד על הנהר הנוול, כשהיא מזהרת מבעד לענפים על
 שדרות העצים, כשהיא עולה בודדה בשמים השחורים והריקים,
 כשהיא יורדת נוכח הים, אשר השליך על פניו המתנועעים
 והנוזלים פס אור עצום, האם לא ידריכנו מנוחה כל החרוזים
 הנחמדים, אשר השפיעה על החווים הגדולים ?
 כשאנו הולכים בלב שמח בלילה וכשאנו רואים אותה
 עגולה פלה, עגולה בעין צהובה, המביטה אלינו בנשותה מעל
 אחד הגגות, האם לא תעלה בזכרונו הפלדה הנצחית של
 מוסקה (Musset) ?
 והאם לא הוא, המשורר החומד לצון הזה, המראה אותה
 לנו בעיניו הוא ?

ליל אפל קנה און
 נצל פעמון הנקב
 הקנה
 קחולם קראש נ .

לקנה ! אינהו מלאך הסקר
 הקנה בקצה האנה
 קאל
 את קנה את צלמך ?

כשאנו מטילים בערב נונה על חוף הים הגדול, אשר
 חגיה את פניו, האם לא נחל כמעט למרות חפצנו להגות
 את שני החרוזים הנפלאים והעצבים האלה:

הַלְבֵּנָה בְּדָדָה מַעַל לְמַיִם נִסְעַת
וְדִמְעוֹת הַבְּשָׁף בְּגִלְי אֶפֶל הַמַּעַת.

כשאנו מקיצים במטה, אשר קרן אור ארוכה יאיר עליה
ימבער לחלון, האם לא נדמה לראות כרגע את התמונה הלבנה
היורדת בה, כאשר יעורר קמול מְנָדָם:

היא בָּאָה וְחִבְצָלָת בְּכָל אַחַת מִיְדֵיהָ
וּמְזוּבָד קָרָן אוֹרָה מוֹרָה בְּרָבָה לְפָנֶיהָ.

וכשאנו הולכים בערב בכפר והננו שומעים פתאם כלב
שומר המשמיע את יללתו הארוכה והעצובה, האם לא נזכור
את השירה הנפלאה של לקונט-די-ליל (Lecomte de Lysle)
"המיללים" ?

הַלְבֵּנָה מְחֻנְרֶת - בְּדָדָה בְּקַעַת עֲגָנִים,
בְּעִשְׂשִׁית אֶפֶלָה הַעֲבָה בְּאוֹר נֶגְהָ -
עוֹלָם חֲרָשׁ הַמְצִינִן בְּאוֹת קֶצֶף
שְׂרִירֵי הַרְבּוֹת בְּהוֹר מֵת מְפוֹצְצִים,
שֶׁהַשְּׁלִיךְ מְגִלַת הַקֶּבֶח עוֹלָמִים
אֶל-אוֹר בְּקֶבֶר עַל הָאוֹקִינּוֹס הַצְּפוֹנִי.

ובערב בעת דאיון דודים, כשהנך הולך ומתרפק על
אהובתך, לוחץ את ידה ומנשקה בשפתיה, והיא עיפה קצת,
מתרגשת קצת והולכת בצעדים לאים.
מתחת לעלים יראה ספסל אשר האור הרך ישפוך עליו
את זהרו הנעים.
האם לא יעלו בזכרוננו, לא יהפרצו אל לבנו, כשירת
אהבה בצחה, שני החרוזים הנחמדים:

... ולעזר - למען שְׁכַת בְּמִקְוֵמוֹ -
 אֵת נְגַה הַיָּרֵחַ הַנֶּרְדָּם עַל הַבְּסָא!

היהכן לראות את הצורה הדקה של המגל, כמו שהוא כלילה
 הזה בשמים הרחבים הזרועים כוכבים, ולא לזכור את סוף שירתו
 הפלא של ויקטור הוגו „בועז הנרדם“?

... וְרוֹת שְׁאֵלָה אֵת בְּפִיָּשָׁה
 הוֹמָמָת, וְעֵינָה הַצִּיָּה קֶצֶת מִמַּחַת לְצִיעִיפָה:
 מִי הוּא הָאֵל, מִי הוּא קוֹצֵר-קֶץ-עוֹלָמִים
 הַפִּיִּלִיךְ בְּלָכְתוֹ בְּלֹא מֵר יָד
 אֵת מַגַּל הַזָּהָב בְּשִׁנְיָה הַכּוֹבָבִים?

ימי הוא אשר הטיב לאמר מהוגו על הירח הנוח והחביב
 לנאהבים:

הַלִּילָה אֶתָּה, הַכֵּל גְּדָם, הַמְּאוֹרוֹת בָּבו.
 בְּמַחְשָׁבֵי הַיְעָרוֹת פְּלָגִים גָּצוֹ גַּם כְּבו.
 הַמִּיִּר מַחְבִּיִן קִנּו, אֲשֶׁר גִּסְתֵּר שְׁפָה,
 בְּמִשׁוֹרֵר שָׁר, בְּאוֹהֵב גִּמֵן קוֹל בְּבָמָה.
 הַכֵּל גְּפוֹצוֹ מִמַּחַת לְעֵבִי סָבְבִי הַעֲלִים
 הַתְּמִימִים גִּסְתֵּפוֹ בְּצַחֲוֹק אַחֲרֵי הַמִּשְׁוֹלָלִים.

הַאֶהוּבָה עִם אֶהוּבָה גִּסְתֵּבָה בְּחִבּוֹן צֶל.
 וְשִׁגְיָהֶם גְּבוּבִים בְּאֵלֹז בְּפִלְאוֹת הָאֵל,
 מִשׁוֹ לְאֵט לְאֵט כִּי בְּנִפְשָׁם פְּנִימָה -
 בְּשִׁיחוֹת הַדּוּמְיָה, בְּמִבְטֵי הַצְּהָבָה הַנְּעִימָה,
 בְּלִבּוֹתֵיהֶם, בְּהוֹשִׁיָּהֶם, בְּרוּחָם, בְּעֵינֵיהֶם -
 הַתְּבוֹלֵל יָרֵחַ הַתְּבִלֵּת הַרוֹחֵן בְּשִׁמּוֹם...

אני זוכר גם את התפלה הקדומה הנפלאה לירח, אשר בה יחל הספר האחד-עשר של "חמור הזהב" לאפולי.

אולם כל שירות בני האדם אלה אינן מספיקות לשים בלבנו את העצבת הרגשנית אשר יעורר בנו המאור העני הזה. הננו נדים ללבנה, כבלי הדעת למה, מבלי הדעת בשלמה, ועל כן אנו אוהבים אותה.

החבה הנודעת לה מאתנו היא מהולה גם בחמלה; הננו נדים לה כמו לבת זקנה, יען אנו מנחשים, למרות דברי המשוררים, כי היא לא מתי, כי אם נשארה בבתוליה.

למזלות, כמו לנשים, יש צורך בבעל, והלבנה העניה הנכלמה מן השמש, האם לא בלתי פשוט בבתוליה?

ועל כן היא ממלאה אותנו תמיד בזהרה הפחדני תקוה לא הפלאנה וחמדות לא תושגנה.

כל מה שאנו מצפים לו במסתרים ולשוא על הארץ הזאת. מזעזע את לבנו כדבר סתר וכמוס תחת קרני הירח החורות. אך נשא עינינו אליה הננו מתמלאים זלומות לא יתכנו וצמאים לאהבה, שלא נדע הביעה.

המגל הצר, כחוט זהב, מבל כעה את קצהו החד במים וישקע חרש, אט, עד קצהו השני הדק כל כך, עד שלא ראיתי בהעלמו.

או נשאתי את עיני אל האכסניה. החלון הפתוח נסגר. עצבת כבדה העיקה עלי וארד לחדרי.

10 אמריל.

כאשר שכבתי ראיתי, כי לא אישן ואשאר שוכב על צדו בעינים עצומות, במחשבה ערה ועצבים מגרים. אין הנועה, אין קול מקרוב או מרחוק, זולתי נשימת שני המלחים הנשמעת מבעד לנדרת העץ הדקה.

פהאם התנפץ דבר מה. מה? אינני יודע. אל נכון נשבר קנה בתורן, אבל הקול החרישי המכאיב, המילל ככה, הגיע את כל מיתרי בשרי, ואחר-כך – אין דבר זולתי דומית אין-סוף מן הארץ ועד הכוכבים, אין דבר, אף לא נשיבה אחת, אף לא רעידה

קלה של המים ונענוע אחד של האניה, לא מאומה; ואחר שבה האנקה המצפצפת הלא־ידועה. נרמה לי בשמעי אותה, כי פצירה־פים חדה מגררת את לבבי. מדוע זה המולות ידועות, קוים ידועים, קולות ידועים קורעים את לבנו, ממלאים את נפשנו כאב, המהון ובעתה רבה? הוספתי להקשיב להמולה הזאת, אשר נרמה לי כאלו היא יוצאת מקרבי פנימה, מתפרצת מעצבי, או, יותר נכון, אשר צללה בקרבי כקריאה עמוקה ונואשה! אכן! זה היה קול אכזר, קול ידוע, שחכיתי לו, שהביאני לידי יאוש. הוא חלף בקרבי, הקול הרפה והמזור הזה, כזורע פחד ועושים, יען כחו היה רב לעורר כרגע את העצבת האיומה הנרדמת תמיד בנכבי לב כל החיים. מי הוא זה? זה היה ה־קול הקורא תמיד בנפשנו והמִסְרֵנו תמיד במסתרים, המכאיב, המענה, המעציב, המגרה, ולא ידע שלום ושמחה; האכזר המִסְרֵנו על כל מה שעשינו ועל מה שלא עשינו גם יחד; קול מוסר לב נבוך, נוחם כאפס תשובה, קול ימים עברו, נשים אשר נקרו לנו ואשר אולי אהבנו; קול דברים חלפו, שמחות שוא, תקות מתות; קול כל העובר, הבורח, המכויב, הגעלם, כל אשר לא השגנו ואשר לא נשינו לעולם; הקול הקטן והדק הקורא על דלות החיים, על ההתאמצות ללא־הועיל, על אי־יכולת הרוח ורפיון הבשר.

הוא דבר אלי בלחישתו הקצרה המתחילה תמיד אחרי בוא דומית הלילה העמוקה והנוגה. הוא ספר לי את כל מה שהייתי אוהב, כל מה שהייתי מתאוה לו חרש, שהייתי מצפה לו, חילם אותו, כל מה שהייתי רוצה לראות, להבין לדעת, למעום, כל מה שנגע בו רוחי אשר לא ידע שבעה, רוחי העני והרפה בתקוה נכזבה, את כל אשר התאמצתי להתנשא אליו, מבלי יכולת לנתק את כבלי קצר דעתנו האוסרים אותנו.

הוי! אני התאויתי לכל מבלי להנות ממאומה. הייתי נצרך לכח החיים של גזע שלם, לשכל המפוזר בין כל היצורים יחד, לכל הכשרונות, לכל הכחות ועוד לאלפי הויות השמורות לעתיד לבא, יען כי אני נושא בקרבי את כל התאוות שבִּעוֹלָם ואת כל

דתשוקות, בשעה שנמל עלי להתבונן על הכל מבלי להחזיק בשום דבר.

למה לי אפוא סבל החיים הזה, בשעה שרוב בני האדם מוצאים בהם שובע־רצון? למה המצוקה הזרה הזאת המנקרת בי? מדוע לא אדע את סמטיות התענוגים, הצפיות והשמחות? אין זה אלא מפני שאני נושא בקרבי את אותה הראיה השניה, שהנה ראשית כח הסופרים ואסונם גם יחד. הגני כותב מפני שאני מבין, ואני סובל מכל היש, יען כי אני יודע יותר מדי, וביותר מפני שמבלי יכולת ליהנות מסמנו הגני רואה אותו בי בעצמי, בראי מחשבתי.

אל נא אפוא יקנאו בנו, כי אם נוד ינודו לנו, יען כי אלה הם הדברים, שבהם ישתנה הסופר מכל האנשים הדומים לו. אין בו כל רגש פשוט; כל מה שהוא רואה, שמחותיו, ותענוגיו, יסוריו, יאושיו יהפכו כרגע ל"נושאים" להסתכלותו. הוא מנתח בלי הרף, למרות הכל, למרות חפצו הוא, את הלכבות, הצורות, האנשים, צלילי הקול. אך ראה מה שראה, והוא אנום לשאול כרגע: מדוע? אין לו אף תנופת יד אחת, אף קריאה אחת, אף נשיקה אחת מלב נאמן ותמים, אף אחד מאותם המעשים הרגועים שעושים אותם מפני שיש צורך לעשותם, מבלי דעת, מבלי התבונן, מבלי הבין – אשר אין חשבון לעצמו אחר כך.

כשהוא סובל הוא מציין את סבלו ושומר אותו בזכרונו. בשובו מביתה־הקברות, המקום שהשמיד שם נפש היקרה לו מכל טוב העולם, הוא אומר לנפשו: "מה זר הדבר שחשתי, מעין שכרון מכאיב...". ואז הוא נזכר מכל הפרטים, מהליכות השכנים, תנועות־היד הכוזבת, הכאב הכוזב, הפנים הכוזבים, ואלפי דברים קלי־ערך אחרים – שימות עין של הציר הנה, – את אות הצלב של הזקנה שהחזיקה ילד בידה, קרן אור בחלון, כלב העובר לפני ההלויה, מראה מרכבת־האבל מתחת לבכאים הגדולים של בית הקברות, ראש הקברן ורשמי העויות של ארבעת האנשים בהתאמצם להוריד את הארץ הכורה,

ובאחרונה אלפי דברים, אשר האיש הסובל בכל לבו ונפשו לא היה משגיח בהם לעולם.

והוא ראה הכל, שמר הכל, ציין הכל, יען כי הוא הנהר קודם כל איש הספר, ויען כי עין רוחו בנויה באופן אשר התרשמותו היא יתר חיה, יתר מבעית, אם יהבן לאמר כן, מן הזעזוע הראשון, הד החרדה, הוא יותר צלול מן הפגיעה עצמה בראשיתה.

דומה כאלו יש בו שתי נשמות, אחת המצינה, המבארת, החוקרת כל הרגשה והרגשה של שכנתה - זו הנפש הכללית לכל בני האדם; והוא אנוס להיות כל הימים בכל מקרה הראי של עצמו והראי של אחרים, אנוס הוא להסתכל בעצמי, לחוש, לפעול, לאהוב, לחשוב, לסבול, - ושלא לסבול, לחשוב, לאהוב, לחוש ככל האנשים מקרב ולב, בגלוי ובהום, מכלי נתח את עצמו אחרי כל שמחה ואחרי כל תונה.

כשהוא מדבר, דומים דבריו כפעם בפעם ללשון הרע, אך ורק מפני שמחשבתו היא גלוית-עינים ומפני שהוא מפריד לחלקיהם את כל המיתרים הנסתרים של רגשות האחרים ופעולותיהם.

כשהוא כותב אי אפשר לו להתאפק מלספר בספריו כל מה שראה, כל מה שהבין, כל מה שידע; והוא מציג הכל ערום אי-ינקי וכלי משוא פנים; אכזרי הוא גם לקרוביו ומיודעיו, אה לבות כל אלה אשר יאהב או אשר אהבם, בהגדישו עוד את הסאה, למען חזק את הרושם. עסוק הוא בספורו בלבד ולא ברחשי ידידותו.

וכשהוא אוהב, כשהוא אוהב אשה, הוא מנתחה כפנר בבית החולים. כל מה שהיא אומרת, כל מה שהיא עושה, ישקול כרגע במאזנים הדקות של ההסתכלות, שהוא נושא בקרבו, ויסמנו לפי ערכו הראוי לו בתור תעודה. גם כי תתנפל על צוארו בעוזו אהבה בלי מצרים, שפוט ישפוט את התנועה הזאת, אם באה בעתה, אם ישרה היא ואם רב כחה הדרמטי, וידיננה לחובה בלי אומר, אם יראה כי היא כוזבת או פגמה, הוא המשחק והצופה של מעשי עצמו ושל מעשי האחרים;

ולא משחק בלבד כאנשים התמימים החיים בלי מזמות. הכל מסביבו נעשה מזכוכית, הלבבות, המעשים, הבנות הכמוסות. והוא סובל מחלי זה, מעין מחלה כפילות הרוח, העושה אותו ליצור קשה המרגיש, העומד על המשמר, המְרַבֵּב משנים, עדי יהיה למשא עליו ועל אחרים.

מוחשיותו החזקה והחולנית מהפכתו לאיש, שהוא כאלו נפשט עורו מעליו חיים וכל ההרגשות מתרשמות בו בכאב אכזרי. אני זוכר ימים שחורים, אשר לבי נקרע בהם כל כך מדברים שאך רגע ראיתם, עד כי זכר המראות האלה בלבד נשאר בקרבי כפצע אנוש עד היום.

באחד הבקרים ואני ברחוב האופירה ואראה לפתע בתוך הקהל הסיאן והעלו, השכור משמש אביב, יציר משונה, זקנה שחוחה עד ברכיה ולבושה בלויי סחכות – לפנים בגדים; על ראשה כובע הבן שחור שהתנצל זה כבר מעדיו, הקשורים והפריחים, שהיו עליו בימים ראשונים, והיא הולכת, משרכת את רגליה בכבדות כל כך עד כי חשתי בלבי את צערה, צער כל אחד מצעדיה. היא נשענה על שני מקלות והעבור מבלי ראות איש, מבלי שים לב לשום דבר, לשאון, לאנשים, למרכבות, לשמש. אנה הלכה? לאיזה חור? היא נשאה איזה דבר בניר קשור בחוט. מה? כבר לחם? בלי ספק שום איש, שום שכן לא חפץ או לא יכול ללכת בדרך הזה בשבילה ותצא בעצמה לנטיעה הנוראה הזאת, מעלית גנה ועד האופה. לפחות שתי שעות הלוך ושוב. דלך עמל ומכאובים!

נשאתי את עיני אל גני הבתים הגבוהים, היא עלתה למעלה. מתי תהיה שם? כמה רגעים תעמיד לשאוף רוח על השלבים, על הסולם הקמן, השחור והלולי?

והכל הסבו פניהם לראותה והאנשים התלחשו: „אשת עניה!“ והלכו להם. שמלתה הקרועה הסרוחה על חרבות גופה, נסחבה על המדרכה, ופה קננה מחשבה! מחשבה? לא, אבל צער איום, מחריד, מתמיד. הוי! עניות הזקנים בלי לחם; הזקנים בלי תקוה, בלי כסף, בלי שום דבר בלעדי המות לנגד עיניהם, האם זכור נזכרתו? האם נחשוב על הזקנים הרעבים

בעליות הגנות? האם נחשוב על דמעות העינים הדלוחות האלה, שהיו לפנינו נוצצות, מתדגשות וצוהלות?

פעם אחרת, בעת גשם שוטף, הלכתי יחידי ואצוד בערכות צורמנדיה; רגלי עמדו על הטיט הרך והנמוג של השדה החרוש. כפעם בפעם התעופף קורא, אשר ישב צמוד לגל עפר בכבדות, לקול ירית קנה-הרובה, שנמפי הגשם היורד מן השמים כבו את אִשָּׁה, ושהתנפצה כמכת שוט – והעוף האפור נפל ארצה מתבוסם בנוצותיו האדומות מדם.

חשתי בקרבי עצבת, עד כדי לבכות, לבכות כעבים הבוכים על העולם ועלי, שקוע בעצב עד חררי לבי וחדל אונים עד בלתי יכלת להרים עוד את רגלי המכוסה טיט. ואומר לשוב לביתי והנה פגשתי בשדה את עגלת הרופא, אשר הלכה בדרך הכפר.

היא עוברת, העגלה השחורה והאפלה, כר עגול מעליה וסוס אמוץ מושך אותה, דומה למלאך המות, התועה בשדה ביום הזעום הזה. פתאם עמדה. הרופא הופיע מתוכה ויקרא: – הוי!

נגשתי אליו ויאמר אלי:

– התאבה לעזורני למפל בחולת דפתריה? הנני לבדי וצריך יהיה להחזיק בה בשעה שאני מסיר את הזג הזר מגרונה. – הנני אלך, – עניתיו, ואעל על המרכבה. ויספר לי כדברים האלה:

האסברה הנוראה המחניקה את האומללים, חדרה גם לבית בני מרמיני והם אנשים עניים.

האב והבן מהו בראשית השבוע.

האם והבת הולכות גם הן בעקבותיהם.

שכנה אחת אשר דאגה להם, בראותה כי חלתה גם היא, ברחצה לה עוד אמש ותשאר את הדלת פתוחה ואת שתי החולות עונבות על מצע הבן, לבדן, לבדן בלי שום דבר לשחות, שתיהן צרודות, נחנקות, גוססות – לבדן. וזה להן כ"ד שעה. הרופא נקה את גרון האם וישקה סמי מרפא, אבל הילדת

המשוללה מכאב וענויי החנק השקיעה את ראשה בתוך התבן מבלי תת לנגוע בה.

הרופא, אשר הסכין ליסורים כאלה, אמר בקול עצוב וסובל:

— הן לא אוכל לבלות ימים שלמים אצל החולים! אלי? הן קורעות את לבי בזכרי, כי נשארו עשרים וארבע שעות בלי שתיה. הרוח סחף את המטר עד משכבן וכל התרנגולות גם הן נסתרו בתנור.

באנו לחצר. הוא אמר את סוסו אל ענף עץ הפוח אשר על יד הדלת ונבא הביתה. ריח חריף של חולי, לחות, קרחת, רקבון, בית חולים ומרתף גם יחד לחץ את גרוני. היה קר, קרה בצה לחה, בבית הכהה והזועם הזה בלי חום, בלי חיים. השעון עמד, המטר ירד פנימה דרך הארוכה הגדולה אשר התרנגולות חטמו את אשפתו, ובפנה חשכה נשמעה קול שריקה. צרודה ומהירה. נשימת הילדה היא.

האם ששכבה על היבת עץ גדולה, — מטת האכרים, — היתה מכוסה במכסות ישנים ומחבות. היא הסבה קצת את ראשה למולנו.

הרופא שאלה:

— היש לך נר?

היא ענתה בקול שפל ונדכה:

— בארון.

הוא לקח את הנר בידו ויוליכני לקצה החדר אל משכב הילדה.

היא שאפה רוח. לחייה היו שקועות, עיניה נוצצות, שערותיה פרועות; איומה היתה. לכל נשימה ונשימה נתהוו נומות על צווארה הרזה והפשוט. היא לחצה בשתי ידיה את המחבות אשר כסוה; ואך ראהה אותנו התהפכה על פניה למען התחבא בשק התבן.

החזקתי בשכמה והרופא הכריחה להראותו את גרונה, גם קרע משם עור גדול קבֶּבֶן, יבש־כעור היה בעיני.

היא שאפה רוח וקשת מעט מים, האם אשר נשענה על
 הרועה הביטה עלינו והגמגם:

– האם כבר נעשה?

– כן, נעשה.

– האם נשאר לברנו?

קולה רעד מפחד, פחד איום, פחד הבהירות הזאת,
 העזובה הזאת, האופל והמות, אשר הרגישה מכל עברים.

ואענה:

– לא, אשת חיל. אני אשב פה עד אם ישלח לכם הרופא
 את השומרת.

ובפנותי אל הרופא אמרתי:

– שלח הנה את האם מודוי. אנכי אתן שכרה.

– טוב מאד. אני אשלחנה תכף.

הוא לחץ את ידי ויצא, ואשמע את המית עגלתו
 המתרחקת בדרך הלח.

נשארתי לבדי עם שתי הגוססות.

כלבי פף שכב לפני האח השחורה. אז חשבתי כי מעט
 אש באח ייטיב לכלנו יחד. יצאתי למצא עץ וקש, ומהר האירה
 הלהבה גדולה את כל החדר ועד סמת הקטנה, אשר שבה
 להאנק.

ישבתי ופשמתי את רגלי לפני האש.

המטר דפק בחלונות; הרוח קרע את הגג; ולאזני הגיעה
 הנשימה הקצרה, הקשה, השורקת, של שתי הנשים ואת נשימת
 כלבי המתגולל ומתחמם לאור הלהבה והוא נאנק מעונג.

החיים! החיים! מה הם? אלה שתי האומללות אשר שכבו
 ותמיד על קש, אשר אכלו פת שחורה, עבדו-כבהמות, סבלו כל
 העניים שבעולם, – אלה הולכות למות! מה עשו? האב מת,
 הבן מת, והאביונים האלה הלא נחשבו לאנשים טובים, אשר
 אהבו ויכבדו, לאנשים פשוטים וישרים. הבמתי על נעלי
 המעלים קיסור ועל כלבי הנרדם, ושמחה מוחשית מבישה
 נכנסה בי פתאם, בשותתי את גורלי לעומת גורל האמללים
 האלה!

הילדה החלה לנחר 'בקול ומהר היתה עלי הנשימה הנוחרת הזאת לעמל קשה מנשוא; היא קרעה את לבי באלו מסמר נתקע בו וידקרהו בלי הפוגות. נגשתי אליה.

– התרצי לשתות? – שאלהיה.

היא הניעה בראשה, לאמר: כן. ואשפוך אל פיה מעט מים, אשר לא יכלה לבלעם.

האם השוקטה יותר הפכה פניה לראות את ילדה. ופתאם אחזני פחד, פחד איסתי, אשר חלף בבשרי, בעורי כמגע במפלצת שאינה נראה. איפה הייתי? לא ידעתי נפשי! האם חלום חלמתי? האם חזון בלהות היה לנגדי?

היתכן כי יקרה כדבר הזה? כי ימותו ככה? הבטתי לכל פנות בית החקד האפלות, כאלו צפיתי לראות במסתרם בפנה חשכה צורה מגאלה, לא־קרואה, נוראה, זאת החיה האורבת לחיי בני האדם וההורגת אותם, המפצחת אותם, המגרכת אותם, המחנקת אותם, האוהבת את הדם האדום, את העינים הבוערות באש קדחת, את הקמטים ואת הבליה, את השערות הלבנות ואת הפסד הגוף.

האש החלה להדעך. ואשליך לתוכה עץ ואחמם בה את ירכי, כי קר היה לי מאד. אני, לפחות, קייתי לטות בחדר טוב מזה, עם רופאים סביב למטתי ורפואות על השלחנות! והנשים האלה נשארו לבדן עשרים וארבע שעות בבית חמר שלא הוסק, מנחרות על תבן!

פהאם הגיעה לאזני שעמת סוס והמית גלגלים; השומרת נכנסה, שקמה, רצויה ממה שמצאה עבודה, מבלי התפלא כלל למראה העוני הזה.

השארתי לה איזה סמכעות ואמהר לצאת בחברת כלבי. ברחתי כעל, רצתי בגשם, דומה הייתי שאני שומע עוד את שריקות שני הגרונות. מהרתי אל ביתי מקום שם חכו לי משרתי, אשר הכינו בשבילי סעודה טובה.

אבל לא אשכח זאת לעולם, זאת ועוד רבות אשר השניאו עלי את הארץ.

מה אדיר חפצי כפעם בפעם לבלי הוסיף עוד לחשוב , לבלי הרגיש עוד ; הייתי רוצה לגור ככהמה בארץ בהירה וחמה , באחת מארצות הקדם . שם ישכבו בלי רוגז , שם יקיצו בלי כעס , שם יתרגשו בלי דעת דאנה , שם ידעו לאהוב בלי דאבה , שם כמעט לא יחושו את משא החיים .

הייתי גר שם בדירה רחבה ומרובעה , כתבה כבירה המזהרת לאור השמש .

מעל האכסדרה יראה הים , שם יעברו מפרשים לבנים הדומים לכנפים התקועות בספינות היונים או המושלמים , קירות החצר מבחוץ סגורות אטומות . וגן גדול שעציו חוסים בצל התמרים משהרע באמצע המעון המזרחי הזה . זרמת מים עולה מהחת לעצים ומתפוררת לאבק דק בנפלה לברכת שיש רחבה , אשר תוכה רצוף חול זהב . בו ארחץ בכל רגע בינות לשני חלילים , שני חזיונות או שתי נשיקות .

לי יהיו עבדים שחורים וגאים , עטופים אטון קל ורצים מהר ברגלים יחפות על המצעות הרכות .

קירות ביתי יהיו רכים כשדי אשה ועל הספות הסובבות קירות כל חדר וחדר יהיו כל מיני כרים , למען אוכל לשכב ולנוח בכל העמדות השונות שיוכל האדם לעמוד ולשבת בהן .

ואחר , בהיותי עיף מרוב מנוחה בנעימים , עיף מהתעלם בדומיה ובחגום-נצח , עיף מן העונג השאנן להיות בטוב כל היום , אצוה להביא לפני סוס לבן או שחור , מהיר כאילה . ואדאה עליו ואשאף את האויר החובט על פני והמשכר , את האויר השורק מדהרות סוסי המהיר .

ואדאה כחץ על הארץ היפה הזאת המשכרת את העין ומראה מתוק כיון .

לפנות ערב ארוץ כמשתולל נוכח האופק הרחוק , אשר השמש השוקע עשהו אדום כלו . הכל הוא אדום שם בשקיעת החמה : ההרים הנצרבים , החול , בנדי הערבים , הגמלים , המוסים והאהלים .

צפרי הפלמינגו האדמומיים יגביהו עוף מן הבצות אל

השמים המאדמים, ואני אקרא בקול אדיר מכול בזהר העולם
הקאדם בלי גבול.

לא אוסיף אביט עוד אל המדרכות הארוכות, הלום
משאון המרכבות הקשה, אנשים לבושים שחורים יושבים על
כסאות לא מרוחים ושותים אַבְּסִינֶת מר, או מדברים על העסקים.
לא אדע את שערי הכירסה, את המקרים המדיניים, את
חליפות הסגנים, את כל ההבלים ללא הועיל, אשר בהם אנו
מבלים חיינו המעטים והכוזבים. למה זה כל הצרה הזאת, הצער
הזה, המלחמה הזאת? או אנוח גנון מרוח בצל עצי מעוני הנהדר
והבהיר.

לי יהיו ארבע או חמש נשים בחדרי סתרים. חמש נשים
שהובאו מחמשת חלקי העולם, אשר יביאו לי את נעם יפי
האשה בעצם פריחתה בכל משפחות האדם.

וחלום-יעוף זה רחף לפני עיני העצומות בחזון רוחי,
אשר נעלם פתאם, בשמעתי כי אנשי הקיצו וידליקו את העששית
ויחלו לעבוד את עבודתם בדומיה.

ואקרא להם:

— מה אתם עושים?

דימון ענה בקול ספקפק:

— הננו מכינים את הרשתות בחשבנו לנכון, כי אדונינו
יחפץ לצוד דגים אם עלות השחר תהיה יפה.

ואמנם אנני הוא בימות הקיץ המאסף לכל דיגי חבל
הים. הדיגים באים הנה, הם וביתם, לנים באכסניה ואוכלים
מרק הדיגים, הנקרא בשם Bouillabaisse, על שפת הים בצל עצי
האורן, אשר הזפת שלהם מתבקעת בקול לחום השמש.

ואשאל: כמה השעה?

— שלש, אדוני.

מבלי קום ממטתי, פשמתי את ידי ואפתח את הדלת אשר
הבדילה בין תאי והמקום שמלחי נמצאו בו.

שני האנשים התכוצו במעון לול הזה, אשר בתוכו יעבר מום
התורן כמשקע הכלא דברים שונים ומזורים, דומה למערת שודדים.

על קירות הגדרים היו תלויים כלי חרש שונים, פצירות פים, גרזנים, יתדות, משק אניות וסירים, ואחר על הקרקע בין שני הערסלים דלי, חצובה, חבית, שמבעות הנחשת שלה נוצצו לאור הפנס התלוי בין חבלי העוננים. והמלחים יגעו לשים את חתיכות המרף על קצות החכות אשר לאורך פתילי הרשת.

— באיזו שעה עלי לקום? — שאלתי.

— מה טוב אם תכף ומיד, אדוני.

— כעבר חצי שעה הפלגנו שלשתנו בצנה ונעזוב את ה"דוד נעים", ונָשֵׁט לפרש את רשתנו על שפת דרומן סמוך לאי-הזהב.

וכאשר הורדה הרשת הארוכה ממאתים ועד שלש מאות מטר לתוך הים, בהשליכנו אותה היטה באבן קשורה לחבל, החלונו לצוד.

הבקר כבר האיר ואראה היטב את חוף סן-רפאל על יד אשדות ארג'נס, ואת הרי האלפים הנמשכים עד צוק קמרה נוכח הים הפתוח מעבר למפרץ סן-טרופו.

מכל חבל הים בנגב אני אוהב את הפנה הזאת, אני אוהבה כאלו נולדתי בה, יען כי היא פראית ומגננת, יען כי הפריזי, האנגלי, האמריקני, איש ה"עולם" ומכלה העולם לא השחיתו עוד את יפעתה.

פחאם זע החוט שהחזקתי בידי, רעדתי, ואחר אין דבר, ואחר דחיפה קלה אשר משכה את החוט הגלול על אצבעי, ואחר עוד דחיפה אחת יותר חזקה הניעה את ידי ובלב דופק החלותי למשוך את החבל חרש ובקשב, בהביטי במים השקופים והכחולים. מהר ראיתי בצל הצנה ברק לבן אשר תאר עגולים מהירים.

הרג העולה נראה לי כעצום ומוזר בתוך המים, ויהי כרג סרדינה קטן בעלותו למעלה.

ואחר העליתי אחרים, כחולים, אדומים, צהובים, ירוקים, נוצצים, מִכְסָּפִים, מנומרים, מוזהבים, מנוקדים, אלה הדגים היפים של סלעי הים התיכון המנומרים ככה, המגננים ככה, כאלו

צִירָה להרהיב את העין, ועמם גם עקרבים עוקצים – אלה הבריות המשונות והמכוערות.

אין לכם דבר יותר מלבב מלהעלות חכה. מה זה יצא מן הים? איזו מציאה, איזו הנאה, או איזו תקות שוא העלה יחד עם הַיִן הנמשך מן המים! איזו התרגשות בהכירנו עוד מרחוק בריה גדולה מפרפרת ועולה אט אלינו.

בשעה העשירית שבנו לאניה, ושני האנשים בשרו לי בשמחה כי משקל צידנו עולה לאחד עשר קילו.

אבל שלמתי במחירם ליל-נדודים! הַפְּגָרָן, הלי הראש הרע נהמר, המענה בענוי שאין דומה לו, הנוקב את הראש, המשולל, המתעה את הרעיונות והמפזר את המחשבות כאבק ברוח, הַפְּגָרָן הרע הזה אחזני, ואהיה אנוס לשכב במטתי ובקבוק אָפֶר מתחת לאפי להריח בו.

כעבור איזה רגעים הייתי דומה כשומע המיה חרישית, שנהיתה מהר לזמזום, ונדמה לי כי כל קרבי נהיו קליס-קלים, בי גוי התנדף ונמוג.

ואחר כמה מעין פוגת הנפש, מנוחת השינה למרות הכאב אשר נשאר עוד, אבל לא הציקני עוד. זה היה צער שאפשר לשאתו, אבל לא עוד אחת מאותן המצוקות, אשר כל עצמותינו קוראות הגר עליהן.

הרגשה הריקניות הזרה והנעימה שהרגשתי בחזי, התפשטה, הניעה עד שאר אברי, אשר קלו גם הם, קלו כאלו נמוגו הבשר והעצמות והלכו וישאר העור לברו, למען אוכל עוד להרגיש את נועם החיים ואת המנוחה במובה הזאת, ואז נוכחתי כי חדלתי לסבול. הכאב חלף הלך לו, ואשמע קולות מדברים, ארבעה קולות – שתי שיחות מבלי הבין מלה. יש שהיו רק קולות לא ברורים בלבד ויש שהניעה לאוני מלה. אבל נוכחתי מהר כי אלה היו פשוט הזמזומים אשר התחזקו באוני. לא ישנתי, הייתי ער, הבנתי, הרגשתי, חשבתי בדעה צלולה, עמקה, חזקה, יוצאת כן הכלל, ורוחי מלא שמחה משכרון מור, אשר בא מחלוקת בשרונתי השכליים לשנים.

זה לא היה חלוס-הזיה כמו משתית החשיש, וגם לא

החזיונות החולניים מאופיום; זה היה רק התחזקות והתחדדות המחשבה להפליא, אופן חדש לראות, לשפוט, להעריך את הדברים ואת החיים בכמחון, בהכרה גמורה, כי האופן הזה הוא הנכון, הברור.

וחזון כתבי הקדש העתיק עלה פתאם על דעתי. דומה הייתי כי אכלתי מעץ הדעת, כי כל הנסתרות נגלו לפני; ככה נמצאתי תחת ממשלת ההגיון החדש השונה והבלתי הרום, וטעמים, מחשבות וראיות שונים הקיפוני מכל עברים, והם בטלים ומבוטלים כרגע על ידי טעמים, מחשבות וראיות יותר חזקות, כי ראשי נהיה לשרה קרב של רעיונות. ואני הייתי בעיני כיצור עליון, החמוש בשכל לבלי חת ואשבע שובע שמחות לדעת את כחי ועצמי.

וזה נמשך זמן רב, ואני אך שואף את בקבוק האתר. פתאם נוכחתי כי נתרוקן, וכאב ראשי שב אלי. במשך עשר שעות רצופות נשאתי וסבלתי את הענוי הזה שאין עצה ותחבולה נגדו, ואחר נרדמתי. וביום השני קמתי ונחלמתי ואכתוב את מספר העמודים האלה, ואחר הלכתי לסן-רפאל.

סן-רפאל, 11 אפריל.

עת יפה היתה בלכתנו הנה - רוח ים קל אשר הביאנו חיש מהר. אחרי סבכנו את דרמון ראיתי את הוילות של סן-רפאל הממונות בעצי אורן - עצים קטנים ודלים, אשר הרוחות מצד פרי'וס מכים בהם במשך כל השנה. עברתי בין האריות - סלעים אדומים ויפים הדומים כשומרים את העיר - ואבוא אל הנמל אשר שפתו מכוסה חול, ועל כן נמל על האניות לעמוד במרחק חמשים מטר מן החוף ואחר עליתי אל היבשה.

המון אדם רב עמד לפני בית התפלה. בוקדשו נשואים, הכהן קדש בכובד ראש, ככהן גדול ממש, את המעשה הכהמי, החוגג והנלעג, המפעם ככה את בני האדם, הממריצים לבכות ככה, לצחוק ככה, לסבול ככה. המחותנים הזמינו כנהוג את כל קרוביהם ומכריהם אל הספר התום של הבתולה הזאת, למראה.

חוסר הנמוס המצניע הזה של העצות הדתיות, הקודמות לאותן של האם, ולכרכה בצבור על הדבר, אשר בדרך כלל יסתירוהו במורא ובדאגה רבה.

וכל בני הסביבה כלה, מלאים הרהורים רעים, מונעים מאותה הסקרנות הנטבחה והחושקת הדוחפת את ההמונים להתאסף מסביב למחזה כזה, באו הנה לראות את פני שני האנשים. גרחקתי להוך ההמון ואביט.

אלי, מה מנולים האנשים! בפעם המאה, למצער, הסתכלתי בחניגה הזאת, בי מכל החיות השונות למיניהן, הגזע האנושי הוא היותר מגואל. בריח העולה מן ההמון התבולל ריח שאר נאלח, מגאל ומעורר געל, שערות שמנות ושומים—זה ריח השום הנודף מפי אנשי הגנב מאפם ועורם, כבושם הנודף מן השושנה..

ובאמת האנשים מנולים ככה בכל עת, ורוחם סר ככה כל הימים; אבל עינינו הרגילות לראותם, אפינו הרגילים להריחם, אינם מכירים במאוסם ובאדים הנודפים מהם, כי אם אחרי שנפטרו במשך איזה ימים ממראם ומבאשם.

האדם הוא מורא: די היה לו חפצנו לאסוף בית-אוסף ילחדלי אישים שינבל להצחיק גם רפאים מקברם, לקחת את עשרת האנשים העוברים ראשונה לפנינו, להעמידם בשורה אחת ולציר את תמונתם בגדוליהם השונים, את רגליהם הארוכות או הקצרות יותר מדי, גופם העב או הדל יותר מדי, פניהם האדומים או הקורים, מגודלי שער או קרחים, שוחקים או רציניים.

לפנים, בראשית ימי העולם, האדם הפרא, האדם החוק והערום היה בודאי גם הוא יפה כסוס, כצבי או כארי. חלוץ-עורקיו, חיי החפש, התשמיש המתמיד בכחו במהירותו וקלותו, שמרו על חן תנועותיו ועל הדר צורתו, אשר יסודתה בהתפתחותו הגופנית בלבד. ואחר, העמים האמניים, חובבי המשכית (הפלסטיקה) וטובי-המעם השכילו לשמור גם בתוך ההשכלה את החן הזה של תפארת אדם זאת בעזרת החבוקות של חלוץ העצמות. הדאגות לגוף, המשחקים המפתחים את הכח ואת

גמישות האברים , המים הקרים והמרחצאות הפכו את היונים לסמל הפארת האדם, וישאירו לנו את פסליהם, אשר יהיו לנו לאות ולעדה - מה היו גופות האמנים הגדולים האלה .

אבל היום, הוי אפולון! הביטה אל העם ברעו בחנים . הילדים הם כרסנים מעריסתם, מעוקמים על ידי למודי בוסר, נשחתים על ידי בית הספר המוצץ את לשד גופם בהיותם בני חמש עשרה שנה והמינע את שכלם עורנו בוסר; הם מגיעים לימי השחרות באברים שגדלו רע, ואל המדה הגורמלית, אל גדולם הגופני, אין איש שם לב .

נתבונן בחוץ אל האנשים הצועדים בבגדיהם המזוהמים . והאברים - אל אלהים! לכו וראו את האבר בשדה, את אדם הטבע, המכוסה גידים, הארוך כמוט, המעוקל, השחור, האיום יוהר מן המפוסים הפראים, אשר נפגוש במוזאום לאנתרופולוגיה . זכרו מה יפה תאר הכושים, למרות שחור פניהם, אלה האנשים החומים, הנבוהים והמהירים . מה נהדרים הערבים בהליכותיהם ובהאדם!

אולם, הנני ירא את ההמונים עוד מפני טעם אחר . אינו יכול לבא אל התאמרון ולא לעמוד בחניגה הצבור . הנני חש בעצמי שם כרגע רפיון מוזר ככד מנשא, רוגז עצבים איום, כאלו אני לוחם בכל כחי נגד השפעה בלתי מנוצחת ומסתרת . ואמנם הנני לוחם נגד נפש ההמון המתאמצת לחדור אל קרבי .

כמה פעמים נוכחתי, כי השכל הולך וגדל וגשא, כשהאדם חי לבדו, וכי הוא הולך ודל ושפל אם יתבולל בחברת בני גילו; המגע ומשא, הדעות העוברות לסוחר, כל הדברים הנאמרים הנשמעים על כרחנו והנענים על כרחנו, פועלים כלם על המחשבה . העליה והירידה של הרעיונות האלה הולכים מראש לראש, מרחוב לרחוב, מעיר לעיר, מעם לעם וככה תקבע השנה, בינוניות שכלית של קבוץ אישים שלם .

מותר האיניציאטיבה השכלית, הרצון החפשי, התגיון הישר וגם ההסתכלות העמוקה והחודרת של כל איש הבודד

לנפשו יעלמו בכללם כאשר אך יתבולל האיש הזה במספר אנשים גדול.

הנה קמע ממכתב הלורד משסטרפילד לבנו (בשנת 1761) המקים בהתגלות-לב לא מצויה את ההפסדה הפתאומית של מעלות השכל בכל אספה רבת-עם:

"הלורד מקלספילד, אשר לקח חלק גדול בהכנת המוב ואשר הגהו גם אחד המהנדסים והתוכנים היותר גדולים באנגליה, מדבר בידיעה עמוקה בשאלה וברעה צלולה עד כמה שחומר מסובך כזה מסוגל לה; אבל יען כי דבריו, משפטיו ומבטאיו נאמרו בכשרון רבורי פחות מאשר דברי אני, נתנו לי את היתרה פה אחד, ואני מודה כי שלא בצדק.

וכן יהיה לעולם. כל אספה רבת עם היא המון. יהיו אנשים הכוללים אותו מי שיהיו, אין לדבר אל ההמון בשפת השכל הבריא, כי אם צריך לפניה לתאוותיו, לחושיו ולעניניו הגלויים לעין:

קבוצת אישים - נעדרת כשרון ההבנה".

ההערה העמוקה הזאת אשר נאמרה ונשנתה פעמים רבות, ואשר הפלוסופים בעלי בית המדרש המדעי אשרוה וקיטוה, היא אחת המענות היותר נכבדות נגד ממשלת באי כח העם.

החזיון הזה כשהוא לעצמו, הוא חזיון נפלא המהווה בכל מקום, ששם יתאספו אנשים במספר רב. כל אלה האנשים העומדים בשורה אחת, המצוינים זה מזה, השונים ברוחם, בשכלם, בחנכם, באמונותיהם, במשפטיהם הקדומים, יהיו פתאם על ידי האספם יחד בלבד ליצור מיוחד, מחונן בנפש מיוחדת, באופן מחשבה חדש לנכרי, שהנהו הסכום הבלתי נחקר עוד של הכמוצע מדעות כל אחד האישים בפרט.

המון הוא וההמון הזה הוא אישיות מקובצה גדולה, שונה גם הוא מהמון אחר, כהשנות איש אחד מרעהו.

משל-עם אומר: כי ההמון אינו חושב מחשבות. אבל מדוע זה ההמון אינו חושב מכיון שכל אחד ואחד מן ההמון חושב? מדוע זה יעשה ההמון לפתע פתאם מה שכל אחד ואחד מן ההמון הזה לא היה עושה לבדו? מדוע זה יש להמון נטיות

בלתי מנוצחות, השוקות אכזריות ופרצי אולת, שדבר לא יעמוד בפניהם, ורחוף מן הפרצים הנכסלים האלה הוא עושה מעשים, אשר כל איש ואיש פרטי מאלה המהוים את ההמון לא יעשם כשהוא לעצמו ?

פלוני קרא בקול, ופתאם ורוח עועים נמסך על הכל, הכל מתפרצים בשצף, שאיש לא ינסה לעצר בעדו, כלם נגרפים מרעיון אחד, אשר בן-רגע נהיה לכללי, למשותף לכל, למרות ההבדל בכתות, ברעות, באמונות, במנהגים שונים; הם מתנפלים על איש, הורגים אותו או מטביעים אותו וכלי יסוד כמעט בלי כל תואנה, בעוד אשר כל אחד ואחד בהם, לו היה לבדו, היה מהאמץ בחרף נפש להציל את אשר הרג.

ובערב כשוב כל אחד הביתה, הוא שואל את עצמו איזה רוח עועים, או איזה שנעון הוציאהו פתאם מחוץ לתכונתו ולמוגו, איככה זה הביאוהו לידי נמיה אכזרית כזו ?

אין זאת אלא מפני שלמען היות חלק מן ההמון חדל להיות איש. רצונו האישיי התבולל ברצון הכללי כאשר יתבולל נמף מים בנהר.

עצמיותו נעלמה, נהיתה לחלק זעיר אחד מעצמיות כבירה וורה, העצמיות של ההמון.

מהומה אשר תקום לפעמים בצבא, סערת הרעות הפשיאות עם שלם, האם אינם דוגמאות בולטות למדי של החזיון הזה ?

סוף דבר, אין להתפלא למראה אישים מקובצים יחד הנהיים לפרט אחד שלם, מאשר למראה המוליקולים המתקרבים זה לזה והמתהווים כלם יחד לגוף אחד.

זהו סוד המצב הרוחני המיוחד אשר למחזות התאטרון ושנויי-הרעות שבין משפט הקהל הרואה את המחזות בפעמים הראשונות ובין משפט הבאים לראותם אחרי כן. השנות הרושם מערב לערב ושגגת הקהל, אשר הודות להן, יש אשר יקל בערך מחזות נפלאים כ"קרקסן" בשעתו העתידים לנחול כבוד ותהלה רב אחר כך.

אולם כל מה שאמרתי על ההמונים אפשר ליחס גם לחברה

כלה, וכל הרוצה לשמור את תומת מחשבתו, את דעתו הבלתי-תלויה באחרים, לראות את החיים, את האנושיות ואת התבל בתור צופה חפשי העומד למעלה מכל דעה כוזבת, מכל משפט קרום ואמונת אומן, היה צריך להתיר את עצמו מכל מה שנקרא בשם „קשורי-העולם“, יען כי הסכלות הכללית היא מתדבקת כל כך, עד שאין אדם מבקר את בני גילו, לראותם, לשמוע להם מבלי שידבק בו פאומה בלי דעתו ולמרות רצונו - מדעותיהם, רעיונותיהם, משפטיהם הכוזבים, מסורותיהם המשפיעים עליו את השקפותיהם, חוקותיהם, צביעות מוסריותם ושפלותה.

אלה המתאמצים לעמוד בפני ההשפעות המשפילות והמתמידות האלה - ייגעו לריק, בהיותם קשורים כלם בנימים הרבים והדקים הבלתי מנוצחים והבלתי מושגים לאין מספר מסביב, ואחר יחדל ללחום בלי כח עוד.

והנה העם התעורר, הוגג יצא, ופתאם עשיתי כמעשה הכל. עמדתי על אצבעות הנלי לראות, מתאווה לראות, מתאווה מפשית, שפלה, מנאלה, תאות-העם. הסקרנות של שכני במסכה גם עלי כשברון, ואהיה גם אני לחלק אחוז מן ההמון הזה. כדי לבלות את שארית היום, החלטתי לצאת למיל בצנתי על הארג'נס. הנדר הנחמד והבלתי ידוע הזה סבדיל בין בקעת פרי'ום והררי-פרא של המוירים.

לקחתי אתי את רימון אשר הובילני בעזרת הקנה לאורך החוף השפל עד אשדות הנהר, אשר מצאנו כי אין לעברם מפני עפרות החול החוסמים את הדרך. רק העלה אחת מוליכה לים, אבל היא שוטפת בשצף קצף ומלאה שבלות מים עד כי לא יכולנו לעבור בה.

או נאלצנו למשוך את הצנה אל היבשה ולשאתה בידינו על פני חול הים עד המקום אשר בו יהיה הנהר ליאור נפלא. בתוך כבר מלא בצות וירקרק דומה לירק העצים הצומחים במים, הולך הנהר ומתעמק מבינות לשני חופיו המכוסים דשא ועבי עלים בלתי חדורים וגבוהים כל כך, עד כי אין לראות בעדם כמעט את ההרים הסמוכים; הנהר הולך ומתעמק, דומה

הוא ליאור שאנן, מבלי שנוכל לראות בעין או לחשוב, כי הוא עושה דרכו הלאה דרך הארץ השקמה, השוממה והנשגבה הזאת. כאותם המעינות בבקעות ארצות הצפון השפלות הנובעות מתחת לרגלינו והמחיים כדם זה, את הארץ הקפואה, ככה יגלה גם במקום הזה חזון שפע חיים מוזרים המרחפים על אדמת הבוץ. צפרים ארוכות-הרגלים מתעופפות חיש מבין הקנים ושולחות השמימה את חרטומן החרוד; ואחרות רחבות ועבות עוברות מענף לענף בעצלתים; אחרות עוד יותר קטנות ויותר מהירות מסות על פני הנהר ומראיהן כאבן המפזות בהורקה. יונים לאין מספר הוגות על ראשי העצים, או סובבות ועפות מעץ לעץ, כאלו הן מחזירות זו לזו בקורי-אהבה. הרגש מרגישים בי בכל אשר מסביב למים העמוקים האלה בכל הבקעה הזאת. עד רגלי ההרים, יש עוד מים, מי-אכזב, הנרדמים והקופאים בתוך הביצות, אלה המפות הגדולות והבהירות. גם ישתקפו השמים, יחליקו העבים ומשם יצמחו גרודי סוף מפורים ומשונים; אלה המים הזכים והפוריים, — בהם ירקבו החיים, תוסס המות; המים הזונים את הקרחת, המעלים ארי קטב, מיץ של חיים ומות כאחד, הפרושים כיריעה, המרהיבים והנאווים לכסות על ההפרדה הכמוסה בהם.

האוויר פה הוא נעים, רך ומסוכן. ועל כל מורדי ההר האלה המבדילים את הבצות הרחבות והדוממות, בכל העשב הרב והרענן הזה ישרוף, יתרוץ, ינהר ויזחל העם (הצפרדעים) החלק, המגואל של הבריית קרות-הדם. אוהב אני את החיות הקרות המקפצות האלה, שבני האדם נשמרים ויראים מהם. אני מוצא בהם איזה דבר שבקדושה.

בשעת שקיעת החמה הבצה משכרת אותי. אחרי היותה כל היום ברכה דוממה גדולה הנרדמת בחום היום, היא נהפכת בין השמשות לארץ-קסם פלאות. בראי השקט והרחב שלה מטילים העננים, ענני הזהב, ענני הדם, ענני האש. הם נופלים מתוכו, טובלים בו, טובעים בו; הם — באוויר האינסוף והם גב מתחת, מתחתנו קרובים לנו ואינם נתפשים בשלולית הדלוחת שהעשבים החדים מנקבים אותה כשערות.

כל הצביון הנחמד, המגן והמשכר, אשר הושת על העולם, נראה לנו מסכיב לעלי ציצי המים כשלם בעצם השלמות המבריק להפליא בשלל צבעים רכים. כל הצבעים האדומים, כל הירוקים, כל הצהובים, כל הכחולים, כל הירוקים, יחד נקבצו במעט המים האלה המראים לנו את כל השמים, כל המרחב, כל החוץ – וכם יעברו גם הצפרים העפות. אולם עוד דבר שלא אדע אכנהו נמצא בבצות לאור השמש השוקע. אני חש בהם מעין התגלות של סוד כמס, סוד נשמת ראשית החיים הראשונה, אשר יתכן, כי היתה רק אבעבוע של גז בלבד, שההגשא למעלה מאחת הבצות ברה היום.

ס. רפאל, 12 אפריל.

יצאנו הבקר בשעה השמינית מסן-רפאל לרוח צפונית מערבי חזק.

העלינו את הצנה על האניה, פרשנו נס, כי המלחים העידו בנו כי הרוח יחדל בקרוב, והאניה רחפה חיש מהר. ואמנם כאשר הגענו לחצי-האי הפרא והגשגב הנקרא בשם „ארץ המוירים” נדם הרוח.

סן-טרופן הבנויה במבא מפרץ נחמד היתה בירת ממלכת הפרצינים הקטנה לפני. וכל הכפרים הבנויים בסלעי ראשי ההרים למחסה מאויב עודם מלאים בתים מויריים המצוינים בבנית הקשהות שלהם, בחלונותיהם הצרים והחצרות הפנימיות אשר גדלו בהם תמרים המתגשאים כיום מעל לגנות.

כל ההולך רגלי בעמקי ארץ ההרים הזאת, יפגוש ארץ פראית בלי דרכים, בלי נתיבות, בלי בתי חמר, בלי בתים, רק בית-חמר של משפחת פחמים יראה לעתים רחוקות, אחרי מהלך שבע, שמונה שעות.

להררי המוירים, כמדוסני, שיטה ניאולוגית מיוחדת, וצמחיהם שאין דומה להם, רבי-העננים הם בארפה. רבים הם יערות עצי ארון, פקק וערמונים.

לפני כשלוש שנים עשיתי תיור בלב הארץ הזאת אל

החברות שרטר-די-לה-דון, אשר לא ימוש מזכרוני. אם יום
המחרת יהיה יפה, אלך שמה שניה.

דרך חדשה לאורך הים מוליכה מסן-רפאל לסן טרוֹפֵּן .
לכל אורך שדרת העצים הנשגבה הזאת חפצים ליסד תחנות
חורף. הראשונה אשר יערכו תכניתה כעת היא סן-אגולף. לה
תכונה מיוחדת. בתוך יער עצי אורן היורד עד הים נפתחו לכל
עבר דרכים רחבים. בתים אין בו עוד מלבד תכנית הרחובות
העוברים בינות לעצים. הנה הכרים, הכגרשים, הפולברים.
גם שמותיהם נכתבו על לוחות כשמות גדולי הצירים רובנס, נן-
דיק, קלוד לורין ועוד. שאול ישאלו למראה כל הצירים האלה:
למה הם באים? אבל החברה אמרה כאלהים כבראו אור:
„תהי תחנת אמנים!“

החברה! שאר באי העולם אינם יודעים כמה תכיל
המלה הזאת תקווה, סכנות, כסף זכוי ואבוד על שפת הים
התיכון! החברה: מלה כמוסה, פמלית, עמוקה, כוזבת.
אבל במקום הזה, כמדומה המלא החברה הבטוחותיה, מפני
שיש לה קונים רבים ומן המובחרים שבקרב הארטיסטים. וכבר
נקרא פה את שמות הקונים אחוזות במקום הזה. אולם... מי
יודע? החברות של ים התיכון אינם כעת עוזרות לסוחר מאד.
אין לכם דבר יותר מעורר צחוק מן הספסרות השוללה
הזאת שסופה שמטות עצומות. מי שהרויח עשרת אלפים פרנק
בקרקע, קונה קרקעות בעשרה מיליונים בעשרים פרוטה הממטר
לשוב ולמכרם בעשרים פרנק הממטר. מתוים את הכולברים,
מעבירים צנורות מים, מכינים חרושת הגז ומצפים ל„בעלנים“.
הבעלן אינו בא, אבל ההרס יבוא.

הגני רואה הרחק לפני מגדלים וציונים המראים את שְׁבֵר־
המים באשרות הגולף, את הכפר גריטו ואת חרבות-המצודה
העתיקה גרימלדי אשר מעליה.

הרוח נח כלה, ונבא אל לתוך לשון הים הדומה לאור.
מנגד לנו חוף סן-מכסים הקטן, שבתיו הלבנים נשקפים במים
ואחר יראה סן-טרוֹפֵּן שמבצר מצודה עתיקה סיכך עליו.
בשעה 11 עמד ה„רוד הנעים“ על יד אנית הקיפור

הקמנה „ארי הים“, אשר הוא לברו ודיליג'נס ההולך בלילה ונושא מכתבים מחברים את החוף הבודד הקטן הזה אל שאר באי־העולם.

זוהי אחת מאותן בנות־הים הנחמדות והפשוטות, אחת מאותן הערים הקטנות המצניעות הטובות, אשר צצו מתוך המים כקליפות צב, הנזונות מדגים ומאוויר הים והמגדלות מלחים. על חוף הנמל מתגשא פסל שופט הגליל „סופרן“ המפורסם. פה יש רק ריח הדגים וזפת בוערת, כליל מלח וקליפות הספינות. פה יראו על המרצפות בחוצות קליפות של סרדינות נוצצות כפנינים, ולאורך קירות הנמל – על ספסלי אבן יושבים מלחים זקנים ומתחממים לאור השמש. שמה נדברים לאמם על מסעי השיט שעברו עליהם ועל האנשים שידעו לפנים, הם השבים של הנערים הרצים פה. פניהם וידיהם החומים קממו, יבשו מרוחות וסופות עמל ומקרת ימי הצפון; המה ראו בשומם באקינום את קצות העולם ישר והפוך לארצותיו בכל המרחבים. והנה יעבור לפניהם רב חבל של נסיעות ארצות מדינות־הים, מפקד האניות „שלוש אחיות“, „שני ידיים“ ועוד. הוא נשען על מטהו והכל מצתחיים לו כדרך החילים ומפמירים במקהלה לקראתו בכל שפה: שלום, קפיטן! הננו בחבל הים, בעיר גבורים קמנה ומלוחה ואמיצה, אשר גלחמה לפנים בסרצינים, בדוכס אָנו, בדוכס סבויה, בדוכס די אפרנון, בשודדי הים האפרקנים, בקונטבל מכורבון ובקרל החמשי.

בשנת 1687 הכו תושבי העיר, אבות האזרחים השקטים האלה, בכחם הם, בלי עזרה מן הצד, צי מלחמה ספרדי. מדי שנה בשנה יחדשו בתכונה מפליאה את מראה ומפלצת האויב והעֶלְקָה, תכונה הממלאה את העיר השואות מלחמה וצעקות והמזכיר הרבה את שעשועי העם בימי הבינים.

בשנת 1813 הכתה העיר גם צי מלחמה אנגלי קטן אשר נשלח לעלות עליה.

וכיום הוא צדה דגים, דגי רקק, סרדינות, זאבי ים, לנגוסטים וכל הדגים היפים ככה של ים התבלת הזה.

יהיא לבדה מכלכלת בזה חלק מתושבי חבל הים הזה כלו .
 החלפתי את לבושי ואעל אל היבשה, שמעתי את צלצול
 השעה השתיס-עשרה, ואראה שני סופרי נומריון זקנים הולכים
 לאכול ארוחתם, ומראיהם כמראה שתי בהמות-משא זקנות אשר
 הסירו את רסנם, למען יאכלו את הסוכים אשר בשק.
 חופש! חופש! האשר היחיד, התקוה היחידה והחלום
 היחיד! מכל הנענים, מכל מפלגות הפועלים למחלקותיהם,
 אלה הם היותר כדאים לנוד להם, יתומי הגורל היותר אמללים.
 לא יאמינו, לא ידעו זאת. הם קצרי כח להתאונן, הם
 אינם יכולים להתקומם, הם נשארים קשורים, חסומים בענים,
 בעיני אנשי העש המביש!
 הם למדו בבהי ספר, הם יודעים דת ודין, הם אולי גם
 בעלי העודות בגרות.

מה אוהב אני את הקרשת הסופר י'ול ג'לים, אשר
 הקריש ספרו:

„לכל שבועי י'גית ורומאית - הגועים ברעב.“
 היודעים מה ה'רוח אשר ירויחו נפוחי עני אלה? משמונה
 מאות ועד אלף וחמש מאות פרנק לשנה!
 פקידים בלשכות אופל, פקידים במיניסטריום הגדולים,
 עליכם קרא בכל בקר על דלת הכלא העצוב את התרוז
 המפורסם של דנמי:

עֲזְבוּ קַל תִּקְנָה, אֲהֵם הַקָּאִים הַגָּה!

שמה יבא בפעם הראשונה צעיר כבן עשרים שנה למען
 והשאר עד שנת הששים ויותר, ובמשך התקופה הארוכה הזאת
 אין שום מקרה חדש, אין שום שנוי. כל החיים חולפים בתא
 האפל הקטן, השוה תמיד, המוצע בקרטונים ירוקים; כל הבא
 שמה הוא צעיר מלא תקוות לוהמות, והיוצא משם הוא זקן
 נוטה למות. כל קציר הזכרונות שאנו קוצרים בחיים, המקרים
 אי-הצפויים, האהבות הנעימות או המרות, הנסיעות, המאורעות,
 כל ילדי ההווה החפשית אינם ידועים לעוברים בפרך האלה.
 כל הימים, השבועות, החדשים, התקופות השנים דומים

זה לזה. בשעה אחת הם באים, בשעה אחת הם אוכלים, בשעה אחת הם יוצאים, וכזה מעשרים ועד ששים שנה. ארבעה מקרים לברם יצמינו: החתונה, לדת הילד הראשון, מות האב והאם - אין עוד מלבדם. מליחה! יש להם עוד אחד: „העליות" במשרה! אינם יודעים עד מה מן החיים המצויים, אינם יודעים מאומה מן העולם ומלואו. אינם יודעים דבר, זרים להם ימות החמה העליונים בחוצות, הנרודים בשדות, יען כי לעולם אינם יוצאים לפני השעה הנועדה. הם באים להכלא כאסיר בשמונה שעות בבקר; הכלא יפגור בשעה הששית, אז ביעה שכבר בא הלילה. אמנם יש להם הזכות במשך חמשה עשר יום בשנה - זכות שמערערים ומתוכחים עליה - להסגר בדירתם, כי אנה יכולים הם ללכת בלי כסף?

הספקן מטפס על הגג השמימה, הרכב משוטט בחוצות, הסכונן של רַקבות מסלות הברזל עובר יערות, בקעות הרים, הולך בלי חשך מחומות העיר לאופק ים התכלת הרחב - הפקיד איני עוזב לעולם את ה„בירד", זה קבר החיים; בו בראי הקטן שצפה את עצמו צעיר לימים בשפמים צהבהבים ביום בואו, הוא מסתכל בעצמו בקרחו, בזקנו הלכן ביום צאתו מזה. הם הכל, החיים סגורים, העתיד גרור בעדו. איככה זה קרה כי הגיע כבר עד הלום? איככה זה יכול היה להזקין ככה מבלי אשר יקרהו כל מקרה כי הוא זה, מבלי שמאורע יוצא מן הכלל בחיים יקרהו מימיו? ואולם כן הוא. -- ועתה פנו, לצעירים, לפקידים הצעירים!

ואז ילך מזה עוד יותר אמלל, כמעט המיד כאבל ונענה מן הרגילות הארוכה ללכת ללשכה מדי יום ביומו, לעשות אותן התנועות, הפעולות, המפולים באותן השעות.

ברגע שנכנסתי להוטל לסעוד שם מסרו לי חבילה מבעייתת של כתבים ועתונים, אשר חכו לי ולבי התחמץ כמו משואה פתאום. הנני ירא ושונא את המכתבים: כבלים הם. מרובעי הניר הקטנים האלה הנושאים את שמי עליהם כאלו משמיעים באזני בעת פתחי אותם שאון כבלים, כבלים האוסרים אותי אל החיים שידעה, שאני יודע.

וכלם אומרים לי, אם גם נכתבו בידים שונות: "איך? מה מעשיך? מדוע נעלמת ככה מבלי הודיע אנה אתה הולך? עם מי הנך מסתתר?" אחד מוסיף: "איככה תאבה כי יתקשרו בך, אם אתה הנך בורח תמיד מפני ידריך; הן גם הכלם תכלימם"...

שוב אפוא, אל יקשרו בי! האין אחד בהם אשר יבין את הרעות כשהיא לעצמה מבלי שתף אליה את מושג הממשלה והעריצות? כנראה אי-אפשר להם ליחומי רעות בעולם מבלי גרור אחריהם חובות, תביעות, תנאות ועבדות במדה ידועה. אם הראית פנים שוחקות לחביבות האיש הזר, והנה יש כבר לזר ההוא חבלים עליך, הוא דואג לכל המעשה אשר תעשה ומתאנה לך על הזניחך אותו, ואם הגעת חלילה עד כדי ידידות, אז ידמה כל אחד כי יש לו זכויות מיוחדות עליך; היחוסים נהיו לחובות, והגימים המחברים אותנו סופם עניבות מקופלות.

ראגת ידדים זאת, הקנאה החשדנית, המבקרת, המתאנה של שתי בריות אשר נפגשו ויאמינו, כי הם שלובים זה בזה יען כי מצאו חן איש בעיני אחיו, אינה באה אלא מפחד הבדידות המעיקה על האדם בעולם הזה.

כל אחד מאתנו, בהרגישו את הריקניות מסביבו, את הריקניות הבלתי חקורה אשר יתרוצץ בה לבו, תפרנס בה מחשבתו, רץ כמשוגע בזרועות פתוחות, בשפתים נמויות ומבקש יצור לחבקו. והוא מחבק ימין ושמאל, מכל הבא בידו, מבלי דעת, מבלי הבט, מבלי הבין, רק למען אשר לא יהיה עוד לברו, ואך לחץ את יד רעהו הריהו כאומר לו: "מעתה אתה שׂך לי קצת; הנך חייב לי דבר מה מנך, מחייך, ממחשבתך, מעִתָּה". לכן רבים כל כך האנשים המאמינים כי הם "מתאהבים", בעוד אינם מכירים איש את אחיו. רבים האנשים השמים את ידיהם בתוך ירך, פיהם על פיך מבלי קחת מועד גם להביט בפניך. הם צריכים לאהוב, למען לא יהיו עוד לכדם, לאהוב מידידות או מאהבה, רק שיאהבו. והם מביעים זאת, נשבעים, מתפעלים, שופכים את כל לבם אל לב לא ידוע, אשר מצאו מיום אתמול, את כל נפשם-- לנפש אשר פגשו ואשר פנית

מצאו חן בעיניהם . ומקִהלת ההתקשרות הזאת תוצאות לשניאות ,
למעיות ולדרמות רבות כל כך .

וכמו שאנו נשארים בודדים למרות כל מאמצינו , כך אנו
נשארים חפשים למרות כל הנשיקות שבעולם .

שום איש אינו קנוי לעולם לאיש . הננו מרמים את עצמנו ,
למרותנו , במשחק העונבים או התאנני של הקנין . אבל אין
איש נמן לרעהו לעולם . האיש אשר הציקו רוח המושל לשלום
באיש , יסד את האִדנות , העבדות והנשואים . הוא יכול להרוג ,
לענות , לכלוא את בן גילו , אבל רצון חבירו יִסְתַּר ממנו
תמיד , גם אם נעתר להשתעבד לו לרגעים מספר .

האם האמהות קונות את ילדיהן ? האם היצור הקטן אך יצא
מרחם אמו אינו מתחיל לצעוק , לאמור מה שהוא רוצה , לבשר
בקול את הברלתו ולקרא בקול את עמידתו בדעתו וברשותו ?
האם האשה האהובה קנויה לך כולה ? האם תדע מה
שהיא חושבת , גם אם תרוממך ותעריצך ? גם כי תרבה לנשק
את שפתיה , להאלם דומית אהבה על פיה , מלה תצא מפִּיך
או מפיה , - מלה אחת נִיָּה לשים ביניכם איבה נצחת ?

כל רגש של חבה מאבד את חנו אך יעבור עליו רוח
המושל . וכי מזה שנעים לי לראות את פלוני ולדבר עמו מוכח ,
כי רשאי אני לדעת את אשר יעשה ואת אשר יאהב ?

התרגשות הערים הקמנות והגדולות , כל קבוצות החברה ,
הסקרנות הרשעה , המקנאה , ההולכת רכיל , המלשינה ,
הראגה התמידית ליחוסים אחרים ולקשרי האחרים , לדבות
ולשערוריות ולסקנדלים , האם כלם אינם נובעים מן התביעה
שיש לנו לבקר את מעשי האחרים , כאלו כלם קנויים לנו במדות
שונות , והננו מדמים כי בעלי זכויות אנחנו - עליהם ועל חייהם ,
יען רוצים אנחנו כי יתנהגו עפ"י דרכנו אנו , - על מחשבותיהם ,
יען אנו דורשים כי תהיינה שוות למחשבותינו אנו , - על דעותיהם ,
יען אין אנו סובלים כי תשתנינה מדעותינו , - על דַּרְסוּסִיָּה
שלֵהם , יען אנו תובעים , כי תהיה לפי עיקרינו - על הליכותיהם ,
יען אנו מתמרמים אם אינם משועבדים לחוקי מוסרנו .

אכלתי בקצה שלחן ארוך ב„הוטל השופט סופרן“ ואוסף לקרא את מכתבי ואת עתוני, והנה רעיוני התפזרו משאון השיחה בקול של חצי תריסר האנשים אשר ישבו בקצה השלחן האחר. אלה היו סוכנים-נוסעים. הם דברו על הכל בלשון מדברת גדולות, בבטחה בסמיכות ובגאות בוז, ויתנו לי מושג נאמן ממהות הגפש הצרפתית, כלומר, הצרפתי הבינוני, בשכליותו, הבנתו, הגיונו וכשרונותיו.

אחד מהם, גבה הקומה ורעמת שער אדמונית על ראשו, נשא על חוהו מטבעת כבוד של צבא ומטבעת-הצלה, לאמר: איש חיל הוא. איש עב הבשר וקטן קומה דבר בלשון נופלת על לשון בלי חשך וימלא שחוק פיו על דברי עצמו, מרס נתן זמן לאחרים להבינם. איש בעל שערות גדועות עשה הקונים בחוקים ובקונסטיטוציה ויבאר מה היא הרפובליקה האיריאלית בעיני רוחו, רוח משביר היין שלו. שני שכנים התענגו מאד בספרם איש לאחיו את קורות האהבה שלהם – מאורעות שארעו להם מאחורי החנייות, או גבורת כבוש אחת השפחות.

ואראה בהם את צרפת פלה, צרפת ההגדולתית, השנונה, העליונה, האמיצה, החיה, ההרורה והחביבה.

האנשים האלה היו מפוסי-הגזע, מפוסי-גסים, אשר די היה להדרם בחזון כדי למצוא בהם את הצרפתי כמו שפראתו לנו התולדה, זאת הוקנה המתפעלת והשקרנית. שבפנינו הוא באמת עם מלבב ומשעשע, מצוין במדות מיוחדות שלא תמצאו כמותן בשום מקום אחר.

קודם כל, קלותנו המהירה המשנה חליפות בצהלה את מוסדותינו ומנהגינו, מידה כל עבקה של ארצנו הדומה לרומן של מאורעות נפלאות, אשר ההמשך למחר שלו מלא תמיד מראות לא שמעום, – דרמה וקומדיה יחד, דברים איזמים או מבדחים. יתקצפו ויתרגזו כנפשם שבעם כל איש לפי מעמו, אבל ברור הוא כי שום היסתוריה בעולם אינה מכדחת יותר ואינה נשערה יותר מהיסתוריתנו.

מנקודת ראות האמנית המהורה – ומדוע זה לא נניח את הנקודה המיוחדת בלי-פניה הזאת במדיניות, כמו שאנו מניחים

אותה בספרות? – היא אחת ואין דומה לה. מה הוא הדבר המלבב יותר והגפלא יותר מן המקרים שקרו בה רק לפני מאה שנים בלבד?

כה נראה ביום מחר? והצפיה לנצורות הזו בלבד האם אינה נעימה ונחמדה? הכל יתכן אצלנו, גם המהתלות שלא יאמנו ביותר והמקרים העצובים ביותר.

ועל מה זה נתפלא? ארץ שקמו לה י'ואנה ד'ארק ונפוליון, האם אינה ראויה להקשב כאדמת פלאות?

ועוד זאת, אנו אוהבים את הנשים, הננו אוהבים אותן היטב, באש יוקדת, בקלות־רוח ובכבוד.

את ה"גלנמריה" שלנו אין להשוות לשום דבר בארץ אחרת. מי שנשמרה בלבו שלהבת האהבה של המאות שעברו, סובב את הנשים בחבת עדנים עמוקה, נעימה, מלאת רגש ויצוהלת כאחד. הוא אוהב את כל אשר להן, את כל הבא מהן, את כל מה שהגן ואת כל המעשה אשר תעשינה. הוא אוהב את תלבושתן, את כל שעשועיהן, את עדין, את ערמומיותן, את פתיוהן, את בגידותיהן, את שקריהן ואת עגבנותן. הוא אוהב את כלן, את העשירות כעניות, את הצעירות וגם הזקנות, את החומות, הלבנקנות, השמנות, הדקות. הוא חש את עצמו בהיותו ביניהן או סמוך להן כגפשו שבעו. השאר ישאר עמן לעולם, בלי עיפות, בלי שעמום, מאושר בחברתן בלבד.

הוא יודע במלים הראשונות במבטי עינו, בבתי־צחוקו להראות להן כי הוא אוהב אותן, לעורר את שימת־לבן, לגרות את תשוקתן למצוא חן, להמריץ אותן לגלול לפניו את כל חמדותיהן, ובינו ובינה הקום כרגע סימפטיה חיה, רעות היצר הטבעי, מעין קרבת המזגים והתכונות.

אז תחל בינו ובינה מעין מלחמה של עגבנות "גלנמרית", וידידות נסתרה ולוחמת תאמר, תצר קשריה עד היותר לקרבה כמוסה בלב וברוח.

הוא יודע לדבר אליהן את הטוב בעיניהן, להבינן את אשר הוא חושב, להראות להן מבלי פגוע בתומתן לעולם, – מבלי פגוע בתומתן הכושלת והרופפה, – האות־סתר לזהמת הנשקפת

המיד מעיניו, הרועדת על שפתיו, היוקדת המיד בעורקיו; הוא ידידן ועבדן, עבד להתפוקותיהן ומעריץ את אור פניהן; הוא נכון לקריאתן, לעזרתן, לגונן עליהן כבעל ברית כמוסה; הוא מוסר נפשו עליהן כחפץ לבב, גם על אלה בהן שידען מעט, על אלה שלא ידע, על אלה שלא ראה מימיו.

הוא אינו מבקש מהן דבר זולתי קצת חבת-עגבים, קצת במחון או קצת לבוב, קצת חן-טוב או גם ערמוניות-בנד. בחוץ הוא אוהב את האשה העוברת ברחוב, אשר השיש עינה עליו. הוא אוהב את הריכה, ההולכת בגלוי ראש ועניבה. כחולה בשערותיה, פרח על חזה, ועיניה בישניות או עזות, בצעדה לאטה, או מהר, בתוך השואות המדרכה. הוא אוהב את הנבריות הנדחקות בהמון, את התגרנית הפעומה ההוזה על פתח חנותה, את היפהפיה המשתרעת בעצלתיים במרכבה מכוסה.

אך ימצא בחברת אשה יך בו לבו בחוקה ושכלו ער; הוא חושב עליה, מדבר בעדה, מתאמץ להפיק רצון ממנה ולהבינה כי הוא מרוצה ממנה, נכון לדברי חבה העולות על דל שפתיו, לסלסולים בעיניו, משהוקק לנשק את ידיה ולנגוע בכד שמלתה. בשבילו – הנשים מקשטות את העולם וממתיקות את החיים. הוא אוהב לשבת לרגליהן לשמו של העונג לשבת שם בלבד; הוא אוהב לפגוש את עיניהן, כדי להפוש בהן את מחשבתן המתחמקת והצעופה; הוא אוהב את קולן רק מפני שקול אשה הוא.

עמהן ולמען למד הצרפתי להרבות בשיחה ולחדד במוב טעם תמיד.

שיחה? מה זאת? מסתרים! זוהי תחבולה שלא להיות לשורח לעולם, לדעת ולאמר הכל בענין ובלבוב, להפיק רצון מכל דבר ריק, לקחת נפשות בדבר אפס. איכה נגביל במלים את זאת השיסה הקלה, זה הנוגע ולזי-נוגע בדברים, זה הצחוק בזיקי מלים המרחפות על פני הדברים הנקראים בשם שיחה?

הצרפתי הוא היחיד בעולם שיש לו רוח שנונים והוא לברו אוהבו ומבינו.

יש בו רוח שנונים החולף והעובר והקים לדורות, רוח
 תהתול של הרחוב או אשר בספרים .

החדוד במובן הרחב הוא דבר הקים לדורות. זאת היא
 הנשיבה האירונית או העליוה הנושבת בעמנו מיום החל לחשוב
 ולדבר ; זה הוא הרוח הכביר של מונטין ורפלי , האירוניה של
 זולמיר ובומרשי , של סן-סימון ושחוקהפלאים של מולר .

החרוד , מלת הבדיחה היא המטבע העוברת לסוחר של
 הכשרון הזה. אולם גם הוא עורנו רק צד-אחד , תכונה מיוחדת
 של השכלתנו הלאומית . הוא אחת חמדותיו היותר מצוינות- הוא
 היוצר את העליוות הספקנות של חיינו הפריזיים , את אי-הדאגה
 החביבה של מנהגינו ; הוא חלק מחביבותינו .

לפנים היו מחברים את משחקי השעשועים האלה בחרוזים -
 היום כותבים אותם בפרוזה . הם יקראו בשם - הכל לפי הזמן
 - סכתמים , מלים נאות , קוים , נקודות , קלמבורים . הם חולפים
 בעיר כולה וב"סלונים" , צצים בכל מקום על הבולכרים , כמו
 גם במונמרטר . ואותם של המונמרטר אינם נופלים לפעמים
 מאותם של הבולכרים . מפרסמים אותם בעתונים , והם מעוררים
 צחוק מקצה צרפת ועד קצה , יען כי אנו יודעים לצחוק .

מדוע מלה זאת ולא אחרת , - דמיון חדש של שני מבטאים ,
 שני רעיונות , או גם שתי הברות , איזה דבר הבל , ליצנות , -
 פותחים את סגור עליצותנו , מפוצצים פתאם כחומר מפוצץ
 את פרוז כלה ואת כל המדינה ?

מדוע יצחקו כל הצרפתים ? בעוד שכל האנגלים וכל
 האשכנזים לא יבינו לשעשועינו ? מדוע ? אין זאת אלא
 מפני שצרפתים אנחנו , מפני שיש לנו שכל צרפתי , כי
 חבלים נפלו לנו בנעימים - בצחוק .

ואמנם , די בשכל מעט כדי לעצור ולמשול בנו . רוח השנונים
 לוקחת את עמדת הכשרון . המלה השנונה מרוממת את האיש
 ומנשאה את שמו לדור דורים . לשאר אין ערך . העם אוהב את
 המבדחים אותו וסולח ליודעים להצחיקו .

די לשים עין על עקרה של ארץ מולדתנו למען הבין כי
 האנשים הגדולים שלנו עשו להם שם במלים נאות בלבד .

המושלים היותר שנואים נתחבבו ע"י ליצנות נעימה הנמסרה מדור לדור .

כסא המלכות בצרפת נשען על פתגמים מבדחים . מלים, מלים, מלים בלבד, דברי־לעג או עז, משמחות או מבדחות, המלים צפות למעלה בהיסתוריתנו, אשר היתה למאסף קלמבורים .

חלודויג המלך הנוצרי הראשון, קרא בשמעו קריאת ענויי המשיח:

— מדוע לא הייתי שם עם הפננקים שלי ! הנסיך הזה למען היות שליט יחידי רצח את בעלי בריתי ואת בני משפחתו, הוסיף פשע על פשע, ובכל זאת אנו רואים אותו כמלך נאור וחסיד .

— מדוע לא הייתי שם עם הפננקים שלי ? לא היינו יודעים עד מה מן המלך הטוב דנוברט, לולא לְמִדְנו הזמר איזה פרטים, כוזבים בלי תפונה, מחייו . פִּינְן ברצותו להורד את המלך כילדריג מכסאו, פנה אל הפפא זכריה בשאלה הערומה הזאת :

-- מי משניהם ראוי יותר למלוך : אם אותו הממלא באמונה את כל תפקידי המלך מבלי הקרא על שם המלך, או אותו הנושא את התאר הזה מבלי דעת לעצור במלוכה ?

מה אנו יודעים על לואי הששי ? לא כלום . סליחה ! כאשר שם אנגלי אחד את ידו עליו במלחמת ברְנוֹיִל ויקרא : "המלך נלכד ! " — ענה המושל הצרפתי האמתי הזה : "הטורם ידעת כי אין לוכדים מלך לעולם, גם בְּשִׁחְמָט ? "

לואי התשיעי, אף כי היה "קדוש", לא השאיר לנו מלה אחת למשמרת, ועל כן ממשלתו היא משועממת מאד בעינינו, זועפה, מלאה דרשות וכפורים ותשובה בלבד .

פיליפ הששי, האויל הזה, הפכה והפצוע על ידי עיר קרְסִי הלך לדפוק על דלתו מצודת עיר אַברוּא ויקרא : "פתחו, מזל צרפת לפניכם ! " הגנו מכירים לו טובה עד היום על מלת חִלּוּדְרֵמָה (צחוק־תונה) הזאת .

י'אן השני, השבוי בידי נסיך גלם, אמר לו בחן אבירים
וחביבות צרפתית: "אני אמרתי כי אתי האכל היום, אבל מזלי
אבה אחרת והנני אוכל עמך".

אין לכם חביבות גדולה מזו בעת צרה.
- "אל למלך צרפת לנקום נקמת הדוכס מאורליאן" - דבר
לואי השנים עשר, מי שהיה דוכס מאורליאן, ברחב-לב.
וזו היא באמת מלת מלך גדול, מלה הראויה להחרת על
לב כל המושלים.

פרנסוץ הראשון, התם הנה, הרודף בתולות, ושר הצבא
האמלל, הציל את זכרו ויעמור את שמו בכתר הוד שלא ישבח,
על קתבו לאמו אחרי מפלתו בפניה את דברי-רהב המעטים
האלה, "הכל אבד, גברת, זולת הכבוד".

האם המלה היפה הזאת אינה שקולה בעינינו כעת כנגד
נצחון? האם לא הגדילה את כבוד המושל יותר מכבוש ממלכה?
שכחנו את שמות רוב המלחמות הגדולות שנעשו בתקופה הרחוקה
ההיא, אבל האם נשכח לעולם את הפתגם: הכל אבד, זולת
הכבוד?

הנרי הרביעי: כדעו ברך, אדוני, זה הוא אמן! גלזו,
ספקן, ערום, כוזב, מתחפש, נוכל מאין כמוהו, רמאי אין משלו,
רודף זמה, שכור, בלתי-מאמין בשום דבר, - ידע לעשות לו
בהיסתוריה שם-עולם נפלא של מלך-אביר, נדיב, איש חיל,
נאמן רוח וישר באיזה מלות בלבד.

הנוכל! איכה ידע לשחוק בסכלות האדם!
- לך והתלה, קריליון איש החיל, נצחנו בלעדריך! - אמר
לשר צבאו.

אחרי דברים כאלה כל שר צבא נכון תמיד להתלות או
להרג על אדוניו.

ברגע שהחל את מלחמת אבירי הידועה אמר לחילו: "בנים,
אם יחסרו לכם מפקדים, האספו מסביב לסוסי הלבן. אהו
תמצאו תמיד בדרך הכבוד והנצחון".

האם יתכן, כי איש שידע לדבר ככה לפקידיו וחיליו לא
יצא תמיד כמנצח?

המלך קטן האמונה הזה, רוצה לרכוש לו את פרים, אבל עליו לבחור אחת משתי אלה: באמונתו (הפרוטסטנטית) או בעיר היפה, "הבל! - קרא: - פריז שוה, "מָסָה" (עבודה בבית התפלה), ויחליף את אמונתו כהחליף בגד.

אבל האם לא נכון הדבר, כי המלה היפה כסתה על הפשע המנונה עצמו? פרים שוה, "מָסָה", זה עורר צחוק בקרב כל נבוני הדעת ולא הוסיפו עוד להתרגז הרבה. האם לא היה לאב ולמנן לכל אבות המשפחה, בשאלו את מלאך ספרד, אשר מצאו שוחק בסוס עם הדופין (יורש העצר): - אדוני המלאך, האם אב לבנים אתה? הספרדי ענה:

- כן, הוד מלכות.

- אם כן - אמר המלך לבנו הקטן - רוץ הלאה: ויוסף לשחק עמו.

אבל הוא כבש לעולמי עד את לב הצרפתי, את לב האזרח ולב העם במלה היותר יפה שהשמיע מלך-שלטון מעולם. מלה גאונית, מלה עמוקה, מלת חסד במזמה וחקר רב. - אם יאריך אלהים ימי, אני רוצה כי לא ישאר בממלכתי אכר עני, אשר לא השיג ידו לשים תרנגול בסיר בכל יום ראשון.

במלים כאלה לוקחים נפשות, מושלים, עוצרים בהמונים הפותים המתפעלים מהן. בשהים, שלש מלים האר הנרי הרביעי את אופיו לדורות הבאים. אין לקרא שמו מבלי לעורר הכף את הזון הסוס הלבן וריח התרנגולות בסיר. לואי הי"ג לא יצר מלים. המלך העצוב הזה משל ממשלה עצובה.

לואי הי"ד השמיע את פתגם השלטון בלי-מצרים שלו עצמו: "הממלכה - זה אני".

הוא העריך את גאון המלכות בעצם תור פריחתה במלה: "כמעט כמו שחכיתי!"

אף הוא היה למופת למלים המדיניות הנפוחות, העושות

ברית בין שני עמים באמירה אחת: „אין עוד פִּרְנָאִים ! (ההרים בין צרפת וספרד).

כל ממשלתו כלולה בשתים, שלש המלים האלה.
 לואי המ"ו, המלך הנשחת, המגוהץ והמהתל השאיר לנו
 מטל נחמד מאי־דאגתו הפלכותית: „אחרי-גם המבול!“
 אלו היה ללואי המ"ו בינה לחבר מלה, היה אולי מציל
 את המונרכיה. בחרוד אחד היה נצל מן הגיליוטינה.
 נפוליון הראשון פור מלא חפניו מלים, אשר נפלו ללבות
 יחילו.

נפוליון השלישי השביח בפְּרִזָּה קצרה אחת את כל כעם
 האימפריה לעתיד בהבטיחו: „האימפריה היא השלום!“ האימפריה
 היא השלום. החלמה נאה, שקר נפלא! אחרי אמרו זאת היה
 בידו לקרא מלחמה על ארפה כלה מבלי ירא עוד מעמו. הוא
 כצא פהגם פשוט, ברור, לוקח לב, מסוגל לתפוש את הלבבות,
 אשר העובדות בטה נחשבו לעומתו. הוא עשה מלחמה בכינה,
 במכסיקה, ברוסיה, באוסטריה, בכל העולם כלו. אחת היא.
 יש אנשים המדברים עד היום בבמחה על שמונה עשרה שנות
 המנוחה אשר נתן לנו: „האימפריה היא השלום!“

ובמלים, במלים יותר מפלחות מכדורים, מגר רושפור
 לארץ את האימפריה, עד כי פור התפוררה.
 הפרשל מק־מהון עצמו השאיר לנו זכר ימי שלמונו: „פה
 אני ופה אשאר!“

ובמלה אחת של גמביטו מולמל גם הוא: „להשתעבר
 או להשכח!“

שני הפעלים האלה יותר אדירים ממהפכה, יותר עצומים
 מבריקדות (סוללות ברחובות), יותר אי־מנוצחות מחיל עצום;
 בשני הפעלים האלה הפך המריבון (נואם העם) את איש הצבא,
 הרם את כבודו, השמיד את כחו ואת גדולתו.

מה שנוגע למושלים עלינו כיום נפול יפלו, יען כי אין
 להם שאר רוח. הם יפלו יען כי ביום סכנה, ביום מהומה,
 ביום המוט ממשנה, לא ידעו לעשות צחוק ולהוציא את נשק
 בצרפת מידה.

מכל הפתגמים האלה אין גם עשרה שנאמרו באמת מפי
אומרים . אחת היא , די כי יאמינו כי נאמרו מפי אלה שייחסו
אותם להם .

„בארץ הנְּנָנִים צריך להיות נבן או להתראות כנבן“
- אומר זמר המוני .

בתוך כך דברו הסוכנים־הנוסעים על זכיון הנשים , זכיותיהן
והמקום החדש שהן רוצות לתפוש בחברה .

אחרים צדדו בזכות הדבר ; אחרים כעסו . הכרסני הקמן
התלוצץ בלי הרף ויכל את הארוחה והזכום במעשה מברת
באמת :

„זה מקרוב נאסף מיטינג גדול באנגליה שבו עסקו בשאלת
הנשים . מטיף אחד פתח בטעמים רבים בזכות הנשים ויסים
בפרזה הזאת :

- ואמנם , ההבדל בין האיש והאשה הוא קמן מאד .
וקול חזק , נלהב , נשמע בהמון :
- „עורה ! לחיי ההבדל הקמן ! “ .

סן־טרוֹפֶז , 13 אפריל .

בהיות הבקר יפה מאד , יצאתי לִמְנַךְ שרטרז־די־לה־דֶּרֶן .
שני זכרונות נשאוני אל החורבה הזאת ! זכר רגש הברידות
לאין קץ והעצב לא ימחה שהרגשתי במקום העזוב הזה וזכר זוג
אכרים זקנים , אשר הוליכני אליהם לפני שנה ידידי המורה דרכי
בארץ המוירים .

ישבתי בעגלת כפר גבוהה , יען כי אין לעבור בדרך הזה
במרכבת־קפיצים (1) ואלך בתחלה לאורך המפרץ ואראה בעבר השני
סנגד יער עצי אורן , מקום שה„חברה“ מכינה עוד תחנה .
ואמנם החוף הוא נפלא והארץ כלה נחמדה . הדרך הילך ומתעמק
בהרים ועובר את העירה קְרוֹגְלִין . והלאה ממנה הנני עוזב את
הדרך וסר הצדה ללכת בדרך חפורה הדומה למסלול של
פסי־ברזל .

נהר, או, יותר נכון, נחל גדול נוזל בצדו ומפסיק ככל
מאה ומאה מִטֶּר את ערוץ הדרך הזה, שוטף בו ואחר הוא נוטה
קצת הצדה, שב אליו, תועה עוד הפעם בהליכתו, עוזב את
ערשו וחוזר ושוטף על פני הדרך, אחר יפול לאחת התעלות,
יתעה בשדה אבנים; דומה כאלו החכים פתאם, ועושה דרכו
בו זמן מה, אבל פתאם ישתובב ויהפּרֵץ מחדש אל הדרך, אשר
יהפכו לבצה, שהסום שוקע בה עד חוהו והעגלה הגבוהה:
עד תיבתה.

אין בתים: פה ושם סוכות ופְּחָמִים. העניים שבהם גרים
בחורים. האם נשוה לנו כי יש אנשים גרים בחורים, כי הם גרים
שמה כל ימות השנה, חוטבים עצים ומוציאים מהם פחמים,
אוכלים פת ושום, שותים מים ושוכבים כשפנים במאורות,
בעמקי מערה צרה חצובה בחלמיש? אולם זה מקרוב גלו בתוך
העמקים שלא נחקרו האלה מתבודד, מתבודד ממש, הנסתר שם
זה שלשים שנה, ונעלם מפל, גם מן השופרים, שומרי היער.
מציאות הפרא הזה, שאיני יודע מי גלה אותו, נודעה
בלי ספק לקונדוקטור של הדיליג'נס אשר ספר הדבר לפקיד
הפוסטה, והוא ספר זאת למנהל או למנהלת הטלגרף, אשר
הביע המהונו עליו לפני אחד העוזרים של אחד מעתוני הנגב,
וזה עשה מזה פאמר־מטעמים לקוראים, שנעתק בכל עתוני
הפרובינציה.

הג'נדרמריה החלה לחפשו, ותגלה את המתבודד מבלי
שהחרידה אותו ממנוחתו; זאת אומרת, כי תעודותיו היו כתקונן.
אבל פוטונגרף אחד התעורר לחדשה הזאת ויצא לדרך, ויתעת
שלשה ימים ושלשה לילות בהרים, ובאחרונה צֶלַם איזה איש,
את המתבודד האמתי, לדברת אחדים, מזויף - לדברת אחרים.
והנה בשנה העברה הראני ידידי אשר גלה לי את הארץ המזוהה.
הזאת שני יצורים המלבבים בלי ספק יותר מן המסכן, שבא
להסתיר ביערות אי-החדורים האלה את יגונו, מוסר־לבו, יאושר
אשר לא ירפא או אולי את מאסו בחיים מהם.
וכך מצא אותם. בימי נדודיו והוא רוכב על־סוס בתוך

העמקים האלה , ראה פתאם אחוזה פורחת , כרם , שדות ובית דל אבל ראוי לדירה .

הוא נכנס שמה . אכרה זקנה כבת שבעים שנה פגשה אותו . בעלה אשר ישב תחת העץ קם לקראתו לברכו .
- הוא חרש , - אמרה .

זה היה זקן בן שמנים , גבה-קומה , חזק , חסון גיפה להפליא .

להם היה עבד ושפחה המשרתים אותם . ירדי אשר התפלא קצת למצא בשממה הזאת את הבריות המשוונות האלה שאל על אדותם , מה ומי הם . הם חיו פה מימים רבים ; השכנים כבדו אותם מאד ויחשבו כי יש להם טובה מעמה בביתם , בית אכרים .

הוא ראה אותם עוד איזו פעמים ויהי לאט לאט לאיש סודה של האשה . הוא היה מביא לה עהונים , ספרים , ויתפלא למצא אצלה רעיונות , או , יוהר נכון , שרידי רעיונות שלא פלל למצא כמותם בראש אכרה . אמנם היא לא היתה אשה שקראה ושנתה ולא משכלת ולא שנונה , אבל נראה כי בעמקי זכרונה נשארו עקבות רעיונות שכוחים , אותות חנוך נעורים נרדמים .
ויהי היום ותשאל לשמו .

- שמי הנסיך פ' .

כנראה התעורר בה אז החפץ להתפאר , המקנן עמוק בלב כל האדם ותאמר :
- הלא גם אני מבית אצילים .

ואחר הוסיפה , בספרה בודאי בפעם הראשונה את הדבר הנעלם מכל :

- הנני בת שר אלף . בעלי היה עוזר-פקיד בגדוד אשר אבי היה מפקדו ; אהבתיו ונברח יחד .

- ותבאו הנה ?

- כן , נחבאנו .

- ומעולם לא שבת לראות את בני משפחתך ?

- ה , לא ! זכור כי בעלי היה בורח טן הצבא .

– ולעולם גם לא כתבת לאיש ?

– לא !

– ולעולם לא שמעת דבר מכל הקורות את אביך ואת

ימך ?

– לא ! אמי מתה קודם לזה .

בפני האשה הזאת נשקפה ילדות, תום האנשים המתפרצים לתוך רשפי האהבה כמו לפי פחת בלי חשבונות . ויוסף לשאול אותה :

– האם לא ספרת מעולם את הדבר לאיש ?

– לא ! הנני מספרת זאת כעת, יען כי מורים חרש . כל הימים שהיה שומע לא נועזתי לספר הדבר . ועוד זאת, מעולם לא ראיתי איש, מלבד האכרים, מיום ברחי ועד היום .

– האם היית מאשרת, למצער ?

– כן ! מאשרה מאד . הוא האשירני אושר רב . מעולם לא נחמתי על מעשי .

ואלך גם אני בשנה העברה לראות בעיני את האשה הזאת, את הזוג הזה בהולך לראות עצמות קדושים .

הבטתי בעצב, בתמהון, בפליאה ובבוז אל האשה הזאת אשר הלכה אחרי האיש הכפרי הזה, אשר נלקחה שבי בידי פקיד החיל „ההוסר“ ואשר הוסיפה לראות אחר כך מתחת לסחבות האכר את אדרת התכלת, את חרבו על ירכו ומגפי הדרבונות על רגליו .

אולם גם הוא גם היא היו לאכרים . בעצם המקום השמם הזאת הסכינה לחיים האלה בלי חמורות, בלי מותרות, בלי כל עדינות ; הסתגלה לדרכי החיים הפשוטים האלה, והיא אֶהְבֵּהוּ עוד . היא הייתה לאשת עַם־הארץ, לבושה בשבים ושמלת בדרשק, היא אכלה בקערת חמר, בשבתה בכסא של קש אל שלחן עץ, בליל כרוב ותפוחי אדמה בחלב, היא שכבה על שק הבן בצדו .

היא לא חשבה מימיה על דבר זולתו . היא לא התגעגעה על העדיים, לא על אטון משי, לא על הכסא הרך, לא על חום ערנים של החדרים הכפוארים בצבעים נעימים, לא על נועם

הכסתות, אשר ישקע בהם הגוף וינוח. לא היה לה סימיה צורך ברבר זולתו! רק שהוא יהיה עמה שם! יותר לא בקשה דבר. בעודה צעירה מאד עזבה את חיי ה"עולם", את אלה אשר צרלוה, טפחוה, אהבוה. היא הלכה עמו לברו לעמק השמים הזה. והוא היה הכל בעדה. כל מה שחפצה, שהותה, שצפתה לו מילדותו, כל מה שיחלה לו כל הימים; הוא מלא את חייה אושר מפה אל פה. אי אפשר היה להיות מאושרה יותר. ועתה הלכתי לשוב ולראותה בתמהון ובכוז הכמים, אשר רחש לבי לה.

היא גרה בעבר ההר השני, אשר התנשא עליו בית הנזירים. המרככה הוליכהני עד היאור ומשם ירדתי במשעול הצר אשר אין לעבור בו כי אם רגלי או רוכב על פרדה. ואעלה לבדי בחשכת יער פלאות מלא כפות עצים מסובכות ושלל ריחות, ופה ושם נראו צורים הנוצצים מקרני השמש-החודרות מבינות לענפים, מעל לעמקי אופל הנשקפים למרחוק. חמותי. דמי נול בבשרי, חשתי אותו מתרוצץ בקרבי, מהר, דותח, מהיר, שקול, מדוד וצודד נפש כשירה. כשירה החיה הגדולה של החיים המתרגשים לאור השמש. הייתי מלא רצון, אומץ. מהרתי ללכת ואני מטפס על הסלעים, קופץ, רץ, דוהר ובכל רגע ורגע גליתי ארץ יותר רחבה, מירת ענק של בקעות שוממות אשר אף גג אחד לא התנשא עליהם. ואניע אל פסנת ההר אשר פסגת אחרות יותר גבוהות התנשאו מעליו, ואראה על גבנון ההר אשר סנגד, מאחורי חורשת ערמונים, חורבה שחורה, גל של אבנים ובנינים ישנים. התמוך באַרְקָדוֹת גבוהות. כדי להגיע אליהם נטל עלי לֶסֶב ולעבור את החורשה, העצים הזקנים כאַבְּיָה (הַמְּנִזָּר) עצמה, העצומים, המשחתיים, הגוססים, האריכו ימים מן חצר-המות הזה. אחדים מהם נפלו מבלי-יכולת לשאת עוד סבל שיבתם, מאחרים שנכרת ראשם מעליהם נשאר הגזע הנבוב הרחב בלבד, אשר יכלו להסתר בו עשרה אנשים. כלם נראים כחיל גדול של ענקים עתיקי ימים ומְפִי רעם הנושאים לשמים ראשם בגאון ללכדם כביכול. בְּפֶל נְפֶרֶת הקרחה, שבאה בחיי

השרשים הנרקבים של יער הפלאות הזה, אשר דבר לא יצמח עוד מתחת לעצו, וגם העשב הוא יקר מאד על קרקע האבן מסביב.

הנה שני מעינות או ברכות סתומים להשקות את הפרות. הגני קרב אל המנזר ומוצא את כל הבנינים העתיקים, שהקדומים שבהם שיכים למאה הי"ב והחדשים יותר הם מעונות למשפחות רועים.

בחצר השניה הגנו רואים עקבות בהמות הנותנות אותותיהם, כי עוד נשאר שריד לחיים במקומות האלה. אך בעברי את החדרים ההרוסים הדומים לחורבות בכלל, באתי לפרוזדור ארוך ונמוך, אשר גגו עודנו קָנָם והפרוזדור סובב עֲזָרָה קמנה, שפניה מכוסים בקוצים ועשבים גבוהים. בשום מקום בעולם לא חשתי בלבי סבל מְלִנְכוּלִיָּה נכאה וכבדה כמו במקום הטיוול העתיק והעצוב הזה של הנזירים. ואמנם, צורת תקרות־הקשת ורוחב המקום מוסיפים על ההרגשה הזאת, על לחץ הלב, ומעציבים את הנפש למראה העין, כמו שקו נאה וישר של פסל חי משמח את העין הרואה. האיש אשר בנה את המקלט הזה נואש בודאי מן החיים לגמרי אם השביל ככה לברא לו את מקום הטיוול המר הזה. בין החומות האלה יתעורר בנו החפץ לבכות, להאנח ולגרות את פצעי־הלב, להגדיל, להרחיב עד בלי די את כל היגונים הכלואים בקרבנו. מפסתי על אחת הפרצות לראות את הכבר מסביב והנה אין דבר מסביב - זולת המות. מאחורי המנזר - הר אשר ראשו בשמים, מסביב שרידי יער הערמונים ולפניה עמק והלאה עוד עמקים, - ועצי אורן, ים של עצי אורן. ושם, בקצה האופק עוד עצי אורן של ראשי ההרים.

עברתי מזה עד בואי אל יער עצי־פקק אשר נפעמתי ונכהלתי מאד בו בשנה העברה.

זה היה יום סגריר מימי אוקטובר בזמן שמקלפים את הקליפה מן העצים לעשות ממנה פקקים. מקלפים את עורם מהם משרשם ועד ראש צמרותיהם, עד כי הגזע יהפך אדום כלו, אדום כדם, כבשר איש שפשטו את עורו מעליו. והאר העצים משונה: הם מעוקמים, דומים ליצורים בעלי מום, לנככפים המתעוים

ומפרפרים בשבץ; נדמה לי פתאם, כי נמצאתי ביער של דוונגים, ביער הדמים של הגיהנם, שבו נמצאים האנשים המשחתים מרב ענוויהם והם דומים לעצים קשרשים בארץ, ביער שהחיים נוזלים בו תמיד ביסורי איך-סוף, יסורים הבאים מרב פצעי הדם האלה. לכי התחמץ והתעלף למראם, ויפעלו עלי פעולה דומה למראה הדם על חולי עצבים, או למראה איש שנרמס או שנפל מעל הנג; וההרגשה הזאת, ההתרגשות הזאת חזקו עלי כל כך, עד כי האמנתי כי שומע אני קול תלונות, צעקות, אנחות רחוקות לאין מספר. וכאשר ננעתי באחד העצים למען השב רוחי נדמה לי כי ידי אדומה כלה מדם.

אמנם ביום הזה היו העצים בריאים ושלמים, כי מרם באה עת הפשטתם.

סוף סוף ראיתי את הדרך המוליך אל החצר שבו הסתתר אושר הונג, ועוד מרחוק הכרתי את האיש המתהלך בכרמו. מה טוב, אם אמצא את האשה לבדה בבית.

ואראה שפחה כובסת לפני הפתח.

– גבירתך בבית? – שאלתי.

היא ענתה זרות בהברת הנגב:

– לא, אדוני. זה ששה ירחים איננה.

– המתה?

– כן, אדוני.

– ובשלמה?

האשה פקפקה ואחר לחשה:

– היא מתה, מתה.

– אבל בשלמה?

– מנפילה.

– מנפילה? מהיכן?

– אבל... מן החלון.

נתתי לה עשרים סו ואומר:

– ספרי לי.

היא חפצה, כנראה, מאד לספר את הדבר, ובלי תפונה

חזרה ושנתה את המעשה במשך ששה ירחים, יען כי ספרה אותו באריכות כדבר ידוע ושגור בפיה.

אז נודע לי מפי השפחה, כי לפני שלשים שנה היה לאדוניה הזקן, החרש, אהובה בכפר הסמוך, וכאשר נודע הדבר לאשתו במקרה מפי ענלון עובר אורח אשר ספר זאת להומו, מבלי דעה, רצתה לעלות על הגג בזעקת שבר, והתפרץ דרך החלון, אולי גם מבלי מחשבה תחלה, אבל משוללה מעצמת הכאב של שנוצת-פתאם אשר דחפתה בלי הדעת, כמו בתגרת שוט הדולק, והפל ארצה והמת.

הוא לא ידע מאומה, הוא אינו יודע עד היום, הוא לא ידע לעולם – כי חרש הוא.

אשתו מתה, זהו הכל, הלא אחרית הכל למיתה.

ראיתו מרחוק נותן פקודות לפועלים.

ואראה את המרכבה אשר חבתה לי בצל העץ ואשוב לסן-טרופו.

14 אפריל.

אמש שכבתי במרס הגיעה השעה התשיעית, והנה מסרו לי מלגרמה מאת אחד מידידי האהובים, אשר הודיעני:

„הנני במונמו קרלו על משך ארבעה ימים, והנני שולח את הדפשה לכל חופי חבל-הים. בוא אפוא לראותני“.

והנה התשוקה לראותו, התשוקה לדבר עמו, לצחוק, לשוח על העולם, על הדברים, האנשים, לדבר לשון הרע ירכילות, לשפוט, לחיב, להניח, לפטפט, התלקחה בי באש בוערה. עוד בבקר הייתי מתעצב מאד לקריאה הזאת ובערב שמחתי בה, התאויתי להיות כבר שמה, לראות את אולם הקסטורן הגדול המלא נשים, לשמוע את שאון האנשים במקום הזה, אשר מספרי גלגל השחוק מושלים בכפה בכל הדברים כקדושה בעת התפלה.

קראתי לברנר ואצוהו להיות הכן לשעה הרביעית לצאת למונקו. הוא התחכך ויאמר: „אם האויר יהיה יפה, כי הבוזממר יורד“.

הכמחתי כי יהיה אויר יפה ואלך לשכב . שכבתי ונרדמתי .
קמתי ראשונה ואעיר את המלחים , אשר דאגו מאד את האויר
למרות בטחוני , ויבקשו להעלות את הצנה למעלה , אבל אני
אמרהי כי לא כדאי .

ואולם אך סבבנו את המגדל אשר על שרטון החול רָבִיו ,
החלו הגלים לטלטל את ה"דוד־נעים" למרות הצוק קמרה , אשר
הגין בעדנו , והגלים - דומים לגבעות סים ההולכות זו אחר זו
בלי שאון , בלי קצף , איומה , בלי זעף , מפחידות בדומיתן .
דבר לא נראה , זולת הרגשת העליות והירידות של האניה
ביום האופל .

- רוח חזקה היתה בים הלילה . מאושרים נהיה אם נבוא
בשלום , - אומר ברנר .

היום האיר מעל למשברים האלה ונביט שלשתנו הימה
לראות אם ישוב הנחשול . - ובתוך כך שמה הספינה מהר דחופה
מרוח־אחור וכמי הים ונִפְצָא נכח אֲנִי . נועצנו הַגֵּלֶךְ לָקֵן
מדאגת האויר , או לניצה בסבבנו את האיים .

ברנר בחר בקן , אבל בראותי שהרוח אינו חזק עוד
גמרתי ללכת עד ניצה .

במשך שלש שעות הלך הבל למישרים , אם כי הספינה
הקטנה העניה התגודדה כפקק במשברים העמוקים האלה .

מי שלא ראה את הים במרחבו , את יס־ההרים ההולכים
מהירים וכבדים הנבדלים בעמקים עמוקים , המשנים מקומם מרגע
לרגע , חסרים ומלאים בלי חשך , - אינו יודע , אינו משיג את
הכח המסִקֵּרִי , המסוכן , המבעית והנשגב של הגלים .

צנתנו הקטנה שמה מרחוק אחרינו קשורה בקצה חבל ארוך
כארבעים מטר , בתוך התהו הנוזל והמתחולל הזה . היא נעלמה
מעינינו בכל רגע ופתאם שבה להופיע בראש גל שוחה כצפור
לבנה גדולה .

הנה קן בעמקי המפרץ ; סנט־הונורי עם מגדלו בלב
המים , ולפנינו צוק אנטי־ב .

הרוח התחזק לא־מִלֵּאֵם , ועל כרבולת הגלים נראו כבני
צאן לבנים כשלג ההולכים מהר כל כך , ואשר עדרם הגדול

והרב לאין קץ רץ בלי רועה ובלי כלב תחת שמי האין־סוף.
 – הלואי שנגיע עד אנטיב, – אמר לי ברנר.
 ואמנם, משברי־הים באים, מתנגשים בנו ברעש עצום
 ונורא שלא יתואר. הדכיים דוחפים אותנו, מטלטלים אותנו
 לעמק פי ההומות שאנו יוצאים מהם ומתישרים בתנודות נוראות.
 קצה המפרש הוסר, אבל מוט הבר נוגע בגלים לרגלי כל
 תנודת הספינה הצדה, כאלו התכון לקרוע את התורן, אשר עוד
 מעט ויתעופף יחד עם נסו וישאירנו לבדנו משוטטים ואובדים
 במים הזועפים.

והנה ברנר קורא:

– הצנה, אדוני.

ואשא עיני ואראה גל־גדול ממלא את האניה הקטנה,
 גוללה, מעמפה בקצף ושב לבלעה. הוא קרע את החבל המקשר
 אותה אלינו ויקחנה אתו כשלל מנצח, אשר עוד מעט וישליכנה
 אל אחד הסלעים אשר בצוק.
 הרגעים נראים כשעות. אין לעשות דבר, נמל ללכת,
 נמל לחתור אל הרצועה אשר נגדנו וכאשר נסב אותה נחסה
 שם וננצל.

לאחרונה הננו מגיעים אליה! הים הוא מעתה שקט,
 חלק, מוצק, סכך במור הסלעים ורצועת האדמה הארוכה – הוא
 צוק אנטיב.

והנה הנמל אשר יצאנו ממנו רק לפני איזה ימים, אף
 כי דומה אני, כי הנני בדרך זה לי חדשים, והננו נכנסים
 אליו בחצי היום.

המלחים מלאים שמחה, אם כי ברנר משנה בכל רגע:
 – הוי, אדוני! הצנה הקטנה העניה, לבי עלי דוי, כי
 ראיתיה אובדת שם בין הגלים.

ישבתי ברכבת ההולכת בארבע שעות ללכת לסעוד
 בחברת ידידי בנסיכות מונקו.

הייתי רוצה לדבר בשעת הכושר באריכות על הממלכה
 הנפלאה הזאת, הקטנה מאחד הכפרים בצרפת, אבל בה יש
 מושל שליט מחלם, שרי כהונה, חיל ישועים וסמינרסטים יותר

גדול מצבא הנסיך, צבא-טורים אשר תותחיו כמעט העלו חלודה, נמוס-החצר יותר צרמוניי מאותו של לואי הי"ד; עיקרי הינים יותר עריצים מאותם של וילהלם מפרוסיה, כל אלה חברו לסבלנות לחמאי האדם אשר לכל בהם יחיו המושל, שרי הבהונה, הישועים, הסמינריסטים, המיניסטרס, הצבא, הפקידות, כל העולם כלו.

אולם נברך נא את מלך השלום הטוב הזה המושל בשלום מבלי פחד חרב אויב ומהפכות בעמו הקטן המאושר בתום הצרמניות של החצר, אשר כתומם נשאר בהם מסורות ארבעת הקידות, עשרים ושש נשיקות היד וכל הנמוסים הנהוגים לפנים מסביב למושלים אדירים.

אולם המלך הזה אינו דורש דמים ואינו נוקם ונוטר וכשהוא מתייב את אחד האנשים חובת גלות, יען כי יש שהוא גוזר גלות, הוא ממלא את מרת הדין בזהירות יתירה.

האם צריך אני להביא ראיות?

משחק בגלגל קשה-עודף חרף ביום אכדו הון רב את המושל. ויגרש על פי פקודה.

כחודש ימים היה משומט הגולה מסביב לגן העדן האסור. מיראתו את להט חרב הכרוב בצורת חרב שומר. ובאחרונה נועז ביום אחד לעבור את הגבול ויגיע בשלשים דקים ללב הארץ ויחרר אל הקזינה. אבל פתאם העמידו אחד הפקידים.

- הלא הגלית מזה, אדוני?

- כן, אדוני, אבל אני יוצא מזה ברכבת הקרובה.

- אם כן, טוב מאד, אדוני, יכול אתה להכנס.

ומדי שבוע הוא שב. בכל פעם הפקיד מעמידו ומציע

לפניו את אותה השאלה, שהוא עונה עליה בנוסח אחד.

האם אפשר למדת משפט יותר מתוקה בעולם?

אבל באחת השנים האחרונות קרה מקרה רב הערך ויחיד

במינו בממלכה.

מעשה רצח אירע.

איש אחד, יליד מונקו, ולא אחד הנכרים הנודדים הנפגשים

לרכבות על חבל הים, בעל אשה, הרג בשעת בעסו את אשתו.

והוא הרגה בלי כל סבה מוצאת, בלי תואנה מתקבלת. ההתרנשות רבה בכל הנסיכות.

בית הדין העליון נאסף לשפוט את המקרה שלא היה כפיהו לפניו (מעולם לא קרה עוד מעשה רצח במדינה) ויחייב פה אחד את הרוצח מיתה.

והמושל הזועם קים את גזר הדין.

נשאר מעתה רק להמית את הפושע. אבל דבר אחד עצר בעדם: בכל המדינה לא נמצא לא כֶּף ולא גליומינה.

מה לעשות? בעצת סגן עניני החוץ בא הנסיך בדברים עם ממשלת צרפת להשיג מאתה בהלואה כורת ראשים יחד עם מכונתו.

המשא ומתן ארך בכינים מריום בפריז, ולאחרונה ענו בשלחם רשימת הוצאת ההולכה של מכונת המות והמומחה. בסך הכל – ששה עשר אלף פרנק.

הוד המושל המונקי מצא כי העסק הזה יעלה לו ביוקר מאד; הרוצח אינו שוה בודאי את המחיר הזה. ששה עשר אלף פרנק בעד ראש. לא ולא!

אז פנו בשאלה לממשלת אימליה. מלך בודאי ולא ירבה לדרש כרפובליקה.

והממשלה האימלקית שלחה רשימה העולה לשנים עשר אלף פרנק.

שנים עשר אלף פרנק! צריך יהיה לשים מס חדש, מס על שני פרנק לגלגולת כל תושב.

די יהיה בזה לעורר מהומות לא ידעון במדינה.

ויחשבו להסיר את ראש הבליעל על ידי חיל פשוט. אבל הנגרל אשר נמלכו בו ענה בפקפוק, כי מאד יכול היות שאין לחילוי די נסיון לבצע פעל בזה הדורש נסיון גדול ורגילות לשלוט בחרב.

אז יאסף המושל את בית דין העליון שנית ויגיש לפניו את המקרה המסוכך הזה.

זמן רב התיעצו מבלי מצא מוצא של מעם. לבסוף הציע

ראש הבית-דין להחליף את משפט המות, במשפט מאסר עולמים .
ויחלימו בן .

אבל אין כלא במדינה . נמל ליסר כלא ולמנות שומר אשר
יערב את האסיר לממשלה . במשך ששה ירחים התנהל הכל
למישרים . האסיר שכב כל היום על שק תבן בכלאו ! והשומר
עשה גם הוא כמעשהו על הכסא אשר לפני הפתח בהביטו על
הנוסעים העוברים .

אבל הנסיך הוא מושל בחשבון , וזהו חסרונו היותר קטן .
הוא דורש כי יביאו לו חשבון מכל ההוצאות , גם הקטנות ,
הנעשות בממלכתו (הרשימה אינה ארוכה ביותר) . וימסרו לו
את מכסת ההוצאות בנוגע להפקודה החדשה של כלכלת
האסיר והשומר וימצא , כי משכורת האחרון היא למעמסה על
חשבון אוצר המושל .

בתחלה עשה העויה בלבד , אבל כאשר חשב כי הדבר
יכול להקישך לעולם (הנידון היה צעיר לימים) העיר את סגן
ראש בית המשפט לבקש עצות לגרוע את ההוצאה הזאת .
המיניסטר התייעץ בראש בית דין , ושניהם נמנו וגמרו
להעביר את פקודת השומר .

האסיר , הנעזב לנפשו , ימהר לברוח ובוה יפתור את
השאלה , להשביע רצון הכל גם יחד .

השומר הושב אפוא לביתו ולמשפחתו , ועוזר הטבח של
ההיכל נתמנה לשאת בבקר ובערב אכל לנאשם ; אבל הוא גם
לא נסה לקרוא דרור לנפשו .

ויהי היום , כאשר שכחו להביא לו לחם חוקו , הלך לו
במנוחה לבקשו ; ומאז היה נוהג , כדי שלא להמריח את הטבח ,
לבוא בשעות האכילה אל ההיכל לאכול יחד עם אנשי השרות
אשר התרועע עמם .

אחרי הארוחה היה הולך לטייל עד מונטו קרלו . לפעמים
היה נכנס לקוינו לנסות אשרו בחמשה פרנקים על השלחן הירוק ,
ובכל פעם שזכה בגורל היה מרשה לעצמו לסעוד לבו בסעודה .
טובה בבית משהה ספורסם . אחר היה שב לכלאו ואת הדלת
סגר בעדו בזהירות יתרה .

הוא לא החסיר משוב ללון שם אף לילה אחד .
המצב הזה היה לצורח מאד - לא על הנידון כי אם על
השופטים .

הבית-דין נאסף עוד הפעם ויגמור לצוות לפושע לעזוב
את ממלכת מונקו .

כאשר נחתם גזר הדין , ענה האיש ברור :
- הנכם עושים צחוק לי . מה אעשה אפוא ? אין לי כל
מקור עוד לחיים . אין לי משפחה . מה חפצכם כי אעשה ?
דנהם אותי למיתה ולא המתם אותי , החשיתי . אהר דנהם אותי
למאסר עולם והמסרוני ביד שופר , ותשובו ותקחו את שומרי ,
ולא אמרתי דבר . היום אתם רוצים לגרשני מן הארץ , אבל
לא . אסיר אני , אסירכם , אשר שפמתם ודנתם . הנני ממלא את
ענשי באמונה . פה אשאר .

הבית-דין העליון נבוכ . הנסיך מלא חכה ויצו לבקש עצות .
וישובו להתייעץ .

אז הוחלט להציע לחומא פרס של שש מאות פרנק לשנה ,
רק כי ילך מזה לגור בתוך לארץ . הוא נאות . וישכור כבדת
אדמה במהלך חמשה רגעים מגבול ממלכת מושלו לפנים והוא חי
חיים טובים על אדמתו , זורע ומעבד ירקות ושחק למושלי
ארצו .

אולם ה"חצר" של מונקו לקח מוסר סוף סוף מן המעשה
הזה והחליט לבוא בדברים עם ממשלת צרפת . כעת הוא מוסר
לנו בצרפת את הנדונים של הנסיכות שאנו מהגים אותם מן
המסלה בשכר ממוצע .

בארכיון של הבית דין במונקו יש לראות את הפקודה
הקובעת פרס לנידון-הלך הזה למען הגיעו לעזוב את אדמת
מונקו .

מנגד להיכל הנסיך מתנוסס המוסד המתחרה אתו והוא
ה"רוליטה" (בית השחוק) . אבל אין שנאה ואין קנאה בין שניהם ,
כי האחד תומך את השני ומועדו . משל יחידיו במינו הוא
מחזה שהי משפחות שכנות ועצמות החיות בשלום בממלכה
קטנה , משל המחויב את זכר בית הקפולטים והמונטקים (של

שכספיר ב"רם ויעל". פה בית המושל ושם בית המשחק,
 החברה הישנה והחדשה המתאחות יחד לצלצול הזהב.
 ובה במדה שקשה הכניסה לחדרי הגסיך, בה במדה קל
 להכנס אל חדרי הקזינה הפתוחים לרוחה.
 הנני הולך לאלה האחרונים.

צלצול הכסף מתמיד כשאון גלים; שאון עמוק, קל,
 נורא, ממלא את האוון, אך יבאו הביתה.
 אחר הוא ממלא את הגפש, מניע את הלב, מסכסך את
 השכל, מבלבל את המחשבות. בכל נשמע את השאון השורר,
 הצועק, הקורא, המסית.

מסביב לשלחנות המון משחקים נורא; השמרים של כל
 חלקי העולם והחברות בלולים בחברת נסיכים או מלכים לעתיד,
 גבירות העולם, אורחיים, מלויים ברבית, בנות־קלון, ערב־רב
 יחיד במינו של אנשים מכל הגזעים, כל הכחות, כל המינים,
 המוצאים, מזויזים של הוללים רוסים, ברזילים, משיליים,
 אימלקים, ספרדים, אשכנזים, נשים זקנות, עגבניות צעירות
 ובידיהן שק קטן שבו סגורים מפתחות, מטפחת ושלש מטבעות
 בנות מאה פרומה, האחרונות הנוערות לשלחן הירוק לרגש אשר
 יאמינו כי מזלם גורם.

הנני נגש לשלחן הירוק והנני רואה... פנים חורים, מצח
 זועף שפתים מכוצות, וכל מראה מעוה ורע... האשה הצעירה
 מחוץ אני היא, האדובה היפה אשר ראיתה ביער לנגה
 השמש ועל החוף לנעם נגה הירח. והוא יושב יכעת לנכחה,
 זועף ומלא רוגז, וידו מכסה על איזו מטבעות זהב.

— שחוק על המרובע הראשון — אמרה לו.

הוא שאל בחרדה:

— הכל?

— כן, הכל.

הוא מניח את המטבעות זו על זו.

הממונה מסבב את הגלגל. הכדור רץ, מחולל, עומד.

— עמד מלכת, — קורא קול, ויוסף כרגע:

— עשרים ושמונה.

האשה הצעירה התגודדה ותאמר בקרי ובקצור :
 – גלכה מזה .
 הוא קם מבלי הביט אליה וילך אחריה . ניכר כי דבר
 מה הושג ביניהם .
 ואחר אמר :

– פרחה האהבה . היום אינם במישרים ...
 ויד דופקת בשכמי ואסב את עיני ואראה את ידידי

נשאר לי רק לבקש סליחה על שהרביתי לדבר בי . כהבתי
 בשבילי לבדי את הספר היומי של ההרהורים אשר הרהרתי , או ,
 יותר נכון , השתמשתי בכרדיותי הנודדת לעצור בעד הרעיונות
 התועים המרחפים במוחנו כצפרים .

בקש בקשו ממני לפרסם את העמודים האלה הכתובים
 בלי השכל , בלי חבור , בלי עבוד , ההולכים זה אחר זה בלי
 כל סבה והקלים פתאם בלי כל מעם , רק מפני שנחשול שבים
 שם קץ לנסיעתי .

הנני נעתר לבקשה הזאת . אולו משגה אתי .

הספר היומי הזה אינו כולל שום מעשה ושום מאורע
 מענין . כאשר עשיתי באביב האחרון סבוב קמן על חופי הים
 התיכון – שעשועים היו לי לכתוב בכל יום מה שראיתי ומה
 שחשבתי .

בסך-הכל ראיתי מים , שמש , עבים וסלעים – איני יכול
 לספר דבר אחר – ואחשוב מחשבות , כמו שחושבים בעוד גלי
 הים מגיעים , מי־שנים ונושאים אותנו .

הילדה חזק.

I.

נושא המכתבים מדריך רמפיל, אשר אנשי המקום קראו לו פשוט מדרי, יצא בשעה הרגילה מבית הפוסטה של רואי-ליטור. הוא עבר את העיר הקטנה בפסיעות גסות של מי שהיה תל רגלי; אחר כן עבר לרוחב האחו השייך לכפר גיליום למען הגיע אל שפת נהר ברינדיל, שמשם הלך ישר עד כפר קרולין, מקום החלה חלוקת המכתבים שלו.

הוא הלך מהר לאורך הנהר הצר, אשר מימיו חמרו ויהגעשו וישוקו בין גדות הירק המשתרע תחת צל עצי-בכאים. ובמקומות שאבנים גדולות עצרו בעד השמש נראו שבלות מים, שהתפצלו לזרמים דקים והתפתלו כענקים סביב לצואר האבנים בעניבות קצף. לפעמים סאנו בקצף או חרש מפלי-מים קטנים שהסתתרו מתחת לעלים רעננים, מתחת לשיחים ענפים, מתחת לנג הדשא; והלאה קצת התרחבו החופים ויהי הנחל ליאור שקט קטן, אשר שחו בו דגים קטנים בתוך הסוף הירק המזדעזע בעסקי המים השקטים.

ומדריך עודנו הולך מבלי ראת דבר, תפוש ברעיונו בלבד: "המכתב הראשון הוא לבית פואכרון, ועוד אחד למר רנדה; אם כן, טוב אעשה אם אעבור את החורשה". הכתונת הכחולה שלו החגורה בחגורת עור שחורה, בגלתה ונעלמה לרגעים בתוך ירק הבכאים; ומקלו, מקל עץ תדהר עב, צעד גם הוא בד כבד עם צעדי רגליו. הוא עבר את הנהר על קורת עץ הנטויה עליו כן

הקצה האחד למשנהו, ויֵאָחֶזוּ בחבל המתוח לרוחב הנהר וקשור לשתי יתדות התקועות בחופים.

החורשה, אחוזת מר בְּנִרְכָה מֶר (ראשי-העדה) קרנלין ובעל הנכסים היותר עשיר במקום ההוא, היתה מעין יער עצים עתיקים, עצומים, ישרים ונבוהים כעמודים ומשתרעים לאורך חצי מיל על שפת הנהר השמאלי אשר היה לו לגבול. ועל שפת המים צמחו שיחים גדולים לחום השמש; אבל מתחת לעצי החורשה לא נמצא דבר מלבד חציר, רך ולח, אשר הפיץ באויר ההומם ריח קל של חלודה וענפים נרקבים.

מדריק עצר מעט את צעדיו, הסיר את הכובע השחור העגור וְטוֹ אָדוֹם מעל ראשו ויטח את הזעה ממצחו; כי חם היה כבר בשדה, אף כי טרם הגיעה השעה השמינית בבקר. כאשר נח מעט, כמה ראשו וישב להחיש צעדיו כבראשונה וירא והנה מתחת לאחד העצים סכין קמין, סכין של ילד, וכאשר הרימהו מצא עוד בית-אצבע להפירה ותיק למחטים במרחק עוד שני צעדים.

הוא לקח את החפצים האלה ויאמר למסור אותם לירי הַמֶּר, וישב ללכת בהביטו מסביב אולי ימצא עוד איזה דבר.

ופתאם עמד נדהם פְּלוֹ : במרחק עשרה צעדים נראה נוף ילד ערום שוכב על החציר. וירא כי נערה קטנה היא – כבת שתיים עשרה שנה. ידיה היו פרושות, רגליה פשוטות, פניה מכוסים כמטפחת. כתמי דם מעטים נראו על השוקים. מדריק התקרב על ראשי אצבעותיו, כי ירא להשמיע קול צעדיו כִּשְׂחַד לא ברור.

מה זה? היא ישנה? בודאי. אבל מי זה ישן ככת בחוץ בעירום כל בשבע שעות וחצי בבקר מתחת לעצים הלחים? אין זאת כי מתי היא, כי נעשה מעשה רצח! רעד קר חלף בעצמותיו לרעיון הזה, אף כי היה איש צבא לפניו. מעשי רצח היו יקרים מאד במקום הזה, ומה גם רצח ילדה; אבל כל פצע לא נראה על גופת מלכד הדם המועט הקפוא על רגליה. איבכה זה רצחו אותה? §

הוא עמד קרוב מאד אליה ויביט עליה נשען על מקלו . בלי תפונה ידעה, יען כי ידע את כל תושבי הסביבה ; אך מבלי יכולת לראות את פניה לא יכול להכירה . הוא גחן עליה להסיר את המטפחה מעל פניה ; ויעמוד פתאם בעור ידו נטויה , עצור ממחשבה שעלתה על דעתו .

האם יש לו רשות לשנות באיזה דבר את מצב הגוויה לפני בקורת שלוחי בית דין ? הוא תאר לו בדמינו את הבית דין בדמיון גנרל כעסן אשר אין דבר נסתר מעיניו ואשר עין אבדת כפתור מן הבגד דומה למאכלת תקועה בבטן . מי יודע אם לא במטפחת הזאת ימצא את האות הראשי ; אולי הוא המפתח למצוא בו פשר דבר , אשר יאבד ערכו בגעת בה יד איש שאינו מומחה לדבר .

או קם ויחל לרוץ אל הפך ; אך הוא עמד פתאום : אם הילדה עודנה חיה במקרה , הן לא יוכל לעזובה במצב כזה . אז כרע לאט על ברכיו , ויושט את ידו אל רגלה ויאחו בה . היא היתה קרה , קפואה מאותו הקור האיום של גוף מת , קור שאינו נותן מקום לשום ספק עוד . הוא חש בעצמו למנע הזה - כמו שספר אחר כן - כי לבו נהפך בקרבו ולשונו דבקה לחכו . ויקם וירץ מהר אל בית הנרדה . הוא רץ בצעדי און . מקלו תחת זרועו , אנרופיו קפוצים , צוארו פשוטה , ושק העור המלא מכתבים ועתונים מתופף על חלציו .

מעון הפך נמצא בקצה היער אשר היה לו בפרדס . אחד מקירות מעונו נגע בברכה הקטנה , אשר נקוו אליה מימי הברינדיל .

זה היה בית גדול מרובע מאבן אפורה , ישן נושן , אשר לפנים עמד לא אחת במצור ובקצהו מגדל גדול , עשרים מטר גבהו בנוי בתוך המים .

ממרום המצודה הזאת היו צופים לפנים את כל הסביבה . ויקראו לה בשם "מגדל השועל" (Renard) , מבלי דעת אל נכון מדוע ; ומן השם הזה בא כנראה השם הנרדה לבעלי האחוזה הזאת , שנשארה , כמו שמספרים , במשך מאתיים שנה .

לנחלה למשפחה זו, יען כי בני רנרדה היו אחת ממשפחות האזרחים הנחשבים לאצילים, אשר חזיונן היה נפרץ בערי המדינה לפני המהפכה.

נושא המכתבים התפרץ אל המטבח וימצא את המשרתים אוכלים, ויקרא בקול נפסק: "הקם כבר הארון הפך משנתו? האוכל לדבר עמו בזה הרגע?". מדריק היה נרע לאיש רציני ובר-סמכא, והכל הבינו כדגע כי קרה איזה דבר חשוב. מר רנרדה, אשר הודיעו לו את הדבר, צוה להביאו אליו, והאיש, חור ושואף רוח וכובעו בידו, מצא את הפך יושב אל שלחן ארוך המכוסה בגזרות שונים.

הוא היה איש ברוא ונבוא, כבר ואדום, חזק כשור ואהוב על כל סביביו, אם כי היה אדם קשה עד בלי די. הוא היה כבן ארבעים שנה ואלמן זה כששה חרשים ויחי באחותו כבעל אחיזה הגון. מוגו הרותח הביא אותו כפעם בפעם לידי סכסוכים קשים, אשר שופמי רואי-ל-טור, ידידיו הנאמנים והנושאים פניו, היו מחלצים אותו מהם. הלא הוא אשר השליך ביום אחד את הקונדוקטור של הדיליגנס ממושביו על אשר לא נוהר ויעבר בעגלתו על כלב הציד שלו "מיקמק"? הלא הוא אשר שבר את צלעות שומר היער, אשר לא נתנו לצוד ביער השייך לאחר? הלא הוא אשר אחז פעם אחת את סגן שר הפלך בצוארונו וישליכהו החוצה, מפני שלדעת רנרדה לא בא אל הכפר בעניני הממשלה, כי אם בדבר הבחירות בלבד, כדי לקנות לב אנשי הכפר לבחור בו, ורנרדה היה ממתנגדי הממשלה על פי מסורת משפחה.

— מה זה קרה, מדריק? — שאל הפך.

— מצאתי ילדה מתה, בחורשת ארוני.

רנרדי נזקף ופניו התכרכמו.

— אתה אומר... ילדה?

— כן, ארוני, נערה קטנה, ערומה כלה שוכבת ועליה

דם. מתה, מתה כלה!

והפך קרא: "האלהים! אין זאת כי זוהי הילדה רוק הקטנה;

הלא זה עתה הודיעוני, כי לא שבה אמש לבית אמה. באיזה מקום מצאת אותה?

נושא המכתבים תאר לו את המקום ויספר את הפרטים ויציע לפני הַמָּר להוליכו שמה.

אבל הנרדה אמר בפנים נזעמים: „לא, אין לי צורך בכך. מהר וקרא אלי את שומר השדה, את המזכיר ואת הרופא, ואחר תשוב לעבודתך. מהר ולך ואמור להם כי ימצאוני בחורשה“.

ומדריך אשר הסבין למשמעת יצא זועם ומתעצב על אשר לא יוכל לראות את הבקורת.

הַמָּר יצא גם הוא, ויקח מגבעתו, מגבעת גדולה ורכה ושוליה רחבות מאד, ויעמוד איזה רגעים על מפתן ביתו; לפניו השתרע כר דשא רחב אשר נוצצו בו שלשה כתמים גדולים, אדום, כחול ולבן: שלשה מורי פרחים, האחד מנגד לבית והשנים האחרים בצדו. והלאה התנשאו ער לשמים עצי החורשה הראשונים, ומשמאל, מעל לנהר הרחב פה כבִּרְכָה, נשקפו כרי דשא ארוכים, ארץ ירוקה חלקה ורחבה, אשר חלקו אותה תעלות, וטורי בכאים אשר לא תאר להם, גמדים ועבים הנושאים על נזעיהם חסרי־העלים חבילת ענפים דקים המודעזעה לרוח.

מימין, מאחורי הארוות, האסמים וכל הבנינים השייכים לאחוזת התחיל הכפר העשיר, שהושביו הם מגדלי שָׁרִים. הנרדה ירד לאטו בְּשִׁלְבֵי האכסדרה ובהפכו פניו השמאלה בא עד שפת הנהר, אשר משם הלך נכחו בצעדים אמים וידיו מאחריו, הוא הלך בהורידו עיניו ארצה; ומעת לעת הביט לסביבותיו לראות אם לא באו האנשים אשר שלח לקראם הנה.

כאשר נמצא מתחת לעצים, עמד ויגלה את ראשו וימח את הזעה מעל פניו כמו שעשה מדריך; כי שמש תמוז הבווער הפיץ אש פלדות על הארץ. ואחר שב ללכת; ויעמד עוד הפעם וישב על עקביו. כרגע שחה ויטבול את מטפחתו בנהל הנוזל לרגליו ויפרשהו על ראשו מתחת למצנפתו. נמפי מים נזלו על

רקתו, על אוניו, על צוארו העבה והאדום, ויפלו זה אחר זה מתחת לצוארון הלבן של כתנתו.
בראיתו כי אין עוד איש החל לרקוע ברגליו ויקרא:
הו! הו!

וקול ענה מימין: הו! הו!
והרופא הופיע מהר מתחת לעצים. זה היה איש דל בשר וקטן, מי שהיה רופא-מנתח בצבא, אשר נחשב לסומחה גדול בסביבה. הוא צלע על ירכו, כי נפצע בעבודת הצבא וילך נשען על מקלו.
ואחר נראו השומר והמוזכיר, אשר קראו להם לבוא מהר, ויבואו יחד; פניהם היו נבהלים והמה רצים מהר ומנענעים בידיהם, כאלו השתמשו בהן בהליכתן יותר מאשר ברגליהם.
ורנדה אמר לרופא: „היודע אתה, מה קרה?”
— כן, ילדה כותה מצא מדריק ביעד.
— טוב. נלך.

הם הלכו יחד ושני האנשים מאחריהם. הם הלכו בלי השמיע קול צעדיהם על החציר הרך, ועיניהם לנוכח מביטות ומבקשות.

הדוקטור לברב שלח את ידו ויקרא: „עמרו, הנה שם!” מרחוק, מתחת לעצים, נראה איזה דבר בהיר. לו לא ידעו מה הוא לא היו מכירים בו. הוא היה נוצץ ולבן כל כך, עד כי נדמה לחתיכת בד שנפלה; כי קרן השמש אשר התגנבה מבינות לענפים האירה על הבשר החור בפס אור נטוי על הבטן. ומדי קרבם הכירו מעט מעט את הצורה, את הראש המכוסה במטפחת ומפנה אל הנהר, ואת שתי הרגלים הפשוטות.

חום נורא, — אמר הפר.
ובשחותו אל מי הנהר טבל בו עוד הפעם את טטפחתו וישב וישימנה על ראשו.
הרופא מהר לקרוב מתאווה לראות את המציאה; ואך נגש אך הגויה כרע אליה מבלי נגוע בה, וישקף אליה מבעד לכישקפיו כמו שמתבוננים בדבר יקר.

ואחר אמר מבלי הזקף: אַנְסוּךָ וְרָצְחוּ אוֹתָהּ יחד. אמנם
 הַנְעֵרָה הַזֹּאת היא כמעט אשה; ראו את שדיה.
 שתי שדיה המלאות היה סרוחות על חזה, כי נבלו
 בכבר במות.

הרופא הכיר את המטפחת מעל פניה. והפנים אשר
 נגלו לפניהם היו איומים, לשונה היתה פשוטה החוצה ועיניה
 כולטות. ויוסף לאמר: הֵ-הֵ! שמו לה מחנק; אחר אותו
 ימעה.

וימשש את הצואר: החניקו אותה בידים מבלי השאיר
 אמנם כל עקבות מיוחדות, גם לא רשמי הצפרנים או האצבעות.
 אמנם כן, הקמנה רוק היא."

ויכסה אותה שנית במטפחת: "אני לא אוכל לעזור פה
 מאומה. היא מתה לפני שתיים עשרה שעה לכל הפחות. צריך
 להודיע לחוקר הדין."

ורנרדה עומד וידיו שלובות מאחוריו, והוא מתבונן בגוף
 הקטן המוטל על העשב; ומגמגם: האמללה! צריך היה לבקש
 את בגדיה."

הרופא משש את הידים, הרגלים, הזרועות, ויאמר: "בלי
 תפונה רחצה בנהר, ובגדיה ימצאו מונחים על שפת הנהר."
 - אתה פרנסים - פנה הפך אל המזכיר - לך ובקש את
 בגדיה על שפת המים! ואתה מְכַסִּים (שומר השדה), מהר
 ורוץ לרואי-ל-מור להביא הנה את חוקר-הדין ואת השוטרים.
 בעוד שעה עליהם להיות פה. התשמע?

שני האנשים התרחקו מהר, ורנרדה אמר לרופא: "מי
 הוא הנבל המסוגל לעשות נבלה כזאת במקום הזה?"
 הרופא לאט: "מי יודע? בכלל חושב זאת כל איש לנבלה.
 אבל כל אחד מסוגל לעשות זאת ביחידות. אולם, כנראה,
 עשה זאת איזה נודד, איזה פועל בלי עבודה. מאז משול
 ההלפובליקה בארץ הם ממלאים את כל הדרכים."

שניהם היו בונפרטיסטים.
 והפך ענה: "כן, זה יתכן; רק איש זר, נודד, הלך
 בלי מחסה ובית."

והרופא הוסיף בבת-צחוק: "ובלי אשה. מאין לו לחם לאכול ובית לשבת דאג למצוא לו את השָׁאָר. הוּי מַה רַבּוּ האנשים בעולם המסוגלים לחמא כזה כל רגע. האם ידעת כִּי הקטנה הזאת נעלמה?"

והוא נוגע בקצה מקלו באצבעות המתה זו אחר זו, מתופף עליהן כמו על המינים של הפסגה.

— כן, ידעתי; אתמול בשעה השיעית בערב, באה אמה אלי וספרה, כי בתה הלכה ולא שבה לביתה. חפשנוה עד חצי הלילה. בדרכים סביב, אבל לא עלה על דעתנו לבקשה בחורשה. ואמנם רק כאשר האיר היום אפשר היה להתחיל את החפושים בכל הסביבה.

— הרוצה אתה בסיגרה? — שאל הרופא.

— חִי־חֵן, איני רוצה לעשן. המקרה הזה עִכְרֵנִי מאד. הם עמדו שניהם דומם לפני הגוף הרך של הנערה, אשר הבהיק על החציה הכהה. וזבוב גדול בעל בטן כחולה, אשר התהלך על שוקיה, עמד רגע על כתמי הדם, אחר זחל הלאה. על הבטן ובקפיצות אחדות עלה על החזה ויטפס על השָׁר, וירד ויעל על השָׁר השניה בתקותו למצא נטף דם. שני האנשים הביטו על הנקודה השחורה הנודדת הזאת.

והרופא אמר: "מה נאווה הוא זבוב על העור הלבן. הנבירות במאה העברה צדקו באמת, כאשר הרביקו זבובים אל פניהם. מדוע במלו את המנהג הזה?"

הָר, כנראה, לא שמע לו ויהי תפוש ברכ שרעפיו. אבל כרגע עוררהו שאון פתאם; אשה אחת בשבוס ובסינר כחול רצה מבין העצים. זאת היתה האם, האשה רוק. אך הכירה מרחוק את הנרדה החלה לִלֵל מרה: "בתי, בתי איה?" מבלי הביט לארץ. ופתאם ראתה אותה. היא עמדה רגע בשמסון, אחר שמה ידיה על ראשה והזעק זעקה מרה קורעת לב, זעקת חיה פצועה.

היא התנפלה על הגוף והסירה את המטפחת, אשר כסתה את פני הילדה. ובראותה את הצורה האיומה, השחורה

אֶהֱמַלְצָה הַזֹּאת, נִרְתְּעָה בְּכַח לְאַחֹר, וְאַחַר כִּבְשָׁה אֶת פְּנֵיהָ
 בְּעֵבֵי הַחֲצִיר וְתוֹצֵא מִגְרוֹנָה קְרִיאוֹת מְרוֹת וּמְמוֹשְׁכוֹת.
 גוֹה הָאֲרוֹךְ וְהַדֵּל הָעֵמֹף בְּסַחְבוֹת, הַתְּפַרְפֵּר וְהוֹדְעוֹע
 בְּפִלְצוֹת. רִגְלֵיהָ הַמְּלֹאוֹת הָעֵמֹפוֹת בְּגִרְבִּים כְּחוֹלוֹת רַעְדוּ;
 וְהַשְּׂרוֹט אֶת הַקֶּרֶקַע בְּאַצְבָּעוֹתֶיהָ הַדּוֹמוֹת לְקֶרְסִים כְּאִלּוֹ חֲפֵצָה
 לְחַפּוֹר בּוֹר לְהִטְמֵן בּוֹ הִיא וְאַסוֹנָה.

הַרְפֵּא נִגְרַשׁ מֵאֵד וּלְחַשׁ: „אִשָּׁה אִמְלֵלָה וְ”
 הִנְרַדְהָ הַשְּׂמִיעַ קוֹל כִּישוֹנָה, מֵעֵין עֵמוֹשׁ בְּקוֹל, אֲשֶׁר יֵצֵא
 בְּרִגְעַ אֶחָד מֵאִפּוֹ וּמִפִּיו. וְיוֹצֵא אֶת מִטְפַּחְתּוֹ מְכִיסוֹ וְיִכַס אֶת
 פְּנֵיו וְיִגְעָה בְּבִכּוֹ, וְהוּא הַשְּׂתַעַל וְנִאֲנַח בְּקוֹל. וּמִגִּמְגִּם: „...
 י... יקח... אפל את החזיר, אשר עשה את הדבר... מי יתן
 ו... ו... נפל בידי... וראיתיו מוצא לגרדום”...
 וְהִנֵּה פִּרְנָסִיפִּי שֶׁבַּ בְּפָנִים נוֹאשִׁים וּבִידִים רִיקוֹת וְיִגְמְגִם:
 „לֹא מִצָּאתִי דָבָר, אֲדִינִי הַפֶּר, בְּשׁוֹם מְקוֹם”.

– מַה? לֹא מִצָּאתִי? קְרֵא הַפֶּר בְּקוֹל נִפְסַק מִבִּכּוֹ.

– אֶת בְּנָדִי הַקְּמָנָה.

– אִם כֵּן... אִם כֵּן... בְּקֶשׁ עוֹד... וּמִצָּא אוֹתָם... פֶּן
 אֲרַאךְ אֶת יָדֵי.

וְהָאִישׁ, אֲשֶׁר יָדַע כִּי אֵין מִתְנַכְחִים עִם הַבַּיִת, שֶׁבַּ בְּעֵצְלֵתִים
 בַּהֲשִׁלְיָכוֹ מִכַּחַד מִן הַצֵּד עַל הַפֶּנֶר.

וְקוֹלוֹת נִשְׁמָעוּ מִרְחוֹק מִבֵּין הָעֵצִים, הַמּוֹלָה רֵבָה, קוֹל הַמּוֹן
 הָעַם הַקָּרֵב; כִּי מִדְּרִיק אֲשֶׁר חוֹזֵר עַל בְּתֵי הַכֶּפֶר הַפִּיץ אֶת
 הַשְּׂמוּעָה הַנּוֹרְאָה עַל דְּבַר רֵצַח הַיְלֵדָה, וְאֲנָשֵׁי הַמְּקוֹם, מִשְׂתַּאֲמִים
 מֵאֵד לְשִׂמּוּעָה, שׁוֹחְחוּ בּוֹהַ בְּחוּץ לְפָנֵי הַבָּתִּים, וְאַחַר נִאֲסְפוּ
 יַחַד; פִּטְפְּטוּ, הִתְנַכְּחוּ, בִּאֲרוֹ אֶת הַמִּקְרָה בְּמִשְׁךְ אִיזָה רִנְעִים;
 וְעָרְגָה בְּאוֹ לְרֹאוֹת בְּעֵינֵיהֶם.

הֵם בָּאוּ חֲבוּרוֹת־חֲבוּרוֹת, מִמְּקַפְקִים וְחֲרָדִים קֶצֶת, מִיִּרְאָתָם
 אֶת הַרוֹשֵׁם הָרֵאשׁוֹן. כְּאֲשֶׁר רָאוּ אֶת הַגּוֹף מִרְחוֹק עִמְדוֹ וְלֹא
 הִעִיזוּ לְגַשֵּׁת וּיְדַבְּרוּ בְּלִחַשׁ. וְאַחַר הִתְאוּשְׁשׁוּ, צִעְדוּ עוֹד אִיזָה
 צִעְדִּים, וְעִמְדוּ, אֶחָד נִגְשׁוּ עוֹד מֵעַם, וּמֵהָר עִמְדוּ מִסְבִּיב לְמֵתָה,
 לְאִמָּה, לְרֹפֵא וּלְרִנְרֵדָה עַד הַיּוֹתָם לְחוּג עִם נִגְרֵשׁ וּסְוֹאן, אֲשֶׁר
 הִלְךְ הַלּוֹךְ וְצַר מִדְּחִיפוֹת הַבָּאִים מִחֲדָשׁ. מֵהָר הִגִּיעוּ כִּבְר עַד

הגוף, איזה מהם גם נחנו למששו. הרופא הניאם מזה, ונרדה, אשר התעורר פתאם משממונו, נתמלא חמה ובאחזו במקל הרופא, השתער על קהל ערתו בקראו: „לכו מזה... הלאה... תרבות שפלה... לכו מזה!...“ חג הצופים הרחב כרגע על מאתים מטר.

האם רוק קמה, הפכה פניה, ישבה ותחל לבכות ובירדה כסתה את פניה.

העם התוכח על הדבר; ועיני הצעירים הביטו בתאוה רבה אל הגוף הצעיר הערום. נרדה הכיר בדבר ויסר את מעילו פתאם וישליכהו על הגערה אשר נעלמה כלה מתחת לבגד הרחב.

הסקרנים הוסיפו להתקרב לאט לאט; החורשה מלאה עם; המית קולות כמושכה עלתה סתחת לעבי עלי העצים הגבוהים. הפך עמד בלי מעיל ומקלו בידו ערוך למלחמה. הוא התרגו מאד על סקרנות העם ויקרא:
- כל הקרב הגה ארוץ את נלגלתו ככלב.

ובני הכפר יראו מאד מפניו, ויעמדו מרחוק. הדוקטור העלה עשן וישב על יד האשה רוק וידבר אליה דברים טובים ונחומים. הזקנה הסירה כרגע את ידיה מעל פניה, ותהפרץ במבול של דברי האניה, בשפכה את כאבה בעתרת דבריה. היא ספרה את כל חייה, חתונתה, מות אישה הקצב, אשר נחתו שור אחר בקניו ויהרגהו, את ילדות בתה, חייה המרים של אשה אלמנה בלי אמצעים יחד עם הילדה. רק נחמה אחת נשארה לה בחיים, לואיזה הקטנה; ועתה הרגה... הרגה ביער הזה. וכתאם חפצה לראותה עוד, ותזחל על ברכיה עד הגוף, והגל את קצה הבגד אשר כסהו, ואחר חזרה ובורידתהו ותשב לזעוק. העם נדם, מתבונן בתשוקה לכל הנועות האם.

אבל לפתע פתאם והמיה גדולה התעוררה וקולות קוראים: „השומרים, השומרים באים!“

שני שומרים נראו מרחוק אשר הלכו ודהרו אחרי פקידם אדון קטן בעל שפמים אדומים, אשר דהר כקוף על סוסה לבנה ונבוהה.

השומר פגש את-טר פומאן חוקר-הדין בו ברגע אשר חבש את סוסו לצאת למיול כדרכו יום יום; יען כי האמין בעצמו כי רוכב נעלה מצוין הוא, למרכבה שחוק פקידי הצבא בעירו. הוא ירד מעל סוסו יחד עם הפקיד ויחבק את ידי הפקיד והרופא בהשליכו מכב חודר על מעיל-הכבד המכסה את גוף הנרצחה.

כאשר נודעו לו כל פרטי הדברים, צוה להרחיק מזה את העם, אשר השוטרים גרשוהו מן החורשה ואשר שב והופיע הכף מעבר הנהר השני ויהי דומה לגדר, גדר רחב של ראשים מתרנשים וסואנים לאורך עבר הנהר.

הרופא מצדו נתן את באוריו הוא, ורנרדה רשמם בעפרון בספר הזכרון שלו. כל העדיות נשמעו, גרשמו וגם דנו עליהם מבלי מצוא פשר. גם מכסים שב מבלי מצוא את הבגדים. העלמה הבגדים היתה לפלא בעיני כל, מאין פתרון אחר לה בלתי אם כי גנוב נגנבו אחר הרצח. אך ברעתם, כי השמלות הבלות של הילדה לא שזו גם עשרים פרוטה, קשה היה להחליט כזאת.

חוקר-הדין, הפקיד, הקפיטן והרופא התחילו לבקש את בגדיה בין ענפי העצים שנים שנים בהפרידם בידיהם את הענפים ויבקשו גם בין השיחים, אשר על שפת המים.

ורנרדה אמר לחוקר: "מה זר הדבר, כי הנבל החביא או לקח עמו את הבגדים ואת הגוף השאיר גלוי לעין השמש?" אבל החוקר, איש בעל מזמות וצופה למרחוק, ענהו: "ה! יתכן כי אך החבולת ערמה היא! את דבר הרצח הזה עשה, או בהמה בצורת אדם, או נוכל ערום כשועל, ככל אופן נבקשהו ונמצאהו!"

שאון אופנים של מרכבה נשמע מרחוק, והקמינור, שלוח בית דין, והרופא באו וילכו גם הם, לחפש את בגדי הנרצחת. ורנרדה אמר להם פתאום: "הידעתם, אדוני? בואו אתי ונאכל ארוחת הבקר".

הכל הסכימו ברצון, וחוקר הדין, אשר מצא כי כבר עסקו ביום הזה למדי בקטגה רוק, פנה אל המר ויאמר:

– האוכל לשלוח בינתים את הגויה אליך? הלא יש חדר בביתך, אשר השאר בו עד הערב.

הנרדה נבוק ויגמגם: „כן! בודאי. אבל... לא... לא... לא... באמת הייתי רוצה כי לא תובא לביתי... יען כי... יען כי משרתי... היודע אתה, אדוני, מדברים על דבר רוחות ושדים... כי... במגרל, במגרל השועל... הלא ידעתם... אף אחד לא ישאר בביתי... לא... יותר טוב, כי לא תובא אלי”.

חוקר־הדין הצטחק ויאמר: „שוב. אצוה לשאת אותה תכף לרואי לנתוח הבקרת כחוק; ואתה, אדוני הקפיגור, הלא תרשני להשתמש במרכבהך?”

– כחפצך, אדוני.

והכל שבו אל גויה ההרוגה. האם ישבה כעת בצד בתה ותחזק בידה ותבט לנכחה בעינים למושות כפואות.

שני הרופאים נסו להוליכה מזה לבל תראה בהלקח הנערה; אבל היא הבינה כרגע את חפצם, ובהתנפלה על גוף בתה אחזתו בזרועותיה, ובעוד היא שוכבת עליו קראה: לא, לא אתננה לכם! לי היא, לי היא כעת! הרגוני הרוג, אבל לי היא ולכם לא אתננה!

הבל עמדו מסביב לה נבוכים ומפקפקים על מקומם. הנרדה כרע על ברכיו ויאמר לה:

– שמעי נא, מרת רוק, הן נחוץ לדעת מי הוא הרוצח; בלעדי זאת לא ידעוהו; דרוש לבקשו ולענשו כחטאתו. גויה בתך תושב לך כאשר ימצאו את הרוצח, אני אערבנו לך. הדברים האלה הניעו את לבב־האשה ואיבה עצומה נשקפה מעיניה המשוללות.

– האם ימצאוהו?

– כן. אני מבטיחך.

היא קמה ותפן הצדה למען יוכלו האנשים לקחת את בתה ולהניחה במרכבה; אבל כאשר אמר הפקיד: „נפלא הדבר כי לא נמצאו מלבושיה” – התעורר בה רעיון חדש, שלא עלה על דעתה עד כה, ותשאל:

– איה מלבושיה? לי הם. איה הנחתם אותם?

האנשים ספרו לה, כי לא מצאום עד כה; אבל היא דרשה אותם בעקשות נואשה, בוכה ונאנחה: "לי, לי הם; איים, השיבו לי את בנדיה!"

ויותר שָׁנפו להרגיעה יותר התיפחה והתעקשה. היא לא בקשה עוד את גיית בתה כי אם את בנדיה הבלואים דרשה בכל עז, מקמצנות בלי דעת של אשה עניה, אשר פרוצת נחושת עושר היא לנבה, וגם מרגש רחמי אם.

וכאשר נעלמה הגויה הקטנה העטופה במכסות שהוכאו מבית רינרדה במרכבה, הוסיפה עוד הזקנה לצעוק, בעמדה בין חעצים והמר והקפיטן המכו אותה:

— אין לי עוד מאומה, מאומה בחיים, גם לא שביסה הקטן!
אין לי עוד מאומה, מאומה, גם לא שביסה הקטן!

הכהן, איש צעיר אבל בשרו שמן כבר, בא גם הוא שמה ויקבל עליו להוליך מזה את האשה. וילכו כלם יחד אל הכפר. וכאב האם הלך הלוך ורפה לדברי הנחומים אשר הטיף לה נושא משמרת הדת; הוא הבטיח לה שבר גדול על כל צרותיה. אבל היא קראה בלי חשך: "לו נשאר לי לפחות שביסה הקטן!" הרעיון היחידי הזה לקח כעת מקום בטוחה, ויהם את יתר רעיונותיה.

ורנרדה קרא מרחוק: "הלא אתנו תאכל היום, אדוני הכהן, בעוד שעה".

הכהן הפנה ראשו ויען: "בחפץ לבב, אדוני המר, בחצי היום אבא אליך".

וכלם הלכו לקראת בית רנרדה, אשר נראה כבר לעיניהם מכין העצים בצבעו האפור ועליו הסגדל הגבוה שרגליו טובלות במי הנהר.

המשתה ארך זמן רב; בעת הסעודה דברו על דבר הנבלה הגדולה. הכל באו לכלל דעה אחת, כי נעשה הדבר בידי נורד, אשר עבר שם במקרה בשעה שהקטנה רחצה בנהר.

ואחר שבו כל הפקידים לרואי, בהודיעם כי ישונו מחר השכם! הרופא והכהן שבו לביתם, רנרדה טיל עוד זמן רב

בשדה, ומשם הלך אל החורשה והתהלך בה בצעדים אמים וידיו מפושלות לו מאחוריו עד שעות אחדות בלילה .
 הוא שבב בשעה קדומה מאד ויאחר לישון למחרתו ;
 וכאשר נכנס חוקר־הדין לחדרו מצאהו עוד במטתו .
 - הו ! עודך ישן ! - קרא בחככו את ידיו ברצון - יקירי ,
 יש חדשה היום !
 המר ישב על מפתו .

- ומה זה ?

- איזה דבר מיוחד . הנך זוכר היטב איככה דרשה האם אתמול בבכי איזה בנד לזכרון מבהה , את השבים הקמן ביחוד . והנה בבקר , כאשר פתחה את דלת ביתה , מצאה את נעלי־העץ הקטנים של הילדה על המפתן . זה מוכיח כי הרצח נעשה בידי אחד מתושבי המקום , אשר חמל עליה . מלבד זאת הביא לי נושא־המכתבים מדריק אצבעון , סכין קמן ומחטים של המתה . זאת אומרה כי האיש אשר נשא את בגדיה להטמינם הפיל את החפצים אשר בכיסה . אך אני הנני נותן ביחוד ערך רב למציאת הנעלים , המוכיחה , כי הרוצח הוא בעל תרבות מוסרית ידועה ומוכשר לרגש רחמנות . ועל כן נעבור בסקירה על כל התושבים הראשיים במקום .

הקר קם ויצלצל להביא לו מים חמים להתגלח ויאמר :
 בחפץ לבב אדוני , אבל דבר זה יאריך , ועל כן נוכל להתחיל מיד .
 מר פוטואן ישב כרוכב על כסא , כי ככה אהב גם בחדרים פנימה להראות את נסיתו לרכיבה .

רנרדה משח את סנטרו בזמר הבורית הלכן , בהביטו בראי , ואחר השחזו את תערו על העור ויאמר : "התושב הראשון של קְוֹלִין נקרא בשם יוסף רנרדה , סר , בעל אחוזה עשיר , אדם קטה המכה שוטרים ורַבָּבִים" . . .

חוקר הדין החל לצחוק : "די בזה ; נעבור אל השני" . . .
 - השני במעלה הוא מר פֶּלְבֵן , סגן הַפֶּר , מגדל שורים , בעל אחוזה עשיר גם הוא , אכר בעל מזמות וערום מאד , חשוד מאד בעניני כספים , אבל אי־מוכשר , לרעתי , לעשית נבלה כזאת .

ומר פומואן אמר : „נעבור הלאה“,
 ורנרדה הוסף בעוד הוא מתגלח ומתרחץ להעביר קו בקורת
 מוסרית על כל הושבי קרולין . אחרי שתי שעות של וכוחים
 עמדו על שלשה אנשים חשודים למדי : האחד מי שהיה מברית מכם
 בשם קנלי , השני ציד סרטנים ודגי רקק בשם פָּקָה , והשלישי
 עוזר לרועה-שורים בשם קלובי .

II.

החפזים נמשכו כל הקיץ ולא גלו את עקבות הרוצח .
 כל אלה שנחשדו ונאסרו במאסר הוכיחו בנקל את צדקתם ,
 והשופטים הוכרחו להתיאש מענוש את האשם כיד פשעו .
 אולם הרצח הזה הגיע את כל יושבי המקום באופן יוצא
 מן הכלל . בלב התושבים נשארו עקבות רוגז , פחד כמס ,
 רשמי בעוה"מ מסותרים , מבלתי יכולת למצוא עקבות הרוצח ,
 וביותר – מן המציאה המזרחית של הנעלים לפני פתח בית האשה
 רוק למחרת יום המעשה . ההכרה כי הרוצח עמד בשעת
 הבקורת , כי עודנו מתהלך חי בלי ספק בכפר , הדריכה
 מנחת כל הנפשות , העיקה עליהם כחזון בלהות המבשר רע
 כל היום .

ומאז נהיתה החורשה למקום נורא , לבני הכפר אשר-
 ייראו לגשת אליו , בהאמינם כי רוח רעה שורה בו . לפנים היו
 התושבים באים לנוח בה בכל יום הראשון בצהריים . הם היו
 יושבים על החציר מתחת לעצים הגבוהים , או היו מתהלכים
 לאורך שפת הנהר ויהענגו להבט אל הדגים אשר התרוצצו בעומק
 המים בינות העיטבים . הגערים היו משחקים שם בכדורים ,
 ובמשחקים שונים במקומות אשר ישרו בראשונה את מעקשיהם ,
 והגעורות היו מתהלכות שורות שורות של ארבע וגם חמש יחד ,
 אוחזות אשה ביד רעותה . והיו מצפצפות בקולן הצעקני רומנסים ,
 אשר שרפו את האוּיִן ונגרו את עיצי השומעים . כעת לא הכך עוד איש

אל תחת העצים העבים והנבוהים כאלו פחדו פן ימצאו שם
בו עוד פגרי חלל.

הסתו בא; העלים נשרו. בלי הירף יזמם ולילה, נשרו
וסכבו ברוח על הארץ מסביב לעצים הגדולים והחשופים. גם
השמים החלו להראות מבעד לענפים הערוטים. לפעמים,
כעבור רוח חזקה על ראשי העצים גדל פתאם ממר העלים
האמי והמתמיד ויהי לגשם שוטף של עלים, אשר כסה את עין
החציר במצע צהוב, המשמיע קול מתחת לרגלים. והלחש הדומם
הזה, הלחש החרישי, העצוב והמתמיד של השלֶקֶת הזאת, דתה
לתאניה, והעלים הנופלים זה אחר זה נדמו לדמעות, דמעות
גדולות, אשר הורידו העצים הגדולים העצובים האלה המבִּיִּים
יוזם ולילה על קץ השנה, על קץ הבקר החמים ושקיעת החמה
הנעימה, על קץ הרוחות החמים וימות החמה הבהירים, ואולי
גם על הנבלה הנוראה אשר ראו בעיניהם בסוככם בְּצֶלֶם על
הילדה האנוסה והגרצחה מתחתם. הם בכו בדומית היער השמם
זהריק, יער הבלהות העזוב, אשר נפש אחת תעתה בו, כביכול,
הנפש הרכה של המהה הקטנה.

ונהר ברנידיל, אשר הרוחות נפחו מסביב והרבו את
טיטיו הצהובים, שטף כעת ביתר עוז בין חופיו היבשים סבינות
לשני גרדי בכאים דלים ונועמים.

אך גם בעת הזאת ילך נרדה לְמִיל בחורשה. מדי יום
ביומו אך יבא הערב, יצא מביתו, ירד בצעדים אמים מן
המדרגות, ילך עד מתחת לעצים; ידיו תקועות בכיסיו והוא
הפוש בשרעפיו והולך זמן רב על החציר הלח והרך, ולגיון
עורבים אשר נאספו הנה מכל הסביבה לישון שנתם על ראשי
העצים, מתפזרים במרחב כצעף אֶבֶל כביר המרחף ברוח,
ומשמיעים צעקות מרות ומבעיתות.

לפעמים ישבו לנוח על ראשי העצים ויהי מראהם
בכתמים שחורים על הענפים המובלים באויר ארמדם, בשמי הדם
של שקיעת שמש הסתו – ואחר ישובו יתעופפו פתאם בשריקות
איומות, בפרשם עוד פעם את כנפיהם השחורות מעל לעצים.
באחרונה הם מוצאים מנוחה על הסבכים היותר גבוהים

ויחדלו לאט לאט מצעקתם, והלילה ההולך ואפל מערבב את שחור נוצותיהם בשחור המרחב.

ורגדה עודנו הועה אט בין העצים, ורק כאשר לא התן לו החשכה הגדולה ללכת עוד, ישוב לביתו, ויהנפל עיף ויגע על כסא-דופן רך העומד לפני האח ויושיט את מגפיו הרטובים ומעלים קיטור נגד האש היוקדת.

ויהי הבקר וחדשה גדולה נשמעה בכל הכפר: המר צות לכרות את חורשהו.

ועשרים חוטבי עצים עבדו כבר בזה. הם החלו בפנה הקרובה אל הבית וישקרו על עבודתם תחת השנחת בעל הבית עצמו.

בתחלה טפסו המסעפים על ראשי העצים ויסירו את הענפים לבל יעצרו בעד העץ בנפלו. זה סדר עבודתם: הפועל חוגר את גופו בחבל הקשור אל קצה הענפים העליונים ומחבק בידו את גזע העץ ואחר הוא מרים את רגלו ומכה בו בכח בעוקץ ברזל של עשה המחובר לפעם נעלו. העוקץ נתקע בעץ והאיש מתנשא למעלה כעולה על שלבים למען הכות ברגלו השנית בעץ אשר נשען עליו עוד הפעם, עד שובו לתקוע בגזע את רגלו הראשונה מעלה מעלה:

ולבל עליה ועליה הוא נושא אתו למעלה גם את החבל המקשר אותו לעץ; ועל ירכו הלוי קרדום חד ונוצץ. הוא זוחל מטפס ועולה לאט, כחיה קטנה המתנפלת על הענק, הוא עולה בכברות במעלה הגזע העצום, מחבק אותו, מכה בו בדרכן אשר בנעלו, למען הסיר אחרי כן את ראשו מעליו.

ואך יגיע לענפים הראשונים, הוא עומד, מתיר את הקרדום החד אשר על ירכו ומכה בכח. הוא מכה לאט, במדר, מקצץ את האברים סמוך לגזע; פתאם והענף משמיע קול מפץ, הוא נכף, שח, נקרע ונופל בפגעו בנפילתו בעצים הסמוכים. או יתנפל ארצה בהמית עץ שבור, וכל ענפיו הזעירים יוסיפו להודעזע עוד במשך איזה רגעים.

עין האדמה כסה בהמון ענפים אשר קצצים העובדים האחרים ויקשרו אותם לאלומות ויצברום חמרים חמרים, בעוד

העצים העומדים עוד על עמדם ודומים לעמודים-לא-ימדו , לגועי ענק , אשר נחשפו והתגלחו בתער הקרדומות החדים .

וכאשר כלה המקעף את מלאכתו השאיר על ראש המומ הישר את עניבת החבל אשר העלה עמו וירד בעזרת מכות הדרבן על הגזע אשר נכרתה עמרתו , והחוטבים יניפו גרזן ויכו מכות גדולות על התחיתו והגן ישמע בכל שארית החורשה .
וכאשר העמיקו הפצעים הים בתחתית העץ , יחלו איזה פועלים למשוך בכח , בהשמיעם קולות קריאה , בחבל האסור אל הראש . והגזע הכביר ישבר פתאם ויפול ארצה בשאון הומה ברעם כלי התח מרחוק .

והיער הלך הלך וחסור מיום ליום , באבדו את עציו הרמים כאבוד גרוד צבא את חיליו .

ורגדה לא מש מן החורשה ; הוא נשאר שם מן הבקר עד הערב , מסתכל דומם לגמיסת החורשה לאט לאט , וידיו מפושלות לו מאחוריו ; מדי נפל אחד העצים שם רגלו עליו כמו על פגר . ואחר נשא עיניו אל הקרוב אליו כמו בקוצר רוח כמום ודומם , כאלו צפה , קוה לאיזה דבר בבוא קץ המבח הרב .

בין כה וכה והחוטבים הלכו הלך וקרוב אל המקום אשר בו נמצאה הקמנה רוק . ובאחרונה הגיעו אליו בערב אחד בשעת בין השמשות .

וכאשר החשיך היום , והשמים פסו עבים , רצו החוטבים לחרול מעבודתם ולדחות ליום מחר את הפלה עץ התדהר העצום , אבל הארון התנגד לזה , וידרוש כי יסעפו ויפילו ברגע גם את הענק הזה אשר סוכך על הרצח .

וכאשר העמידו המסעף ערום ויכל את הפשמת הנידון למיתה הזה , וכאשר חתרו החוטבים את היסוד בו עד שרשיו , החלו חמשה אנשים למשוך בחבל האסור אל ראשו .

אבל העץ עמד כמוצק ; והגזע העצום אם כי נחטב בעביו עד חציו , היה קשה כברזל . והפועלים אמצו את כל כחותיהם וכלם יחד משכו את החבל בכרעם עד לארץ ויוציאו קולוב מגרונם השואף רוח .

שני חוטבים עמדו נגד הענק והגרזן בידיהם, דומים לשני סיפים נכונים להכות את המכה האחרונה, ורנדה חכה דומם למפלת העץ במששו את קליפתו בהתרגשות ובקוצר רוח. אחד הפועלים אמר לו: "קרוב אתה יותר מדי, אדוני; השמר לך פן יפגע בך בנפלו". אך הוא לא ענה דבר ולא נסוג אחור, כאלו עמד הכן לאחוז בזרעותיו את העץ ולהטילהו ארצה.

פתאם ותחתיה הגזע עמוד של העץ הגבוה נשברה בזעקת שבר, אשר עלתה חיש עד הראש כיריה מכאיבה, וישח קצת לנפול, אבל עודנו מתחזק. והאנשים אשר התרגזו, חגרו את כח זרעותיהם וימשכו בכח רב עוד; וכאשר התנודד העץ השבור, צעד רנדה פתאם צעד לפנים ואחר עמד וישא את כתפיו למען ידפקנו העץ בדפיקתו הנחרצה והבטוחה ותמיתהו בנפלו ארצה. אבל העץ אשר נטה הצדה נגע בקצה ירכו בלכד ויטלטלהו הצדה במרחק חמשה צעדים.

הפועלים מהרו אליו להרימו; אבל הוא כבר קם על רגליו לכדו, והוא כמוכה בתמהון מביט בעינים הלעות הנה ונהנה, מעביר ידיו על מצחו כאלו התרונון משגעון פתאם. כאשר עמד הכן על רגליו הקיפוהו הפועלים המשתאים בשאלות, מבלי הבין את אשר עשה. ויען בלשון עלנים, כי רגע של עושים עבר עליו, או, יותר נכון, רגע של תשובה לימי הילדות ומשובתיה; הוא האמין, כי עוד הספיק לו העת לסור הצדה מתחת העץ לפני נפלו כילדים השוכבים הרצים ועוברים על פני מרכבה דוהרת ברחוב. אך שחוק עשה לו בסכנה, כי זה לו שמונה ימים מאז הרגיש, כי החפץ השובב הזה הולך וחזק בקרבו, בהתאוותו לדעת אם אפשר בכל פעם שעץ מתבקע ונופל לעבור מתחתיו מבלי הפגע בו. אמנם הוא מודה, כי אגלת הוא מצדו; אבל בחיי כל איש יקרו רגעים של שמות ותשוקת אולת לשוב להבלי הילדות.

הוא ספר זאת בכבודות, בבקשו מלים ובקול נפסק ואחר הלך לו באמרו: "למחר, חביבי, למחר".
ואך שב לחדרו ישב אל שלחנו אשר העשיתה המכוסה

גולה כהה האירה אותו באור בהיר ובשימו את ידיו על מצחו
נעה בבכי.

הוא בכה זמן רב. אחר מחה את עיניו ויבט אל השעין.
עוד פרס הניעה השעה הששית. ויחשוב: "עוד יש לי זנאי
לפני הסעודה". וילך וינעל בעדו את הדלת במפתח, ואחר שב
וישב אל השלחן. הוא פתח את ארגו השלחן ויוצא משם את
אקרוחו היפה ויניחהו על הנירות לאור הגר. ברק כלי הזין נוצץ
לאור המנורה.

נרדה הסתכל בו זמן מה בעינים דלוחות של איש שכור,
אחר קם ויחל להתהלך בחדרו.

הוא התהלך מקצה החדר ועד קצהו, ומעת-לעת עמד
כרגע ויוסף ללכת. פתאם פתח את דלת חדר התלבושת שלו,
טבל מפה בכדי-המים וירטיב את מצחו, כמו שעשה בבקר יום
הרצח. אחר שב להתהלך אנה ואנה, בכל פעם שעבר לפני השלחן
משך הנשק הנוצץ את עיניו עליו וישלח את ידו; אבל הוא התבונן
בשעון הקיר ויחשוב: "עוד יש פנאי".

השעון צלצל שש שעות. או לקח את האקרוחו, פתח את
פיו לרוחה בהעויה איומה וישקע בו את הנשק כאלו רצה לבלעהו.
ויעמוד ככה איזה דקים דומם, וידו שומה על מנעונו, ואחר
נרחף פתאם בחדרת זועה ויפיל את הנשק על המצע.

ויפול על כסאו בבכי: "איני יכול. איני מעיז. אלי!
אלי! מה לעשות איך אמצא אומץ לשום קץ לחיי?!

דפקו בדלת; הוא קם כמשולל. המשרת קרא: "הסעודה
מוכנה", והוא ענה: "טוב. הנני יורד".

או הרים את הנשק מעל המצע ויסגרהו בארגו ואחר
הביט על פניו בראי אשר על האח לראות אם אינם זועפים יותר
מדי. הוא היה אדום כדרכו; אולי קצת יותר אדום, ולא
יותר. או ירד וישב אל השלחן.

הוא אכל בעצלתים, כאיש הרוצה להאריך בסעודה מפני
שאינו רוצה להיות לברו. אחר העלה עשן במקפרתו איזה פעמים
בחדר האכילה בשעה שהמשרת הסיר את הכלים, ואחר שב
לחדרו.

הוא סגר בעדו את הדלת, התבונן כהרהר למטתו, פתח את כל הארונות, בדק את כל פנותיו, חפש בין כל הממלמלים. אחר העלה את הנרות אשר על האח; ובכבבו איזה פעמים על עקביו, שם עיניו איזה פעמים בכל החדר בחרדה אשר העֵוֹתָה את כל פניו. ידוע ידע היטב אשר עוד מעט ויראה אותה גם הלילה – את רוק הקמנה, את הילדה אשר אָנֶם ואשר חָנֶק. מדי לילה בלילה היה שב ההזיון האיום.

בתחלה חש באזניו מעין נחרה כשאון־מכונה או כמעבר רכבת על גשר מרחוק. אז החל לשרוק, להחנק מקצר נשימה ויהי אנוס לפתח את צוארון כתגתו ואת חגורתו. אחר היה מתהלך בחדר אנה ואנה, היה מנסה לקרא בספר, לשיר – אבל לשוא! מחשבתו היתה שבה תמיד אל יום הרצח, והשוהו לפניו בכל פרטיו היותר כמוסים, בכל רשמיו היותר קשים מן הרגע הראשון ועד האחרון.

בבקר הנורא ההוא, בקומו ממטתו חש בגפשו קצת כבד ראש ומָגֵר, וישאר בחדרו עד הקראו לארוחה. אחרי אכלו נח קצת, ואחרי הצהרים יצא לשאוף את הרוח הטרי והנעים הנושב מתחת לעצי החורשה.

אבל, אך יצא החוצה, העיק עליו האויר הכבד והבווער עוד יותר. השמש עמד עוד בעצם השמים ושפך על הארץ היבשה, הנצרבה והצמאה, זרמי אור בוער. אף נשיבת רוח קלה לא נדנדה את העלים. כל החיה, הצפור, החסילים גם הם, נאלמו דומיה. רנדה הגיע עד העצים הגבוהים ויחל להתהלך על החציר אשר הנהר הפיץ עליו קצת לחות מתחת לסכך הענפים הכביר. אבל הוא חש את עצמו ברע סאר. נדמה לו כי איזו יד נעלמה, לוחצת את צוארו, והוא לא חשב כמעט דבר, כי מעטות היו המחשבות במוחו. רק מחשבה אחת תועה נקדה בו זה כמשלשה חדשים והיא: לשוב ולשאת אשה. הוא סבל מאד מהיותו לבדו. הוא סבל ברוחו ובגופו. בהסכיניו במשך עשר שנים רצופות להרגיש אשה בקרבתו, בהתרגלו למציאותה בכל רגע, לחבוקיה יום יום, התעורר בו צורך חזק במגע האשה

ובנשיקותיה יום יום. מאז מהה מרת הנרדה, סבל בלי־חשך מבלי הבין היטב בשלמה; הוא סבל ממה שלא שמע עוד את משק שמלתה בכל שעות היום, ומבלי יכולת למצוא מנוחה ומרגוע בין זרועותיה. הוא היה אלמן זה כששה ירחים, והוא בקש כבר נערה או אלמנה בסביבה, אשר יוכל לשאתה כתום ימי אבלו.

נפשו היתה המה, אבל שוכנת בנוף הרקולס עצום, ותמונות שונות החלו להפריע את שנתו בלילות. הוא דחפן מעליו בכח, אבל הן שבו, ויהי אומר לנפשו בצחוק: „נעשיתי רומה לאנטואן הקדוש“ (שחי בניזירות למרות נסיונותיו). בו בבקר הופיעו לעיניו איזה חזיונות תאוה מענות, מציקות, ויתאוה פתאם תאוה לרחוץ בנהר למען השב רוחו והשקיט את רתיחת דמו.

הוא ידע כי לא הרחק מזה נמצא מקום רחב ועמוק, אשר אליו היו אנשי המקום באים לפעמים לרחוץ בקיץ, וילך שמה. בכאים עבים סוככו על אנן המים הזה, אשר שטף המים שקט בו, כאלו נרדם קצת לפני הוסיפו ללכת בכח. כאשר קרב שם הנרדה, שמע מעין המולה קלה, משק רפה השונה מהמית מי הנגר בחופיו. הוא הפריד לאט את הענפים ויבט. והנה נערה ערומה ולבנה כלה עומדת בתוך המים השקופים ומכה בהם בשתי ידיה, משחקת ומחוללת וסובבת הנה והנה בתנועות חביבות. היא לא היתה עוד ילדה, אף כי היא טרם היתה אשה; היא היתה בריאה ובנויה כבר, עם כל היות לה מראה ילדת בוסר, אשר גדלה מהר ועוד מעט ובגרה. הוא לא זע ממקומו כסמור מתמהון, ממצוקה. נשמתו נפסקה מעצמת ההרגשה המזורה והמענה. הוא נשאר פה בלב פועם כאלו התגשם במציאות אחד מחלומות החשק שראה בבקר, כאלו פנה ממאה העלתה לפניו את הבריאה המהממת אותו, הבריאה הצעירה הזאת, את וְנָרָה הכפרית הזאת, הנולדה בקצפיי־הגחל כמו שהאחרת, וְנָרָה הידועה, נולדה במשברי הים.

פתאם יצאה הילדה טן הרחצה ומבלי ראות אותה הלכה לקראתו לקחת את בגדיה ולהתלבש. ובמדה שהתקרבה בצעדים

זהירים ודולגים מיראת הצרורות החדים, הרגיש כי הוא נדחף אליה בכח אי־מנוצח, בשאיפה בהמית, אשר הניעה את כל שארו, הוליכה שולל את נפשו והרעיד את כל אבריו.

היא עמדה איזה רגעים מאחורי הכבא אשר הסתירו מעיניה—ואז נסתתרה בינתו ויגל את הענפים וישהער עליה ויאחזנה בזרעותיה. היא נפלה ארצה, נבהלה יותר מדי בשביל שתוכל לעמוד בפניו, גבעתה יותר מדי בשביל שתוכל לקרא לעזרה, ורנרדה הפיק את זממו מבלי הדעת את אשר עשה.

הוא התעורר אחר כן — כאיש המתרונון מאיזה קושמך נורא. הילדה החלה לבכות.

או קרא אליה: „דומי! הלא תדומי! אני אתן לך תרבה בסף”.

אבל היא לא שמעה לו, ותוסף למרר בבכי. הלא תדומי! הלא תדומי! הלא תדומי! — קרא בהניעו אותה בחוקה.

היא יללה והתאמץ להחליץ מידו. אז הבין פתע כי אבוד יאבד, ויאחו בצוארה לעצור בעד זעקותיה הגדולות הקורעות לבב. וכאשר הוסיפה לפרפר בכח נואש של יצור הרוצה להנצל ממות, קפץ את ידו, יד הענק שלו, סביב הצואר הקטן הנפוח מצעקות, ויחנקה ברגעים מספר, מבלי אשר חפץ כלל להרגה כי אם להשתיקה בלבד. ואחר התפלץ למראה עיניו.

היא שכבה עתה לפניו בפנים נפוחים ושחורים. בראשונה רצה לברוח, אך פתאם התעורר בנפשו החוש הנסתר המנהל את כל היצורים והמעוררם בשעת הסכנה לשמור את נפשם.

הוא חשב להשליך את הגוף אל המים; כעבר רגע שב וינחם מזה. אך רעיון אחר עלה על לבו, וימהר לצרר שמלות הילדה בצרור דק, ויקשרהו בפתיל אשר מצא בכיסו וישם את הצרור בחור עמוק על שפת הנהר מתחת לגזע עץ אשר עמד במים. ואחר הלך לו משם בפסיעות גסות, ויעבר את האחו, הגיע לשדה, ויעש סבוב גדול למען אשר יראוהו האכרים, אשר נרו הרחק מזה בקצה הכפר השני, וישב למעודה בשעה

הרגילה ויספר לאנשי ביתו, מה מאד הרחיק. ללכת ביום הזה.

אולם הוא ישן בלילה ההוא; הוא ישן שנה-כברה ועמוקה כשנת הנדונים למיתה. הוא פקח את עיניו עם עפעפי שחר אך לא ירד ממשנתו עד שעת קומו הרגילה בכל יום. וכן שכב שקוע בשאלה המרה והמכאיבה: איך יגלה עונו ברבים? אחר נטל עליו לעמוד שם בעת כל הבקורת. הוא עשה זאת כעשות הערים בעת השינה ההפנוטית בהזיה-בהקיץ; הוא ראה את הדברים ואת האנשים כמו בחלום, עמופים בעננים כהים ויהי מסופק במציאותם בשעות התרגשות עזה.

אך זעקות השבר של האשה רוק פלחה את לבו. ברנע הזה חשב להתנפל לברכי הזקנה ולקרא: "אני הוא הרוצח"! אך התאפק. ואולם הוא הלך בו בלילה לקחת את נעלי המתה ולשאתם אל מפתן אכה.

כל זמן שהחקירה נמשכה, כל זמן שהיה עליו לנהל את הענין ולהתעות את הדינים בדרך חקירתם היה שקט, מושל ברוחו, ערום ושמח תמיד; הוא התוכח במנוחה עם הדינים על כל ההשערות והחשדים השונים שהתעוררו בלבבם, שם לאל את דעותיהם, הרם את כל משפטיהם; הוא הרגיש גם הנאה, ידועה, חריפה ומכאיבה להוליך שולל את כל חקירותיהם, לסכסך את מחשבותיהם, לזכות את אלה שחשדו אותם.

אבל מן היום אשר חדלו החפושים, נהיה לאט לאט מלא רוגז וגרוי יותר מאשר לפניו, אף כי משל בקצפו. כל שאון-פתאם הרתיעו מיוחד; הוא רעד מן הדבר היותר קל, הזרעוע לפעמים בכל אבריו כאשר עמד זבוב על מצחו. תמיד הרגיש איזה צורך להתנועע והצורך הזה משל בו, המריצו, הכריחו לעמוד על רגליו, לשוטט במים עד בלי די, ולהתהלך בחדרו לילות רצופים.

וזה לא היה כלל מפני שהיה מעונה ממוסר-לב. מבעו המנושם לא היה מסוגל גם לצל של רגש מוסר. עריץ ואיש אלים מטבעו, איש נולד לשלול שלל, להחריב ולאבד ולהרוג את שנואי נפשו, איש מלא חושים פראיים של ציד ושפך דם

– הוא לא חשב חיי אנוש למאומה. הוא כבר את הכנסיה
 סמטעמים מדיניים, אך באמת לא האמין לא באלהים ולא
 בשמן, ולא חכה אפוא לעונש או לשכר בעולם הבא על מעשיו
 בעולם הזה. במקום האמונה החזיק בפלוסופיה הלא־ברורה, הנובעת
 מרעיונות האנציקלופדיסטים במאה הקודמת; ויחשוב את האמונה
 בקיום המוסרי של החוקים בשביל העם, ושניהם יחד נוצרו מאת
 בני האדם כדי להביא סדרים ביחוסים החברותיים ביניהם.

רצח איש במלחמת־הבינים, במלחמה, במריבה או במקרה,
 מתאות נקם או גם בשחוק־תחרות, היה בעיניו כדבר שעשועים
 או הוללות, ולא היה עושה עליו רושם יותר חזק מהריגת
 שועל; אבל מרציחת הילדה הזאת התרגש עמוק עמוק. ראשית
 וכל עשה זאת בתמהון של שכרון אי־מנוח, בסערת חשק אשר
 בלבלה את שכלו. ובלבו, על בשר שפתיו וגם על אצבעותיו,
 אשר חנק את הילדה, נשאר רשמי אהבה בהמית, ועמה יחד גם
 פחד בלהות מפני נערה הזאת אשר ארב לה וירצחה. ובכל
 רגע היה מעלה על דעתו את המחזה הנורא הזה; ואם כי
 התאמץ לגרש את התמונה הזאת, להגותה מלפניו בַּזְזָה,
 בגעל בנפש – הנהחש בעצמו כי היא משוטטת ברוחו, מרחפת
 מסביב לו ומחכה בלי חשך לרגע הכשר לשוב ולהופיע לעיניו.
 או ירא את הַעֲרָבִים, ירא את הצל הנופל סביבו, הוא
 לא הבין עור מדוע היה לו החשך למגור מסביב; אבל הוא
 ירא מפני הפחדים והבעותים הממלאים אותו, הוא ראה בו
 המון תמונות נראות. היום אינו מסוגל לפחדים. כל הדברים
 והיצורים הם גלויים לעין; כלם הם מבעיים, נראים לאור השמש.
 אבל בגילה, בליל האופל המוצק, העכה ככותל והריק
 באחד, ליל אין־סוף השחור, הרחב ככה, אשר בו יכולים
 להמצא כל הבהלות והבעותים, הלילה אשר בו יחושו את
 הפחד הנסתר, המשוטט, התועה, – בלילה, המומן – כמו
 שנרמה לו – בחובו סכנה אורבת, קרובה ונוראה.

ומהר ראה אותה וידע את נוראותיה; ויהי הערב, והוא
 יושב ער בכסאו, והנה נדמה לו כאלו היולון אשר על החלון
 התנועע מעט. הוא הביט אל היולון בפחד ובלב פועם; הכר

לא זע עוד, ופתאם שב להזרעזע; למצער, האמין כי הוא מזרעזע. הוא לא הרהיב לקום; הוא לא הרהיב לנשום. והלא איש חיל היה; הוא היה יוצא למלחמת-בינים כפעם בפעם והיה שש למצא גנבים בביתו.

האם אמת הדבר כי הוילין נע? – שאל את עצמו בהאמינו כי מראה עיניו התעהו. ואם נע מעט, מה בכך? זעזוע קל של וילון בד, מנשיבת הרוח. הנרדה הכיט בעינים למושות וצואר נטוי; ופתאם קם ממקומו, בוש מפחדו, צעד ארבעה צעדים, אחז במסך ויסירהו הצדה. בתחלה לא ראה דבר מלבד שמשות החלון השחורות כדיו נוצץ. הלילה, אישון הלילה אי-החדור, השתרע מאחוריו עד מצות האופק הנסתר. הוא עמק זמן מה לפני הצל הגדול והשחור הזה, ופתאם הכיד בו איזה זהר, זהר קל מתנועע הרחק למולו. או הקריב את פניו אל השמשה בחשבו, כי ציד סרטנים הוא הצד אל גבון בנהר בגנבה, יען כי הזהר זחל על שפת המים על יד לחורשה. ואחרי שלא הכיר עוד דבר סגר את עיניו בידיו; ופתאם נהפך הזהר לאור יקרות ויכיר והנה הילדה רוק מוטלת שם ערומה ודמה שותת על החציר.

הוא נרתע לאחור בחרדה ופחד עד הכפא ויפול ארצה. הוא גשאר ככה איזה רגעים בנפש מלאה חרדה, אחר ישב ויתעמק במחשבות. רק מחזה שוא הוא, וזה הכל; מחזה שוא הבא מפני שבליעל אחד הלך על שפת הנהר ופנסו בידו. אולם, לא יפלא אם זכר פשעו מעורר בקרבו לפעמים את חוון צלם המתה.

הוא קם ממקומו, שתה כוס מים וישב. הוא חשב בלבו: „מה עלי לעשות, אם המחזה ישוב עוד הפעם?” והוא שוב ישוב; הוא חש זאת, הוא היה בטוח בנאות. והחלון כבר משך את עיניו עליו, קרא לו, משך אותו אליו. הוא הפך את כסאו למען לא יראהו, ויקח ספר ויתאמץ לקרא בו, אבל מהר נדמה לו כי איזה דבר מתנועע מאחוריו. הוא הפך חיש את כסאו על רגל אחת, הוילון הוסיף להתנועע. ברור הוא – הוילון התנועע דפעם! הוא לא יכול עוד לפון בזה; הוא סתר אל הוילון

ויאחו בו ביד רועדת כל כך עד כי נתק כלו ויפל ארצה. הוא לא ראה דבר; הכל היה שחור מבחויץ; וישאף רוח בשמחת איש אשר נצל זה עתה ממות.

או שב אל מקומו; אבל כעבור רגע התעורר בו אוהו החפץ להביט עוד הפעם מבעד החלון, שמאז נפל המסך נראה כחור אפל המושכו אליו, כשד בלהות, המשיא, המדיח את החיים. ולמען לא יפותה עוד פעם להביט בחלון, פטט את בנדיו, כבה את הנרות וישכב ויעצום את עיניו.

הוא שכב על גבו דומם ויסגר את עיניו ויתאמץ להקדם. והנה אור גדול חלף פתאם בעפעפיו. הוא פקח את עיניו כהאמינו כי ביתו בוער באש. הכל היה שחור. הוא התהפך או על צדו ויתאמץ לראות בעד חלונו אשר משכחו אליו בלי הרף ובנשאו עיניו לראות, הזהירו לעיניו כוכבים מספר, ויקם ויעבור את חדרו במששו בחשכה וימצא את השמשות בידיו הפשוטות אליהן וישם עליהן את מצחו. והנה שם, מתחת לעצים, נראה גוף הילדה – נוצץ כמו באור פוספור, מאיר את החשכה מסביב!

נרדה צעק בקול וימהר אל ממתו ויתנפל עליה וישכב עד הבקר בהסתירו את ראשו מתחת לכר.

ומן הרגע הזה היו חיוו עליו למרח. הוא הגה כל הימים בפחד הלילות; ומדי לילה שב החויון. אך נסגר בחדרו התאמץ לבלי הביט בחלון – אבל לשוא! כח חזק ממנו קומכתו וידפקהו לגשת אל החלון למען אשר יראה את המחזה אשר נראה לו כרגע – את הילדה רוק. בתחלה נראתה לו כשוכבת במקום הרצח, שוכבת בידים פרושות, ברנלים פשוטות כמו שמצא אותה מדריק בחורשה, אחר קמה המתה וחלך בצעדים אטים, כמו שהלכה אז בעלותה מן הרחצה, היא הלכה חרש, ישר לנכחו, עברה את כר הירק ועל טורי הפרחים הנובלים; ואחר התנשאה באויר אל חלון מעונו של נרדה. היא היתה הולכת לקראתו, כמו שהלכה ביום הרצח לקראת הרוצח. נרדה נרתע לאחור מפני המחזה הנורא הזה. הוא נסוג עד המטה והתנפל עליה מדעתו היטב, כי הילדה נכנסה אל חדרו וכי היא עומדת כעת

במרחק שני צעדים ממנו מאחורי המסך ועוד מעט ותגיעו .
 ועד אור הבקר היה מביט אל המסך הזה , בעין למושה מחכה
 בלי-חשך לראות את קרבנו היוצא אליו בעדו . אבל היא לא
 נגשה אליו ; היא היתה נשארת שם , מאחרי הבר המזדעזע
 לפעמים . ורנרדה היה לוחץ באצבעותיו את הסדין המכסהו כמו
 שלחץ או את צואר הקמנה רוק . הוא היה שומע את הכאווה
 השעון ; הוא היה שומע את ממוטלת שעונו דופק בדומיה ואת
 דפיקות לבו החזקות . והוא , האמלל , סבל יותר מכל האדם
 אשר בעולם .

ורק כאשר הופיע יקו לבן על התקרה המבשר את בא
 היום , חש בנפשו כי נחלץ סוף סוף ממנה , כי נשאר לברו ,
 לברו בחדרו ; אז שב לשכב ויישן איזה שעות שנת עמל
 וקדחת , אשר חזיון הבלהות בהקיץ שב לענותו בו בחלום .
 וכאשר היה יורד אחר כך לארוחת הצהרים היה חש כאב
 ראש מציק , כמו אחרי יגיעות נוראות , ויאכל בעצב לחמו ,
 מעונה המיד מפחד הנפש , אשר יראה בלילה הבא .
 אמנם , הוא ידע היטב כי זה לא היה מחזה בעליל , כי
 המתים לא ישובו , וכי נפשו החולה , נפשו המדוכאה כלה
 כמחשבה אחת , מִזְכֵּר אשר לא ימחה , היתה הסכה היחידה
 לענוייו והיא המעוררת את המטה מקברה , היא אשר החיתה
 אותה בדמיונו , אשר קראה לה ואשר הקימתה נגד גִּיּוֹ - אלה
 העינים , שנשאר בהן צלם ההרונה , אשר לא ימחה עוד . אולם
 ידוע ידע גם כי לא ירפא עוד , כי לא יפלט לעולם מרדיפת
 זכרונו הנורא ; ויגמור בדעתו לבחור במות מאשר לשאת עוד את
 הענויים האלה .

או חשב מחשבות במה לשים קץ לחייו . הוא רצה למצא
 איזה אמצעי פשוט ומבעי אשר לא יהן מקום לחשוד , כי אִבֵּד
 את עצמו לדעת , יען כי הוקיר את שם כבודו , את השם אשר
 הורישו לו אבותיו ; ואם יחשדוהו כי שלח יד בנפשו או יתעורר
 בלי תפונה מאליו הרעיון כי בחמאו מת . אז יזכרו את הרוצח
 שלא נמצא עד כה ולא יאחרו להאשימו במעשה הרצח .
 ורעיון זר עלה פעם אחת על דעתו , כי יתנפל תחת

העץ אשר רצח תחתיו את רוק הקמנה. ויחלם לכרות את היער ולמות החת העץ, למען יאמינו כי אך אסון קרהו. אבל התדהר מאן לשבגר את צלעותיו.

וכאשר שב לביתו אחוז-יאוש בלידמזרים, תפש את האקדוח, אבל לא היה בו די עוז לירות בעצמו.

שעת הסעודה הגיעה, הוא אכל וישב לחדרו. הוא לא ידע מה לעשות עוד. הוא היה במבוכה הפעם אחרי אשר נמלט בפעם הראשונה. זה מקרוב היה נכון, מלא אומץ והחלטה גמורה, מושל תקיף בדעתו ובהחלטתו – עתה רפה רוחו ויירא את המות כיראתו את המתה. *

– „לא אעיו עוד, לא אעיו עוד” –; הגה ברוחו הקשה – זיבט בפחד פעם אל הנשק אשר על השלחן ופעם על היולון המכסה את חלונו. ברגע הזה עוד נדמה לו כי איזה דבר נורא יבואהו, כי עוד מעט ויפגשנה. היא אורכה לו, היא מחכה לו, היא קוראה לו, והיא חפצה ולקחת גם אותו למשכו אליה, כי על כן נראתה אליו מדי ערב בערב.

הוא געה בבכי בילד וילחש: „לא אעיו עוד; לא אעיו עוד”. אחר נפל על ברכיו ויהגה: „אלי, אלי”, מבלי האמין אמנם באלהים. ואמנם הוא לא נועז עוד להביט אל החלון אשר ידע כי הילדה המתה מבימה אליו בעדו ולא אל שלחנו אשר נוצץ עליו האקדוח.

וכאשר קם על רגליו אמר בקול: „המצב הזה אינו יכול להפישך, עוד עלי לשים קץ לו”. צליל קולו בחדר הדומם העביר רעד מבעית בכל אבריו; אבל כאשר לא יכול להחליט דבר, וכאשר הרגיש היטב כי אצבעו המאן לעולם לדחוק את מנעול הנשק, שב למתו להסתיר את ראשו בכסתות ויעמיק במחשבות.

נמל עליו למצוא איזה דבר, אשר ימריצו למות, להמציא מזמה נגד עצמו, אשר לא השאיר לו עוד שום יכולת לפסוח על הסעפים, לאחד, להנחם. הוא קנא בנדונים, אשר יוליכו אותם למות בליות החילים. הוי! לו יכול יוכל למצוא איש אשר יירה בו וישים קץ לחייו; לו יכול היה למצוא ידיד נאמן אשר יוכל

להתודות לפניו על חטאתו, אשר לא יגלה סודו לעולם, ואחר למצוא את המות מידו. אבל אל מי יפנה בשאלה הנוראה הזאת? למי? והוא חושב על כל האנשים אשר ידעם. הרופא? לא. אין ספק כי הוא יספר הדבר אחר כך. ופתאם עלה על דעתו רעיון מוזר. הוא יכתוב לחוקר הדין, אשר היה ידידו הנאמן, הוא יספר לו הכל במכתב הזה, גם את חטאתו גם את ענוייו הקשים ואת החלטתו למות. הוא יתחנן אליו בשם ידידותם מאז. לאבד את המכתב, כאשר אך יודע לו, כי הגאשם כבר דן דינו בעצמו. רגדה יכול היה לסמוך על הדין הזה, הוא ידע אותו כאיש נאמן מסתיר סוד, שאינו מסוגל לספר אף מלה. הוא היה אחד מאותם האנשים אשר שכלם לבדו ימשול וינהג ויסדר את מוסר לבם החזק לבלי-יחת.

ואך מצא את המזמה הזאת נמלא לבו שמחה גדולה. מנוחתו שבה אליו מעתה. הוא ישב לכתוב את מכתבו בישוב הדעה, וכאור הבקר ישימהו בארגו אשר בקיר היכלו, ואחר יעלה על ראש המגדל לצפות לבא נושא המכתבים, וכאשר ילך לו האיש בכתונת הכחולה יתנפל למטה על הסלעים, אשר ביתו נשען עליהם. הוא ישתדל כי לא יראוהו הפועלים הכורתים את העצים. לתכלית זו די לו למפס על המדרגה העליונה, אשר בה היו תולים את מוט הדגל בימי מועד. הוא יאחו במוט וישברוהו במכה אחת ויתנפל עמו יחד... ומי זה יפן בדבר כי אך אסון הוא? והוא ימות אל נכון בשים אל לב את כובד גופו ואת גובה המגדל גם יחד.

הוא ירד תכף ממטתו, נגש אל השלחן ויחל לכתוב; הוא לא שכח דבר, אף פרט אחד של החמא, אף פרט אחד מחיי הפחדים שלו, אף פרט אחד מענויי נפשו, ויסיים בהודיעו, כי דין בעצמו, כי הוא הולך להמית את הרוצח, והוא בקש את ידידו, את ידידו מאז, לדאוג כי לא ישאו חרפה על שמו וזכרו. כאשר נמר את המכתב ראה כי כבר האיר הבקר. הוא סגרו, חתמו, כתב את הכתבת, ואחר ירד אט, רץ עד הארגו הלבן הקטן המחובר לכתל בקצה האחזה, ואחרי הטילו לתוכו את הניר, אשר רעד בידו, מהר לשוב ויבריה את בריה:

השער וימפס על המגרל הגבוה לחכות עד עבור נושא המכתבים אשר ישא עמו את גור דינו .

הוא חש בעצמו כעת, כי רוח לו, כי נחלץ ונצל הפעם . רוח קר, יבש, רוח כפור חלף בפניו . הוא שאפו בתאווה, בפה פתוח שתה את סלסולי הכפור . השמים היו אדומים, באודם סבירק, אודם חרף וכל מישור המל הלכן נוצץ מתחת לקרני השמש הראשונות כאלו זרקו עליו פתותי זכוכית . הנרדה עמד בגלוי ראש וישקף על הככר הרחבה, המשתרעת משמאל, ועל הכפר, אשר מעשנות בתיו ההלו לעלות עשן - מימין .

ולרגליו ראה את הנגר הנזול נוכח הסלעים אשר עוד מעט וינופץ עליהם . הוא הרגיש, כי שב לתחיה בבקר-הכפור היפה הזה, אמיץ כח ומלא חיים הוא ; האור רחצו, סכבו, חדר בו כהקה . ואלפי זכרונות אפפוהו, זכרונות בקדים כבקר הזה, הליכתו כפעם בפעם על הארץ הקשה אשר התנפצה מתחת לרגליו, זכר יציאות לציד על שפת הברכות אשר יישנו בהן בני-האזן הפראים . כל הדברים המוכים אשר אהבם, כל הדברים הטובים של ההויה יחד נקבצו בזכרונו, גרו בו חפצים חדשים, עוררו בו את כל התאוות, החשקים העזים של גופו הער והעצום .

והוא הולך למות ? מדוע ? הוא הולך לאבוד עצמו באולתו מיראתו צל הבל ? ירא מפני לא-מאומה ? והוא עשיר ועודנו צעיר ! איזה שגעון ! בו בלילה עצמו לא ראה אותה, את הילדה, מפני שמחשבתו העסוקה נטפלה בדבר אחר . ואולי לא יוסיף לראותה ? ואם גם תציקהו בבית הזה, ברור הדבר כי לא תלך אחריו למקום אחר ? הארץ גדולה והעתיד ארוך ! למה ימות ?

עינו שוטטה בשדות ויכיר נקודה כחולה במשעול אשר בצד הנהר . מַרְדִּיק הוא הבא להביא את המכתבים מן הַעִיר ולשאת את המכתבים מן הכפר .

הנרדה רעד כלו והרגשת כאב חלפה בו ויתפרץ החוצה דרך המולם הלולי לדרוש את המכתב מאת נושא המכתבים . אחת היא לו כעת אם ראו אותו . הוא רץ על העשב הנוצץ מכפור הלילה

הדק ויגיע לארגו בקצה החצר יבעת אחת עם מדריק.
האיש פתח את דלת העץ הקטנה ויקח את מספר
המכתבים אשר הניחו בו תושבי המקום .

ויאמר לו רנרדה:

– שלום, מדריק .

– שלום, אדוני הקר .

– שמע נא, מדריק, השלכתי לארגו מכתב שיש לי צורך
בו . בבקשה ממך להשיבו לי .

– טוב, אדוני הקר, אשיבהו לך .

ונושאת המכתבים נשא עיניו ויתפלא מאד למראה פני
רנרדה; לחייו היו מכורכמות, עיניו דלוחות ונשקעות בחוריהן
וטבעות שחורות מסביבן, שערותיו פרוצות ושער זקנו וראשו
פרוע מאד . נראה היה כי לא שכב הלילה .

וישאלהו: „האם חולה אתה, אדוני?”

רנרדה הבין פתאם, כי מראהו מוזר ויגמגם במבוכה:
„לא... לא... אבל קפצתי ממטתי לבקש ממך את המכתב...
ישנתי... התבין?”

חשד קל חלף במוח מי שהיה איש צבא .

וישאל: „איזה ככתב?”

– המכתב אשר עליך להחזיר לי .

והפעם פקפק מדריק, כי הליכת הפך היתה משונה מאד
בעיניו . אולי היה סוד במכתב הנה, סוד מדיני . הוא ידע כי
רנרדה לא היה רפובליקני וידע את כל הערמוניות והתרמית
אשר ישתמשו בהם בעת הבחירות .

וישאל: „ולמי ערוך המכתב הזו?”

– למר פוטואן, חוקר הדין, הלא ידעת כי מר פיטואן

ידידי הוא .

האיש בקש בין המכתבים וימצא את המכתב אשר דרש ממנו .
אז החל להתבונן עליו ויהפכהו ישר והפוך באצבעותיו, מפקפק
ונבוך מאד, דואג לעשות חמאה גדולה או לרכוש לו את
הקר לאויב .

כראות רנרדה את ספקותיו התפרץ אליו להפוש את המכתב מידו.

מן התנועה המהירה הזאת נוכח מדריק, כי דבר סתר נכבד יצוק בזה ויחליט לבלי מעל מעל במשרתו בעד כל הון. וישלך את המעטפה לתוך שקו ויסגרהו ויען: – לא, איני יכול, אדוני הקר. מכיון שהוא ערוך לדין אי אפשר.

לב רנרדה התחמץ מאד: – אבל הלא תבירני; הלא תוכל להכיר את כתב ידי. אני אומר לך כי יש לי צורך במכתב הזה. – איני יכול.

– הבה, מדריק. הלא יודע אתה כי איני מסוגל לרמותך. אני אומר לך כי יש לי צורך בו. – לא. איני יכול.

ורנרדה הנוח לכעוס רעד מקצף. – אבל, יקחהו אופל, השמר לך! אתה יודע כי אינני חומד לצון לי וכי יכול אני לנשלך ממקומך, חביבי, בלי התמהמה. וזולת זאת הלא קר המקום אני, ואני מצוך כעת להשיב לי את המכתב.

אבל האיש ענהו באחת: „לא, איני יכול, אדוני!..” ויאחו בו רנרדה, אשר התבלבלו חושיו, בידיו לשלול את שקו ממנו; אבל האיש נחלץ ממנו בדחיפה אחת ויסוג אחור וירם את מטהו הגדול, ויאמר במנוחה: „אל תגע בי, אדוני הקר, פן אכך בו; השמר לך, אני ממלא את חובתי.” רנרדה ראה כי אבד ויכנע פתאם וינח מועפו ויתחנן כילד בוכה:

– ראה נא, יקירי, השב לי את המכתב ואגמול עליך, אתן לך כסף. הנה, הנה מאה פרנק אני נותן לך. אתה שומע? מאה פרנק.

האיש הפך את עקביו וילך לדרכו. ורנרדה הולך אחריו בקצר רוח וקורא:

— מדריק, מדריק, שמע נא! אלף פרנק אתן לך. השומע
אתה? אלף פרנק.

והאיש הולך הלאה מבלי ענותו.
ורנרדה אומר לו: „אעשירך עושר רב... התשמע... כל
אשר תאמר אתן... חמשים אלף פרנק... חמשים אלף פרנק
בעד המכתב... לך הלא אחת היא... אינך רוצה... טוב...
מאה אלף פרנק... אמור... מאה אלף פרנק... התבין?...
מאה אלף פרנק...”

ונושא המכתבים הפך אליו את פניו הזועפים והקשים
ויאמר:

— רב לך, פן אספר בבית דין את כל אשר אמרת לי.
רנרדה עמד הפעם. הקץ בא! אברה כל תקוה. הוא שב
מהר לביתו מדלג כחיה נרדפת.

אז עמד מדריק גם הוא ויבט בתמהון על המנוסה הזאת.
הוא ראה את הַמָּר בשובו לביתו ויצפה לאיזה דבר פלא. לבו
נבא לו, כי מן הנמנע הוא שלא יבא הדבר הנפלא הנעלם ממנו.
ואמנם לא ארכו הרגעים וקומתו הגבוהה של רנרדה
הופיעה בראש מגדל השועל. הוא רץ מסביב לרצפה העליונה
כמשונע; אחז במוט הנס וידחפהו בקצף פעמים אחדות מבלי
יכלת בידו לשברו, ואחר התנפל פתאם מטה לתוך האויר
כשוחה המתפרץ המימה, ושתי ידיו פרושות לפניו.

מדריק חש לעזרה. וכאשר עבר בין העצים פגש את
החוטבים ההולכים לעבודתם. הוא קראם בספרו להם את
המקרה; וימצאו בתחתית הכתל גוף שותת דם, אשר ראשו
רָפֵשׁ אל הסלע. הנהר סבב את הסלע הזה ועל מימיו
הרחבים במקום הזה, השקמים והזכים, נראה פס אדמדם של
מוח מעורב בדם.

